

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Iacobi Lobbetii Leodiensis E Societate Iesv. Specvlvm Ecclesiasticorvm, Ac Religiosorvm.

Lobbet de Lanthin, Jacques

Leodii, 1640

Capvt VI. De vestibus sacris, quibus induuntur Ordinibus initiati, & quid eæ
portendant?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47105](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47105)

108 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM.
castitatis, hic aduena, ibi incola est. Cui consonat ore
aureo Chrysoftomus, qui Virgines ducit in com-
munionem Angelorum; *Semper, inquit, est Ange-
lis cognata virginitas, in carne præter carnem uiue-
re, non terrena vita est, sed cœlestis, & si vultis scire,
angelicam gloriam acquirere, maius est quam habere:
esse Angelum fœlicitatis est, Virginem esse, virtutis.
Virginitas enim hoc obtinet ex viribus, quod habet
Angelus ex natura.* Sed de his fuus adhuc erit di-
cendi locus.

CAPVT VI.

*De Vestibus sacris, quibus induuntur Ordini-
bus initiati, & quid ea portendant?*

Priusquam agam de diuinis officijs, quibus
Ecclesiæ ministri mancipantur, præmittam
nonnulla de vestibus sacris, sine quibus ad aram
prodire est nefas. Et hoc quidem eo consilio, vt in-
telligas dum ijs tegitur, & ornatur corpus, etiam
animum virtutibus tegi, atque ornari oportere.
Sunt enim eæ vestes, aperta virtutum symbola, ad
quæ reuocari potest illud Prophetæ regij. *Sacerdo-
tes tui induant iustitiam, & sancti tui exultent.* Imo
si voles etiam sunt arma, quibus probè tectus, in
campum erumpat Athleta Christi: & in Ecclesiæ
hostes depugnet acriter, vincatque fœliciter.

De

De hac pugna, amorumque genere loquitur Apostolus, dum hæc ad Corinthios, posterasque ætates emittit. *Induite vos amaturam Dei. Quæ sit* 2. Cor. 10. illa deducam ex Apostolo, & ad sacras vestes transferam; si tamen prius pauca præmiserò de vestibus ministrorum, & Sacerdotum antiquæ legis, vt ex ijs liquido appareat perperam hæreticos nostri tēporis damnare Romanam Ecclesiam, quod sacris vestibus vtatur, quibus abutuntur impij, vt varijs in locis non sine stomacho, & iusto doloris sensu vidimus.

PARS PRIMA.

*De Veste Leuitarum, & Sacerdotum
Antiquæ Legis.*

HÆc olim Moyfi Deus dedit in mandatis, Exod. 28. v. 2. *facies vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam, & decorem.* Dicitur ea vestis sancta, tum quia oleo consecranda; tum quia dicata diuino cultui, tum denique quia non nisi à sanctis, id est Sacerdotibus vsurpanda. Subijcitur deinde, quod ad decus facit illius ordinis, sit illi vestis *in gloriam, & decorem*, qua ministrantium Domino, qua sacrorum munerum. Et quia vestis erat alia, atque alia, subdemus nonnulla, quæ & opportunam Antiquitatis memoriam renouent, & nouitatis arguant huius æui hæreticos, qui sua templa & aras, vt haras amant, & squallidum, ac sordidum ministrorum suorum pallium.

§. PRIMVS.

Quid superhumeralis siue Ephod?

DIuina prouidentia, quæ amat vnicè decorem domus suæ, sacro Moylis calamo, accuratoque penicillo describit, ac depingit, quæ Aaroni, quæ posteris successoribus velit esse indumenta.

Primum est illud, quod latina voce, *superhumeralis*, hebraica *Ephod*, appellatur, de quo magna inter Authores lis est ac contentio; ex eo orta, quod

Gen. 46. ex vet. Test. vt ait D. Augustinus: *Ephod unum quidem nomen est, sed non unam rem significat.*

Alijs enim: *Ephod* dicebatur armariolum quo Sacerdotes ad interrogandum Deum utebantur:

Ep. 130. ad Marcellam. alijs thuribulum, quod & D. Hieronymo placuit: alijs denique simulacrum, ita Gedeon creditur ædificasse, & erexisse *Ephod* ex auro puro, quod & idolatriæ occasionem dedit, & Israël in ruinam traxit. Hæc de vna voce disceptatio, pugnaque ex eo nasci potuit, quod hebræa lingua vt fecunda fit, ita multas habeat radices, è quibus dum ducitur, vna eademque vocula, in varias, pugnantisque trahitur significationes, quas accuratius excutere non est huius loci, mei que instituti, sit interpretum iste labor, curaque; ego in præsentia, & sentiam, & loquar cum communi Doctorum opinione, dicamque *Ephod* esse vestimenti genus, quod *superindumentum*

Judic. 8. v. 27.

mentum seu ἐπιώμια, *superhumeralē* seu ἐπιὲς ὀμων, hoc est *superius pallium* vocari potest. Erat porro aliud, atque aliud: minoribus Sacerdotibus ac Leuitis, imo, & Laicis si quando admitterentur ad sacra: erat Ephod linea vestis. Ita *Samuel ministrabat ante faciem Domini, puer, accinctus Ephod lineo.* 1. Reg. 2. v. 18.

Ita David posita purpura, sceproque exultabundus saltabat coram arca Domini, & ipse *accinctus Ephod lineo.* 2. Reg. 6. v. 14. At verò Pontificale, cui sacra quædam maiestas insidebat, aliud omnino, & mirum quantum excellentius visebatur Ephod: de quo hoc scripturæ pronunciatum. *Faciunt superhumeralē de auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymito, opere textili,* Exod. 28. v. 6. cui gratiam conciliabat amœna quædam colorum varietas, ex hyacintho, cocco, purpuraque petita, ad quam accedebat auri pretium fulgorque: cui etiam lucem addebant, nitoremque duo Oceani sidera, duo terræ oculi, duæ gemmæ, seu lapides onychini, in quibus insculpta nomina filiorum Israël legebatur.

Erat Ephod Ordini Pontificio in decus, & gloriam, Israël, ut scriptura loquitur, in *memoriale Aaroni ob recordationem.* V. 12. Ut enim disertè Venerabilis Beda, diuino consilio, suauique Numinis providentia factum, ut summus Sacerdos, nomina duodecim Patriarcharum humeris ascripta circumgestaret quatuor potissimum ob causas. L. 3. de Tabern. c. 4.

Vt

Vna, vt quoties incurrerent in oculos ea heroum, Patrumque nomina, toties animo recurreret grata, & formandis moribus opportuna, fidei, magnarumque virtutum, quibus illi, in omni vita enituerant, memoria.

Altera, vt duodecim tribuum Israëlis, quarum hi authores, ac progenitores extiterant, in sacrificijs meminissent.

Tertia, vt ipse populus, qui suorum Parentum nomina Sacerdotis humeris incisa vsurparet oculis, moneretur iisdem insiftendum esse vestigijs, quæ heroes illi magni pridem triuerant, viamque fecerant ad eximiam quandam in Præsules obseruantiam, in superos pietatem, in Deum opt. max. religionem.

Denique, vt vel ex eo nosset Præsul sibi subiectas animas, earumque onera humeris valentibus esse deportanda. Et hæc ab insculptis illis nominibus ducuntur morum documenta.

Alia à candore, niueque qua præstabat in minoribus sacrorum ministris.

Primum enim lineum illud Ephod, symbolum, & indicium pœnitentis animi; vt enim vestis linea affusa aqua à sordibus eluitur: ita mens peccati lutum, ac maculas multo lacrymarum imbri, gemituque oculorum fonte expurgat, ita de illo censuit, ita locutus est D. Hieronymus.

Quod

Quod Ephod illud lineum, atque candidum figuravit, ostendit candidum effici posse, qui per poenitentiam nomen Domini inuocans nigredinem peccati diluerit. In Ps. 98.

Alterum quod à lino virtutis probandæ sumitur argumentum, est candor animi, sincera quædam ingenuitas, & insignis morum castimonia, de qua Venerabilis Beda. *Accinguntur, inquit, Sacerdotes tunicis lineis, ut castitatem habeant, non sericis, non laneis, quæ ex animali mortuo sunt; ne scilicet castitas aliquid mortuum sapiat.* Lib. 3. de Taber. c. 8.

Denique linea tunica indicium fuit longæ patientiæ, quia vt linum innumera sui ipsius patitur detrimenta, vt candorem illum induat, fecatur enim, maceratur, flagellatur, tunditur, diffringitur, peccitur, torquetur: sic animus, vt candorem illum niuæ, castæque mentis assequatur, labore multo teri debet, & atteri: sed hoc calamo notasse suffecerit, veniamus ad rationale, quod oracula explicabat, & longam futurorum præfagitionem, cuius modum, ac rationem inquiremus.

§ 2.

Quid esset Rationale?

HÆc est altera vestis Pontificis, & sacratissima pars ipsius *Ephod*, id est superhumeralis, omniumque vestium Sacerdotalium.

P

Audijs

Audijt ab hebræis *chosfen*, à græcis λόγιον, à latinis rationale, quod quasi mentis, ac rationis particeps, responsa atque oracula redderet, figuræ fuit quadrangularis constans tela duplici, vt quatuor ordines gemmarum admittere posset, ac sustinere: vel vt opinatur Rabbi Salomon apud Abulensem: vt inter illos duplicatæ telæ sinus immitteretur nomen Domini tetragrammaton in aurea lamina artificiosè elaboratum: censet enim Rabbinus ille, summum Sacerdotem non tantum in fronte (quæ magnæ mentis est ianua) appensum gestasse ineffabile Dei nomen: verum etiam in pectore, in corde, amoris sede, atque officina: sit illi sua opinio, quam nec omnino probo, nec etiam improbo; in re obscura suus quandoque Rabbinicis inuentis dari potest locus, modo ad vanas, & inanes obseruatiunculas non deflectant, interim elabor ad ea, quæ rationali vel appensa, vel inscripta:

Exod. c. 28. in

Appensi videbantur *quatuor ordines lapidum.*

v. 17. *In primo versu erat lapis sardius, topazius, & smaragdus.*

v. 18. *In secundo carbunculus, sapphirus, & iaspis. In tertio ligurius, achates, & amethystus.*

v. 19. *In quarto chrysolitus, onychinus, & berillus inclusi auro per ordines suos.*

Hæc scriptura teste, Deo iudice & arbitro, quem vtinam audiant Caluini, Lutherique asseclæ: qui cum

cum sint Epicuri de grege porci, aras non amant, sed haras, & incultum templorum, ac Sacerdotum squallorem, & situm: nec ferunt sine nausea, & stomacho auream illam Ecclesiæ Romanæ in sacra supellectile maiestatem: saltem eam legant in mystis antiquæ legis, & ex ea aliquid dignitatis, ac splendoris ad nouam gratiæ legem accedere potuisse fateantur: sed descendo ad ea quæ gemmis illis inscripta. Erant illa *nomina filiorum Israël, quæ* v. 27. *portabat Aaron in rationali iudicij super pectus suum, quando ingrediebatur sanctuarium memoriale* v. 29. *coram Domino in æternum.*

Et hæc scripturæ verbis, ac fide; è qua nascitur Quæstio, an gemmis illis duodecim inscripta fuerint nuda nomina filiorum Israël, an verò gentilitia eorum signa, ac stemmata?

D. Hieronymus credit tam in duobus onychinis, quam in 12. gemmis rationalis, incisas non ipsorum nominum litteras, sed notas quasdam, & signa hieroglyphica, Ægyptio more: ea vulgo arma, insignia, & stemmata gentilitia vocitamus: quæ sententia si vera est. Tribus Iuda cum suis exhibebat speciem Leonis.

Dan cum socijs tribubus effigiem volantis Aquilæ. Ephraim bouis, Ruben hominis.

Malunt alij fuisse pura, puta nomina singularum tribuum, quod certè cum ipsis scripturæ verbis

116 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
magis consentire videtur; vt vt sit hic non disputo,
neque enim interpretem ago; sed ex ijs scriptu-
ræ flosculis aliquid ad mores delibo, & ex illis con-
ficio summum Sacerdotem, bonum Præsulem
ac Pastorem hac vna nominum serie admoneri, vt
animarum sibi commissarum nomina circumge-
stet, non humeris tantum eorum oneribus veluti
succollando: verum etiam in corde, hoc est in a-
moribus, in sedula memoria circumferendo.

§. 3.

*Quid Vrim & Tummim Doctrina & Veritas in
Rationali, & quæ ab illis futurorum
præsagatio?*

DOctrina & veritas inscripta Rationali, ex-
primitur duabus vocibus hebræis *Vrim*, &
Tummim, de quibus tanta inter Theologos, ac In-
terpretes est controuersia, vt mirum sit in duabus
vocalis adeò lusisse hominum ingenia; dubia sem-
per, nutantia, & incerta quo calculum iacerent.

Rabbi Abraham ex suo sensu, ac iudicio, statuit
fuisse duas laminas, auream vnam, quæ indicium
esset diuini amoris, argenteam alteram, quæ signum
puritatis, ac castimonie, quam in suis Mystis a-
mant, voluntque superi.

Rabbi Salomon fuisse nomen tetragrammaton
quod & in corde suo ferre debuit summus Sacer-
dos,

dos, & cura, studioque pastorali in aliorum corda, animosque inferre.

Rabbi ben-esra sphaeram caelestem amavit, eamque summo Sacerdoti in rationali appensam voluit, eo superum consilio, ut ad caelestia erigeret sese, & omnes animi motus, ad caeli, diuorumque motus, ac nutus componeret.

Arias Montanus, & Procopius volunt fuisse duas *In Dent.*
gemmas eximij cuiusdam nitoris; non ex ijs, ^{33.} quas
in littus euoluunt maria, quasve parit terrae sinus:
sed à diuina manu singulari quodam beneficio in
sacros usus productas, & Moyfi in manus datas, ut
suo splendore, luceque claritatem, & veritatem re-
ferre viderentur.

Cui sententiae affinis est ea quae Anastasio Nice- *Gen. 38.*
no tribuitur, & *Vrim*, ac *Tummim* habet pro Ada- *in Script.*
mãte miri nitoris, & elegantiae: cuius eximia vis erat
ad effectus futuros populo demonstrandos. Si enim
summo Sacerdoti sancta sanctorum subeunti; ni-
gresceret ille lapis, lucemque contraheret, arguebat
a peccato pollutum fuisse populum: sin autem è
contra albesceret ut nix, ostentabat, quae in populo
mundities, quis candor esset animorum. Quod si
sanguineo colore tingi videretur, portendebat ira-
to caelo fulmina, caedes, & strages Israël: & secus,
si insolito splendore emicaret, omen erat propitio
Numine magnum aliquod, & singulare benefi-

118 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
cium esse conferendum: Ita Zachariæ dicitur fū-
pra modum illuxisse, vt portenderet imminere orbi
Baptistam aliquem, lucernam agni, & auroram, in-
dicem solis, hoc est diuini verbi orientis.

Oleaster, Lyranus, Abulensis autumant *Vrim*, &
Tummim fuisse illas ipsas duodecim gemmas ra-
tionali insertas; quæ si nitescerent, ostendebant po-
pulo placatum, & propitium fore Numen, seu in
castris hæreret ad sarcinas, seu arma in hostem fer-
ret; sin autem obscurarentur illæ, & aliquam sui lu-
minis defectionem paterentur, iam inde portende-
bant aliquid sinistri Israëlitis capitibus impendere.

Et hoc cælo iudice miraculum, cui aliud addunt
hebræi litteras, ac characteres his lapidibus inscri-
ptos prominuisse, & insigni prodigio ita coire, ita
inter se commisceri solitos, vt in ijs responsa lege-
res, ad ea, quæ Sacerdos diuina oracula inuestigans,
à Deo petijisset.

Ita Dauidi euenisse credunt, cum Ephod appli-
cari voluit, Numenque consuli, deberetne in vnam
2. Reg. 2. è Ciuitatibus Iuda ascendere, necne? eo enim lo-
ci, ac temporis credunt respondisse Dominum: *ale*,
hoc est, ascende, quam voculam indicem oraculi,
restem diuinæ voluntatis censent efformatam è tri-
bus litteris, quæ illicò ex Ephod, è gemmis emine-
re, ac quodammodo prodire visæ sunt. Vna fuit *Ain*
ex nomine *Simeon*, Altera *Lamed* ex nomine *Leui*,
tertia

tertia *He* ex nomine *Iebuda* : quod si verum est ;
infigne profectò miraculum fuit , sin minus, in-
geniosum est Rabbinorum commentum.

Cui non absimile est illud Hugonis , qui con-
tendit fuisse characteres rationali inscriptos , quos
cum Pontifex commiscuisset , in ijs legebat expressa
responfa eorum , quæ à cœlo exigebantur , de quo
lectorem iudicem , & arbitrum facio.

Cyrillus in collectaneis procul abit ab illa gem- c. 24.
marum gratia , cœlestiumque prodigiorum benefi-
cio , docetque *Vrim* , & *Tummim* , *doctrinam* , & *ve-*
ritatem Sacerdotis pectori non fuisse inscripta , sed
magis animo : putat enim ea fuisse cognitionem
spiritualem diuinamque lumina , quæ Sacerdotis men-
tem & vim intelligendi mirum quantum acue-
bant , cum pectori suo *racionale* appenderet , dices
illi diuinitus insitam esse vim animo affundendi
cœlestem lucem , & altiores humanis viribus cogi-
tationes , quæ etiam in longè posita , in futuros euen-
tus excurrerent.

In hac sententiarum pugna , & obscura antiqui-
tatis nocte , quæ arcana illa tegit , ac velat , tutius est
sequi , quod magis obuium , nec remotum à com-
muni sensu , scripturæque fide , atque authoritate.

Erit illud , si dixerimus *Vrim* , & *Tummim* , fuisse
ex vero duas illas voculas , *doctrinam* , & *veritatem*
Rationali , diuino iussu inscriptas. Hanc interpre-
tationem

120 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
tationem amant vt germanam, & planam ipsa
scripturæ verba, nec aliam facile patiuntur: ita e-
nim ferunt. *Pones in rationali iudicij doctrinam, &*
veritatem.

His ornari, nitereque debuit Sacerdotis mortale
pectus, & magis ipse immortalis animus, vt ex il-
lis sua illi ordini dignitas accederet, maiestasque, vbi
populo innotuisset eam esse diuinæ prouidentia
rationem, eas cœli leges, & pacta, vt sacro Ponti-
fici inesset doctrina, quæ incultę plebis dubia solue-
ret, dissiparet ignorantia nebulas, & veritatis luci,
soli que redderet: vtpote delecta à Deo sedes do-
ctrinæ, ac veritatis ad effundenda diuiniora cœli
oracula. Ex quibus omnibus conficies illud *Vrim*,
& *Tummim* non fuisse oraculum, sed indicium ora-
culi, & acceptæ à Deo potestatis.

Ea quippe summum Pontificem decebat quam
optimè.

L. 14. c. 54. Aliano teste apud Ægyptios summus Sacerdos,
qui & populi Iudex, appensam è collo gestabat
imaginem sapphiri, in qua legebatur hæc Epigra-
phe: *Veritas*. Est sapphirus carulei, cœlestisque co-
loris, eo que opportuna tabula, sedesque veritatis, quæ
è cœlo, è Deo est, imo etiã ipse Deus, qui & veritas.

Et Pontifex alter veluti in terris Deus, Dei certè
Vicarius, ideòque doctrinæ, & veritatis expressa
quædam imago esse debet.

Visebatur

Visebatur apud Ethnicos fidij simulacrum, in quo honor viri forma expressus, veritati, quæ virginis specie fingebatur manum porrigebat: his mediis intererat amor, generis humani corculum, ac delitiæ.

Ingenioso sanè inuento, quod tacitè monet veritati honorem, & amorem deberi, vel si mauis, fidem (qua nihil in terris vtilius) niti veritate, honore, amore; ex quibus fluxit vulgata illa paræmia. *Hominum fidem* (adde si lubet & Diuorum, ac Dei) *veritas parit, honor sustinet, amor nutrit.* Et hæc omnia Sacerdotis ordinem mirum quantum commendant, in quo, vna cum veritate, quæ etiam, teste Pythagora, *homines Deo proximos facit,* & fides & honor, & amor sedem adlegere: amor inquam, non tantum Dei, sed & proximi cum insigni quodam animarum zelo; quem etiam indicat; vox *Vrim*, quæ non tantum illuminationem significat, sed & inflammationem, ac zelum, qui populos sibi subiectos ad Dei legem, & amorem accendat.

Vrim enim hebraicè & lucem, & ignem significat, indeque dicitur Abraham eductus de *Vr*, hoc est de igne Chaldæorum.

Et is debet esse Sacerdos, educere debet commissum sibi gregem de *Vr*, de igne Chaldæorum, de flamma vitiorum, de æstu libidinis, de communi vanitatis incendio, quod vt faciat, sit oportet lucerna

Q

ardens

122 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
ardens & lucens, qualis olim fuit Ioannes, de quo
scriptura. *Erat lucerna ardens & lucens*, quæ verba
suo more dum pie expendit Bernardus: *benè ait lu-*
terna ardens & lucens, est enim tantum lucere va-
num: tantum ardere parum: ardere, atque lucere
perfectum est. Quod vt apertius explicet, æqua iu-
dicij lance perpendit eam verborum seriem lucer-
na ardens, & lucens: non ait lucens, & ardens, quia
Ioannis ex feruore splendor, non feruor prodijt ex
splendore; sunt enim qui non eò lucent, quia feruent,
sed magis feruent vt luceant; at isti planè non fer-
uent charitatis spiritu, sed spiritu vanitatis; quem
procul abesse vult à summis Ecclesiæ Præsulibus:
quia vt magnificè scribit ad Eugenium Pont. Max.
Monstruosa res est gradus summus, & animus infi-
mus; sedes prima, & vita ima; lingua magniloqua,
& manus otiosa; sermo multus, & fructus nullus.

In eum
Locum.

L. 2. de
Confid.

§. 4.

*Quid tunica hyacinthina, mala punica
cum tintinnabulis?*

Tertia vestis, quæ ad sacrum Pontificis orna-
tum accedebat, erat tunica hyacinthina, ad
cuius fimbrias pendebant mala punica cum tintin-
nabulis. Singulis sua voluit inesse mysteria, quæ
humanis in symbolis ludit diuina prouidentia. Et
quidem à tunica hyacinthina, quæ violaceo, cœle-
stique

stique colore est imbuta: monendum esse censuit summum Sacerdotem debere illi inesse animos terra, omniq̄ rerum mortalium colluue superiores, ac planè cœlestes.

Mala punica, quæ vno sub cortice claudebant multa grana, fidei vnitatem, vel si mauis variam virtutum exundantiam vno charitatis velo, ac munimine probè tectam, designabant: tintinnabula, sacro, solemnique tinnitu dum astantium aures feriunt, etiam animos pulsant, & ad singularem quandam æterni Numinis reuerentiam componunt: vnaque etiam Pontificem monent, quod totus debeat esse vocalis.

Tanta, inquit D. Hieronymus, debet esse scientia, & eruditio Pontificis Dei, ut & gressus eius, & motus, & vniuersa vocalia sint. Veritatem mente concipiat, & toto eam habitu resonet, & ornatu, ut quidquid agit, quidquid loquitur, doctrina sit populorum: absque tintinnabulis enim, & diuersis coloribus, & gemmis, floribusque virtutum, nec sancta ingredi potest, nec nomen Antistitis possidere.

Pro ea, qua est ingenitæ mentis solertia ex hoc sacratiore ritu duo conficit magnus Ecclesiæ Doctor: vocalem esse debere Antistitem, non lingua tantum, sed & operibus, exemploque vitæ sanctioris: quia, ut ait S. Isidorus: *Doctrina operum umbra:* L. 3. Ep. 359.
 quantum enim interest corpus inter, & eius um-
 Q 2 bram,

bram, tantum ^{doctrinam} ~~vim~~ ~~bram~~ inter, & opera necesse est interesse. Est vmbra simulacrum inane corporis, illudque quaquauerfum sequitur: eo crescente crescit, deficiente deficit, ita doctrina, si accesserint opera altior est, ac potentior, futilis, & omnis boni vacua si illa decesserint.

Testes huius propositionis habeo heroes magnos, sanctos Antistites, quorum hæc pronuntiata, hæc è pulpito, cathedraque veritatis oracula.

Diuus Augustinus, cuius eloquentiam, & dicendi vim agnouit, ac suspexit Antiquitas: ita pronuntiat. *Vt obedienter audiatur cōcionator, quantacumque graditate dictionis maius pondus habet vitæ dicentis.*

L. 4. de
Doctri.
Christ. c.
27.

Hom. 3.
in 1. ad
Cor.

Cum Augustino consentit, & aurea fandi copia conspirat Chrysostomus, cuius ea vox de bonis operibus, & purioris vitæ exemplis. *Hæc est ratiocinatio, cui contradici non potest, quæ fit per facta: de ea quæ per verba effunditur sua semper restat lis, ac contentio: si non omnes, at quamplurimi reclamant.*

Libello
de dupl.
Martyr.

Factis ne vnus omnium reclamat: quia vt discretè D. Cyprianus. *Efficacius vitæ, quam linguae testimonium est: habent opera linguam suam, habent facundiam suam etiam tacente lingua.* Et hæc de bono exemplo mihi iniecit sonora illa, & loquax tintinabulorum series, quæ oram sacræ vestis ad lambebat; ab illa ascendo ad sacram summi Sacerdotis tiam, de qua etiam quæstionem instituo.

§. 5.

Quid tiara, & quæ eius inscriptio?

Priusquam euadam ad ineffabile Dei nomen tiaræ Pontificis inscriptum : præmittam pauca de varijs Dei nominibus apud Hebræos vsurpari solitis ; tum ad ipsius nominis etymon elabar.

D. Hieronymus, cuius ætas omnis addita bonis artibus, studijsque trita, extrema demum senectus hebraicis disciplinis concessa ; epistola ad Marcel-^{136.} lam ingeniosè eruit, scribitque decem omnino Dei nomina.

Primum est *el*, quod Aquila interprete ac magistro, fortem significat.

Secundum est *eloha*, quod Deum vniuerso, Parentis in morem, prouidentem, Regis in modum, normamque gubernantem, & ad Iudicis rationes, calculosque iudicantem, ostentat.

Tertium est *elohim*, quod est plurale nominis *eloha*.

Quartum est *sabaoth*, hoc est exercituum, & copiarum scilicet Deus, ac Dominus, vt enim in illis sese effert, & iactat Regum, Cæsarumque potentia, quæ Regna, & Prouincias, armis fatigat, armataque hominum manu terras, ac maria tegit, atque obruit : ita se his omnibus superiorem ostendit Deus, qui ex verò ita copiarum dux est, ita exerci-

Q 3

tuum

126 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
tuum Dominus, vt ad omnem eius nutum sese in-
clinat victoria, còque palmas vertat, quo verterit
Deus *sabaoth*, *Deus exercituum*.

Quintum est *elion*. Hoc est excelsus: non eo-
tantum quod in excelsis, in cœlis suum quodam-
modo domicilium fixerit: (quo spectat antiquus
iurandi ritus leuando manus in cœlum) verum
quia tum natura, tum agendi vi, tum insita perfe-
ctione, excelsissimus est: natura quidem, quia pri-
mum, & summum ens, à quo cætera entia. Agendi
vi, quia causa prima, à qua pendet omnis creata
causarum secundarum series. Denique perfectione,
quia Deus summa, & infinita perfectio.

Sextum nomen *eie aserie*, hoc est sum qui sum:
& hoc singulare, ac proprium Dei nomen, in quo
à creaturis discernitur, quibus pro nomine est illa
inanis vocula. *Non sum*. Deus, inquit S. Dionysius
C. 5. de
diu. nom. *est euum, euorum, & rex seculorum, quia ipse est esse*
existentibus, & ipsum esse existentium, & existens an-
te secula, de nobis dicitur. Dies mei sicut umbra de-
clinauerunt, omnes tanquam aquæ dilabimur. De
Ps. 101. *Deo, Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient,*
tu autem Domine in æternum permanes, & memo-
riale tuum in generationem, & generationem. In
quem locum doctè S. Augustinus. *Æternitas, in-*
quit, est Dei substantia, quæ nihil habet mutabile. Ibi
nihil est præteritum, quasi iam non sit. Nihil est futu-
rum

rum quasi nondum sit; quia non est ibi, nisi est. Quam Dei opt. max. notionem ab Hebræis hausisse videntur Ægyptij, apud quos in fronte templi hoc legebatur Dei emblemata. *Ego sum quod fuit, quod est, quodque futurum est. Velum meum nemo unquam reuelavit.*

Septimum Dei nomen est *adonaj*, id est Dominus.

Octauum *saddai*, liberale, munificum, suaue, amabile, maternum, lacteum nomen, quod nonnulli trahunt ex articulo *schin*, & *Dai*, hoc est abundantia, & cornucopiæ.

Finxerunt olim veteres elapsas è cœlo Nymphas, quas cornucopias vocabant, quod vberè cornu, flosculos suos, diuitias, voluptates, nomen, famam, honores, bona omnia in mortales oras effunderent. Figmentum est à vero alienum, ex vero illud. Deus est nobis instar cornucopiæ, eumque se dici, & haberi vult: imo si voles mollius aliquid, & amabilius. Est *saddai* hoc est mammeus: cuius etymon deducunt Hebræi à radice *scad*, id est mamma, itaque *saddai* est Deus, & totus mammeus.

Antiqui vates, quibus animus, & calamus in docta commenta facilis, ac facundus erat: naturam effingebant hoc schemate. Erat ei species, quæ Dæ esse solet, liberalis, amœna, & propè diuina: sinus apertus, & patens, è quo prominebant, & defuebant.

128 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
fluebant vndique mammæ, ad quas aduolare, liquido aethere volucres, toto Oceano adnare pisces, & continenti vniuerso adrepere, aduenire, accurrere reliquum animantium genus omne, hominesque ipsos orbe vago sparfos, prono, ac præcipiti cursu eò deferri vidisses, & stillantes vndique mammæ excipere, exfugere, epotare. Huic porro id nomen esse voluerunt *Dea Rumina*, Antiquis enim *ruma* idem est quod mamma. Huius meminit D. Augustinus de Ciuitate Dei. Dabitur illud poëticæ licentiæ, & ingenioso commento; sed hoc veritati faciliè concedetur, Deum Orbi esse quod illis natura, Deum esse iusto, quod infanti mamma.

E mamma grauida, distentoque vbere lac emanat, quo primis in annis, teneraque ætatula pascatur, & alatur infans (nec enim alio cibo capi potest, ac sustineri infantia) quæ si forte in gemitus, in lacrymas soluat, mox eas affuso lacte diluit, mergitque gemino mammæ fonte, itaque inter vbera sopitur, & silet omnis æstus, omnisque lacryma penitus exarescit. Quod illi ætatulæ propensa mater, quod vbera, quod mammæ faciunt, hoc nobis in omni vita facit Deus. Infirma est, quæcumque nobis in hoc mundo vertitur ætas, infantia est, ali debet, & foueri diuino vbere, cœlesti lacte, diuinæ inquam miserationis, quæ nobis aperto, patientique cœlo depluit. Hoc lacte diluitur, hoc fonte
mergitur

mergitur, hoc torrente rapitur omnis mœror, edaces curæ, dolores quantumuis acuti, hæc inter vbera conquietur animus, æstusque deponit.

Quod si ex me studiosius inquiras, quæ sint illa Dei vbera, quæ mammæ. Attende quid olim explicatis cœli valuis, viderit discipulus ille, quem diligebat Dominus.

Fui, inquit, in Dominica die, & audiui post me Apoc. c. 1. v. 12. 13.
vocem magnam, tanquam tubæ, dicentis: quid vides?
& conuersus, ut viderem, vidi septem candelabra aurea: & in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum podère, & præcinctum ad mammillas zona aurea.

Hic impenditur ingeniosus interpretum labor, desudatque industria, ut exploret, & eruat, quis ille filius hominis? quæ candelabra? quæ zona? quæ mammæ.

Candelabra septem, sunt septem Ecclesiæ, septem Episcopi, quos inter medius assurgit similis filio hominis Christus Iesus, ad cuius æmulationem factum, ut etiamnum Romanus Pontifex, isque vnus, vbi solemniter, pompaque sacris operatur, circum se in altari habeat septem candelabra. Est nimirum in terris Christi Vicarius, medius inter septem candelabra, hoc est Episcopos omnes, quibus eminet, ac præsidet. Sed quæ zona? & cur aurea?

Aretas zonam esse vult symbolum diuinæ cle-
 R mentia,

130 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
mentia, quæ iram pectore conceptam stringit, ac
retinet.

Rupertus notam regia dignitatis.

Albertus diuinæ sapientiæ; Abbas Ioachim pie-
tatis; Chrysostomus castitatis; Ribera charitatis, cui
consentio, ideo enim aurea, quia aurum est nota
diuinæ in nos charitatis. Sed ad rem propius, quæ
tandem mamma? Viegas credit, duas à Christo
pendere māmillas hinc misericordiæ, inde iustitiæ;
dextra fluit, & exsugitur lac indulgentiæ, & misera-
tionis. Sinistra funditur lac iustitiæ, & correctio-
nis, hoc acrius est: suauius illud: & hoc, & illud in-
fanti, id est homini salubre.

Pererius alio vertitur, & ait, duæ in Christo mam-
millæ, sunt mens, & voluntas, illa cineta est auro
sapientiæ, hæc charitatis, vtraque lac homini fun-
dit, illa doctrinæ, hæc gratiæ vberioris.

Ecce quo potamur lacte, quibus pascimur vbe-
ribus.

Magnum quiddam, & illustre sibi dixisse visus
c. 49. 60. est Isaias, vbi in alto mentis excessu, & prophetico
spiritu de Ecclesia cecinit. *Erunt Reges nutritij tui,
& reginae nutrices tue: suges lac gentium, & mamilla
Regum lactaberis*: magnum, inquam, & illustre si
terram spectes, & ea quæ in Orbe aspectabili mira-
mur pusilli mortales: at si coelos suspicias, si diuinæ
caritatis æstus, si Deum ipsum qui tuo inclinat a-
mori,

mori, nouum illud, & augustum, cœleste, diuinum audies. Erunt cœlites nutritij tui, & beatæ mentes nutrices tuæ, suges lac cœlorum, & mammilla Dei lactaberis, quod si illa lactaris, age, illum vnice, sanctèque deperi, stringe, amplectere, & illud audi, *si te lactauerint peccatores ne acquiescas eis.* Si mundus te lactat, si putida caro, si voluptas, ne acquiescas ei: non sunt illæ nutrices tuæ, non est hæc mater tua, sed nouerca. Deus vnus est nutritius, est mater, est mammilla, illi caput, os, animumque inclina, & inter illius vbera, amores, dico requiesce. Sed his cœli delitijs datum est satis, ad alia Dei nomina transeamus, ex ijs.

Nonum est *ia* siue abbreviatum *Ieboua*, quod decimum est Deiter opt. ter max. nomen, nomen tetragrammaton, nomen ineffabile; de cuius etymologia disputant inter se Hebræi, & ex illis Theologi nostri.

Oleaster illud deducit à radice *haua* id est conterere, vnde *houa* contritio, & *Ieboua* contritor esset, ac diceretur.

Id nomen Omnipotenti Deo conuenit quam optime; vt qui Pharaõnem, & Ægyptios dura capita ac ceruices elatas, diuina vi, manuque contriuerit: ad quam spectat illud epinicium Mosis. *Domini- nus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius.*

Magis arridet alijs, probaturque hoc ipsum no-

132 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
men deriuari à radice *haia* : quod significat, *est* : quo
vno portèditur ipsa Dei essentia, ipsa essentiaè abyssus,
& pelagus inexhaustum : quod erui non potest, & in lucem dari aptius quàm hac vna vocula, *est*.

L. 1. de
caelo.

Sic Aristoteles vel ipsa duce natura, cum Dei definitionem efferret. Pronuntiauit, esse *ens*, & *existens* : quia Deus à se est, & ab illo cætera : pelagus est, principium, & fons omnis essentiaè : creata omnia veluti riuuli ab illo deducti. Ita Trismegistus de Dei nomine dum quærit, ait. *Deus vnus nomine non eget, est enim ens sine nomine*. Et hæc per transennam de varijs supremæ illius ac diuinæ maiestatis nominibus dicta velim, ad institutum meum, à quo paululum digressus sum, reuertor.

§. 6.

Cur ineffabile Dei nomen in fronte gestaret

Pontifex? quæ religio, quæ vis in eo nomine.

Exod. 28.
v. 36.

ITa ferebant verba diuinæ legis. *Facies & laminam de auro purissimo : in qua sculpes opere calatoris, sanctum Domino.*

Exhibebat in area nobili, auri luce, ac pretio inscriptam hanc epigraphen, *sanctum Domino*. Vel vt hebræa habent, *codes Laiheua* : sculpes *sanctitas Ie-heua* quasi diceret. Insculpes laminæ hoc emblemata : *Sanctitas Domino*, quam enim potius inscriberet altissimi

tissimi Sacerdos, vel Deo, vel sibi? Est sanctitas ita Deo propria, ita illius essentiae insita, ut abesse nullo modo possit. Est Sacerdos, cœli, ac superum mythes, supremi numinis in terris minister, ei litat, & sacrificia statis temporibus exhibet, quæ ut sancta sint, oportet. Est illi augustum, cæleste, diuinum nomen pro corona, pro diademate, pro sole frontis, pro galea capitis, quæ eum tegat, ac protegat. Est in eo nomine unde sibi apud populum gratia sit, & honos. Unde maiestas sacra, unde sua virtus animo, suum corpori præsidium, sua vis, & arma, unde bonorum omnium affluentia, & miraculorum indita potestas. Hæc enim omnia breui compendio legis, quicumque hanc epigraphen usurpas oculis.

Reuerentiam ex eo colliges, quod è Iudæis nemo vnus omnium, illud nomen effari, & eloqui auderet vnquam: quo factum, ut si cuiquam sacras paginas euoluenti occurreret illud: non exprimebat lingua, sed alta premebat mente, & in eius locum substituebat aliam Dei sui appellationem, qualis fuisset, *adonai*, aut *elohim*. Tanta fuit apud illos diuini illius nominis reuerentia, tanta religio; quam ne scrupuli alicuius, nedum superstitionis damnare audeas, audi & illud, quod non sine stupore, ac rubore excipere potest ætas nostra; quæ augustum, sacratissimum, & summè venerabile Dei sui no-

134 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
men ita prodigo, & impio ore sæpius effundit, audi
inquam, & si potes in omnium aures, animosque
sparge illam sanctissimi nominis reuerentiam.

Septuaginta Interpretes, quorum in exponendis
scripturis mens Deo plena, & calamus Spiritus San-
cti cæu scribæ velociter scribentis, ij inquam Inter-
pretes, dum ex hebræo græcæ dictioni scripturam
reddunt, vbi incurrit nomen illud tetragramma-
ton, eo (quod summæ modestiæ fuit, ac veneratio-
nis) omisso, supponunt *κύριος*, aut ei affine nomen,
à quo non ita sibi timeat animus, calamusque vere-
cundus, & pius.

Imo quod amare magis, ac imitari studeas, ipsi
Apostoli primipili, primaque lumina nascentis Ec-
clesiæ eadem religione ducti, etiam suppressere eam
Creatoris sui appellationem, & pro ea, in posteros
emisere aut Dominum, aut aliud illi cognatum
nomen, quod auribus tutius, ac facilius accederet.

Ex hoc auito more, inditaque religione, primum
manauit illud, vt è Iudæis nemo omnium nosset,
qui pronunciarī deberet; ex quo Lucanus sui scom-
matis occasionem sumpsit, vbi de Deo Iudæorum
agens, dixit. *Incerti Iudæa Dei.*

Philo l. 3.
de Vita
Moyfis.

Alterum deinde ex eodem fonte fluxit, vt vni
summo Sacerdoti liceret illud efferre; & hoc qui-
dem in sacris tantum, aut solenni benedictione, aut
cum subiret sancta sanctorum.

Aliud

Aliud quod addi potest ad boni senis, & magni Simeonis laudes, est quod ille omnium vltimus hoc nomen pronunciarit; cum & Christum seruatorem in vlnas accepit, & ora resoluit in cygneas illas voces. *Nunc dimittis seruum tuum Domine.* Ab illo tacere cæteri, dices imposita linguæ vincula, ne se explicarent in Dei nomen, quæ Dei filium non confitebantur.

Postremum quod illius religionem auget, & apud posteros commendat: est quod illi ipsi Iudei, si quando solemniter iuramento extorqueri debeat veritas, & obtestandum Dei nomen, nunquam ipsum vsurpent, sed eius duntaxat litteras hac fere formula. *Iuro per Iod he, vau, & Iod*, quæ sunt litteræ quibus componitur ineffabile, & tetragrammaton nomen: tanta eos inuasit reuerentia, tam amabilis stupor diuinorum, quem vtinam induerent ætates omnes longe consequentes.

Venio ad præsidia nominis illius, ad virtutum decora, ad gloriam miraculorum illi quodammodo adnatam.

Vbi infœlix Cain fraterno sanguine suas infecit manus, vbi tam nouum, & insolens scelus erubuit terra, seseque in pœnam parauit: *posuit Dominus Gen. 4. v. Cain signum, vt non interficeret eum omnis qui inuenisset eum.* Hic in scholas, & pulpita euadit vna questio; quod illud signum? nonnullis placet fuisse vnâ

136 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
vnam è litteris diuini nominis *Iehoua*, scilicet lit-
teram *He*, quæ littera tutelæ fuit, ne quis eum at-
tingeret, vbi incisum fronti cœleste nomen, velu-
ti tesseram, agnouisset; quæ sententia si vera est,
etiam in seros annos fratricidæ præsidio fuit vel
vna sacrosancti nominis litterula. Tantum in ea est
momenti, ac ponderis etiam apud eos, quos omni-
bus supplicijs, ipsiisque inferis profligata vita iam
addixerat.

Quod si improbis inde quæritur à pœna liber-
tas: probis certè ingentia quædam virtutū enascun-
tur ornamenta. Iuuat vnius, alteriusve meminisse.

Lex naturæ vnum in paucis habuit patientem,
imo patientiæ miraculum: Is fuit Iobus, in quo lu-
sit diuinus amor: erat enim vir rectus, & secundum
cor Dei. Quod ita illi patuit, vt insigni caritatis pro-
digio & nomen illi mutarit in melius, & vnam è
suo ineffabili nomine litteram detraxerit, quam illi
inderet, ea fuit littera *Iod*: cum enim antea dicere-
tur *ob*, id est Propheta, audiit postea *Iob* hoc est
Propheta Dei. De quo nonnulli, nescio, an verè, piè
ramen philosophantur, dum volunt ab illa diuini
nominis litterula accessisse singularem illam pa-
tientiam, aliaque præclara magnarum virtutum or-
namenta.

Cui affine est & illud, quod in Abrahamo ple-
rius commendant. Illi primo nomen Abram, id
est

est pater excelsus, deinde Abraham, hoc est pater multarum gentium: unde inquires ea propago, ea generis longæui series, quæ Deo etiam sponse, & stellas æthere toto sparsas, & arenas ad littora fusas æquaret? si illis aurem fidemque concedas, suadebunt ab insita è diuino nomine littera *He* eam omnem fertilitatem emanasse; sed ista liberius fortassis iactantur, quam verius: sit penes illos fides, & dictorum autoritas, ijs ego pondus nec addere velim, nec etiam detrahere.

Transeo ad vim aliquam miraculorum eidem nomini *Iehoua* quodammodo congenitam. Virga Moysi prodigiosa fuit, & insignium miraculorum effectrix: nam & maria diuidere, & sistere fluentes aquas, & aduerso cælo nimbos, grandines & fulmina deuocare, & toti propè naturæ imperitare: sed unde ea vis indita, unde tantum in naturam, imò & supra naturam imperium? Toftatus refert in admirabile nomen *Iehoua*, quod ipsa inscriptum præferbat, erat enim quadrangula, & in singulis In c. 4. Exod. angulis vnâ huius nominis litteram ostentabat.

Ille ipse Moses à prodigijs vtroque in orbe notus, Ægyptium legitur occidisse, non manu, non ferro, sed vt ex Rabbinijs refert Clemens Alexandrinus solo nomine *Iehoua*, quod ipse intimo pectore altoque spiritu pronunciauit: adeo illi nomini peruium Ægyptij pectus, & in vitam, mortemque ius L. I. Stro- mat. fuit:.

S

fuit:.

133 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
fuit: sed hoc inquires triste, ac funestum est; aliud
accipe quod lætius ac mollius appellet.

Saül in purpura, sceptroque, in amplissimi re-
gni delitijs agitabatur maligno spiritu, spiritu infani
mœroris, ac tristitiæ. Chelym docta manu pulsa-
bat Dauid, & à Saule recedebat malignus genius:
crederes suaues illos Dauidis modulos ferre non
posse, & verò etiam non potuit. Sed quid adeò tur-
bulentum illum spiritum pulsat, ac ferit? sunt qui
cantui tribuant, suauiusque numeris: multum e-
nim valet cantus ad componendos animi motus,
ac tempestates, ad demones abigendos. Ita S. An-
tonius psalmorum versiculis dicitur prædonem a-
nimorum ex corporibus, velut alieno hospitio eie-
cisse. Sunt alij qui Dauidis virtuti, meritisque ascri-
bant: sunt etiam qui nomini *Iehoua*, cuius linea-
menta in Dauidis chely expressa fuisse credunt; ita
Valderama, penes quem sit illius miraculi fides, vt
& huius, quod in Rabbinis legisse me aliquando
memini.

In eorum oculos, imo & inuidiam incurrerat ea
fama, visque miraculorum, quæ dum in viuis esset,
patrarat Christus, nec vt vellent, ea ignorare, aut
diffiteri poterant. Veritati, quæ luce meridiana cla-
rior elucebat, cedendum erat: at non omninò ce-
det inuidia, & liuor edax, dente carpet, tangetque
quod absumere, & exsorbere non poterit, iactabit
enim

enim commentum illud, Christum ijs portentis, ac prodigijs supra cæteros mortales claruisse, vel hoc vno tantum, quod nomen *Iehoua* alijs ineffabile, ipse vnus effari posset. Tantam ei vim inesse crediderunt etiam ad patranda miracula.

Et hæc dicta velim, non vt ijs ex me fidem astruam, auctoritatem conciliem: sed tantum vt ex his, intelligat prudens lector, quæ apud Antiquos fuerit diuini nominis opinio, quæ fama, quæ religio.

§. 7.

Tiara byssina sacri capitis ornamentum.

HÆc olim præscribente cælo, auribus, calamoque excepit Moses, & in chartam effudit: *tiaram byssinam facies*, decus sacrati Deo verticis. Exod. 28. v. 39. De hac aliqua inter Authores controuersia. Sunt enim qui tiaram Pontificis contendunt fuisse pileum, sunt qui vittam tantummodo describant.

Ioannes Vilalpando credit fuisse fasciam, seu vittam, qua Sacerdotes, & reges coronari soliti. In c. 44. Ezechiel. Olim enim Imperatoribus, nõ aliud erat diadema, quam vitta byssina cingens, & stringens caput, & in dorsum effusa; vt videre est in Antiquis Cæsarum imaginibus. Et hoc fortè ascribi potuit iustæ parsimonix illius ætatis, quæ à luxu, fastuque vestium erat aliena, à qua degenerarunt sæcula consequentia, quæ suorum regum, Cæsarumque capita auro, gem-

140 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
gemmisque non tam ornarunt, quam onerarunt.
Sed ista quæstio, querelaque est alterius fori; disce-
damus ab illa, & in præsentia dicamus Tiaram,
Cidarimque Pontificum, in pilei formam effor-
matam fuisse: ita enim illam depingunt, qui ijs
sæculis fuere proximi, & oculis vsurpare potuerunt
sacram illam Pontificis in veste, Tiaraque maiestatem.

Iosephus certè curiosus Iudaicæ Antiquitatis in-
terpres & scriptor, sacram illam Cidarim ita descri-
bit. *Pileolo quali & cæteri Sacerdotes utebantur,*
super quem alius extabat ex hyacintho variatus,
hunc aurea corona triplici ordine circumdabat, in-
qua spectantur calyculi (sive folliculi florum) aurei,
quales videmus in herba, quæ hyosciamus dicitur.
Hæc Iosephus, quem cum alijs conciliare potes,
si dixeris illi pileolo etiam adiectam fuisse fasciam
byssinam, quæ è Cidari dependeret. Sed his ego stu-
diosius non immoror, magis amo opportuna ex il-
lis, morum, vitæque documenta.

Prima hominum ætas, eaque magis innoxia, &
simplicitatis amans, nudo capite incessit, verticem-
que apertum & soli, & aquiloni, & omnibus in-
iurijs aëris obiecit.

Postea molliora sæcula caput texere, vel valetu-
dinis causa, vel ex medicorum placitis, ac persuasione

Hippocratis imago pilei umbella tegi solita,
cuius ratio hæc à nonnullis redditur, quod omnium
primus

primus caput pileo velarit: an ea causa ex veritate sit, nescio, hoc scio, pileum etiam seruire dignitati tum profanæ, tum sacræ, vt de illa taceam, de hac pauca subnectemus.

Tiara triplici ordine assurgebat, vt efferret eminentiorem Regibus dignitatem, de qua illud aurea eloquentia Chrysofostomus.

Sacerdotium principatus est, ipso etiam regno venerabilius, ac maius. Ne mihi narres purpuram, neque diadema, neque vestes aureas, Umbrae sunt istæc omnia, vernisque flosculis leuiora.

Hom. 5.
de verb.
Isai.

Ac ne videatur hæc inani verborum iactantia, non autem rationum momentis, ac pondere in medium proferre, causam subijcit sui illius pronuntiati. *Quamquam, inquit, nobis admirandus videatur thronus regius ob gemmas affixas, & aurum, quo obcinctus est, tamen rerum terrenarum administrationem sortitur; nec ultra potestatem hanc quicquam habet authoritatis: oculis illudit auri fulgor, & pretium, gemmarum nitor, & gratia, sideribus ipsis æmula, aliæque regiæ fortunæ phaleræ fucum faciunt, & in corpora mortalia, in res abiectas, & luteas authoritatem iniiciunt, at non euadunt ad immortales animos, ad Cœli gazas, stellas arces, diuorum beata tecta, ad quæ tamen ascendit Pontificum suprema authoritas: quam vbi cum regia componit mellita eloquentia Ambrosius, ait:*

L. de dign. Sa-
cerd. c. 2. *magis Sacerdotium regno, quam aurum plumbo præ-
lucere.* Est nimirum altissimi Sacerdos, veluti me-
dius cœlum inter & terram, Deum inter & homi-
nes, quod ipsum in sede Petri, cathedraque veritatis
agnouit INNOCENTIUS III. & hoc ex ea ora-
culum edidit. *Qui est inter Deum, & hominem me-
dius constitutus, citra Deum, sed ultra hominem:
minor Deo, sed maior homine.* Hanc sibi ab illo ordi-
ne inditam maiestatem agnouere magnæ mentes,
Infula, Peditaque dignæ. Vt cæteros taceam, vnus
erit instar omnium, isque Leontius Tripolis Lydiæ
Episcopus, de quo Baronius in suis monumentis.

Ser. 2. in
Consec.
Pont.

Tom. 3.
Anno
Domini
325. §. 16.

Euocatus ille fuerat ab Eusebia augusta, fœmina
alti spiritus, & insolentis superbiæ: ea nimirum oc-
cupare solet augustas animas, inepta sceptris capita;
quæ plus æquo attollit, cum deprimere debuisset,
ac modestiæ legibus subdere, vt ad eas reuocaret
Augustam, moneretque; quod esset inter Purpuram,
Pedumque discrimen: ita paucis fertur respondisse.
*Si me ad te venire volueris, debita Episcopis reue-
rentia seruata, ego quidem ingrediar; tu autem sta-
tim de sublimi isto folio descendens, reuerenter mihi
obuiam procedas, & caput meis manibus supponas
benedictionem acceptura: ac deinde ego sedeam, tu
reuerenter astes, cum iussero, dato signo sessura. Si hæ
tibi condiciones placuerint veniam ad te: sin alio
modo, non tam multa dabis, vt nos honore Episcopis
conue-*

conueniente neglecto, diuini Sacerdotij institutum uiolemus. Hæc Leontius scripsit, hæc dixit pro ingenita sibi libertate, sacriq̄ue ordinis, ac rituum omnium obseruantia: ob quam vulgò dictus est *Ecclesiæ regula*. Et quia erit fortasse vnus aliquis qui pro se loquentem Episcopum non audiet; audiat ille, & ab Augusto Cæsarum longè maximo, discat; quæ Episcopis, quæ Ecclesiæ Præsulibus debita sit obseruantia.

Constantinus Imperator, quem vt Augustum suspexit Orbis, vt Parentem amauit primùm enascens Ecclesia, ita cum Episcopis sese gessit in omni congressu, vt & ipsis assurgeret, nec sederet ipse, nisi prius illi confedisent. Nouerat nimirum Augustus Imperator pro ingenita sibi à Deo mente, quantum Purpura à Pedito pastorali distaret.

Nouit etiam, nec sine periculo suo, cœlestique prodigio sensit Valentinianus Imperator: cum enim Martino Episcopo assurgere dedignaretur, de repente, è sella vindex ignis erupit, à quo ne incenderetur, ne in cineres iret totus, assurrexit vel inuitus, ita flammæ cessit, qui dignitati Episcopali non cesserat; & cui assurgere prius erubuit, ad eius pedes supplex accidit, adeò verum, illud, quod tanto ante Isaias animo præuiderat, & de Prælatiis nouę legis cecinerat. *Reges vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.* Isai. 49.

Ad

p. Sir-
mond ad
Sidon.
Theodo.
l. 4. c. 5.

Ad primùm spectasse videtur edictum illud Theodosij, & Valentiniani Imperatoris, dignum omnino, quod aureis litteris in lapide adamantino scribatur, ad omnium Posterorum memoriam, ac documentum. Ita habet. *Audemus Sacerdotes cum omni timore nominare, quibus omnis terra caput inclinat.* Ea Imperatores illos inuaserat Sacerdotij veneratione, ea ordinis illius reuerentia, sacraque maiestas, vt eos non sine timore nominare auderent, nedum aspicere, & alloqui: ratio tantæ submissiois eodem edicto exponitur, quia *omnis terra eis caput inclinat.* Imo ad eorum pedes abijcit quidquid altum, ac sublime habet, vt indubitatum sit & illud Isaïæ: *puluerem pedum tuorum lingent.* Quo in genere spectandum illud, & illustre facinus Caroli magni Gallia Regis, & Imperatoris ter maximi. Ecclesiæ clauum regebat Hadrianus Pontifex; imperij gubernacula Carolus tenebat: hic vt Romam venit, vt de Ecclesiastica libertate, de sede Petri quam optimè meritus, ita exceptus est quam magnificentissimè. Obuiam iuere militares turmae, equitum robur, & Romanae nobilitatis decus omne. Ipse Pontifex Clero honorato septus in summis gradibus Ecclesiæ D. Petri confedit; primulo in atrio superbis operibus exornato. Vt venit Rex Carolus lectis regni Principibus, & armato milite comitatus, sic ad eum locum accessit: quasi ad solium
ipsius

ipſius diuinitatis, numenque auguſtiſſimum adire videretur: Primum enim illuſtri animi demiffione ſeſe pronum in terras proſtrauit, tum ad ſingulos gradus pedetentim adrepens eos humaniſſimè oſculatus eſt, tum vbi ad opperientem ſe Hadrianum aduenit, demiffit ad pedum oſcula, tum denique in paternum eius ſinum, præſidiumque D. Petri, ſe, liberos ſuos, & florentiſſimi regni fortunam coniecit. Habet in eo Gallia, quod Regum ſuorum ſubmiſſionem, & in ſanctam ſedem obſeruantiam amet, ſuſpiciat, & in poſteras omnes ætates emittat. Habet & orbis vniuerſus, quod probeat, imitetur, habent & ij, quos eò dignitatis benignius cælum euexit, in quo immenſam, & mirum quantum profuſam æterni numinis in ſe liberalitatem demirentur, ſtudeantque ſub infula, ſub tiara, ita vitam omnem exigere, mores componere, vt nihil ſit, quod à ſacratiore illa maieſtate abhorrens videatur.

§. 8.

Annulus pontificiæ dignitatis, poteſtatis, & coniugij inſigne.

AD ſacræ veſtis decora, acceſſit annulus, vel Exod. 28. v. 27. Rationalis ornamentum (vt in Hebræis Pontificibus) vel digitorum gratia, (vt in Romanæ Eccleſiæ Præſulibus) huius & illius rationem hic indagamus: vt ex ea aliquid ad inſtitutum noſtrū deriuetur.

T

Omnis

Omnis ætas, omnisque ratio annulum censuit esse dignitatis insigne, imò notam nobilis profapia, & veluti tesseram animi de Republica benè meriti.

Romani rectè publico quondam edicto cauere, ne quis è vulgo annulum indueret, nisi re benè gestâ ex senatus consensu is ei honos deferretur. Hoc vero decus primò delatum audio legatis exterarum gentium, quæ cum Romanis fœdus iniissent, ac deinde equestri ordini, denique ijs omnibus ac solis, quibus obtigisset pro salute patriæ, & agere, & pati fortia, quod Romanum erat. Inde Augustus Cæsar, vt suis militibus adderet animos, & spe amplissimi fauoris erigeret, omnibus aurei annuli vsum concessit; & Titus Liuius secundo bello contra Carthaginenses, memorat equites Romanos ab Hannibale ad Cannas cæsos esse eo numero, vt cæforum annuli tres integros modios oppleuerint; quos omnes in triumphi speciem, & victoriæ partæ monumentum Hannibal Carthaginensibus transmisit.

Fuit deinde & annulus imperij nota, & hæreditatis adeundæ tessera, vnde Imperatores morti proximi, annulum suum ei concedere soliti, quem ipsi hæredem instituisent. Ita Augustus Tiberio donasse legitur. Ita & Pharao annulum tulisse de manu sua, & inseruisse digito innocentis Iosephi in signum attributæ ei regiæ potestatis.

Fuit

Fuit & alijs nationibus suus annulorum vsus, & honos, vt ad Carthaginenses redeam, illud in eis fuit singulare (quod Plutarchus in Hannibalis vita memorat) vt tot digitis annulos insererent, quot ipsi prælia subiissent, quot de hoste victorias reportassent. Amabant nimirum veteres illi, quibus in oculis erat virtus, in animo gloria, hæc virtutum decora, hæc rei præclare gestæ monumenta.

Volunt alij annulum esse perfectæ, & paternæ reconciliationis argumentum, quod ex Euangelio constat: vbi enim ad se, ad parentem redijt Adolescens ille Prodigus: genitor miseratione plenissimus cum perduto filio veniam dedisset, cum stola prima iussit continuò *dari annulum in manum eius.* Luc. 15. Verum vt hæc ita sint ex variarum gentium more, rituque, apud quas alius, atque alius fuit annulorum vsus. Certè communis sensus, & opinio probat annulum, arrham esse, & pignus sponsalitiū. Solebat enim sponsus, sponsæ mittere annulum, quem pronubum vocabant, vel pignoris loco, vel in symbolum amoris.

Is teste Plinio, sua ætate ferreus erat, & sine gemmâ: nimirum ei pro gemmâ, pro luce, soleque erat amor, ferro, hoc est duris assuescere solitus: ideoque institutum olim fuit, vt in digito medico sinistrae manus gestaretur, quod in eo digito vena esset ad cor ipsum, amoris sedem rectâ perueniens. Cuius

L. 33.
Nat. hist.
c. 1.

L. 10. c.
10.

rei luculentus author est Agellius, ait enim sectis, apertisq̄ue per anatomen corporibus, repertum esse neruum quendam tenuissimum ab eo digito ad cor hominis tendere, proptereaq̄ue eo honore visum esse dignum, vt qui continens, & quasi nexus cum principatu cordis videretur.

His ita ex totius Antiquitatis sensu, ex Authorum fide, ex veritate constitutis, verissimum erit illud effatum: Annulum in Pontifice, in Præsule dignitatis, imperij, reconciliationis, sacriq̄ue coniugij symbolum esse.

De dignitate quæ mortalibus superior, immortalibus propè par dici potuit, multis antea desserui, ideoq̄ue ad alia propero.

D. Ambrosius censuit annulo ornari Pontifices vt *ipsi signent alios*. Alludit ad annulos signatorios, quibus notæ ijs rebus imprimebantur, quas tutas, & securas volebant. Et hæc potestas nostris Pontificibus communis, vt qui electos signant ad vitam beatam, eoq̄ue signo liberos, ac securos de salute faciunt.

L. de Io-
seph. c. 7.

Quod si quandoq̄ue (quæ hominum est inconstantia, & summa infelicitas, à patrato scelere, ijs infesti superi, iratum numen, parata toto æthere fulmina, interueniunt Episcopi veluti conciliatores diuinę mentis, & pacificatores potentissimi ad excutienda diuinis è manibus concitatę iustitię fulmina.

Sed

Sed ista ad auctoritatem, ad summum in mortales, ius imò ad aliquod in Cœlestes, Deumque ipsum, imperium faciunt, hoc ad amorem testificandum conducit.

Episcopum inter & Ecclesiam illud intercedit vinculum, quod sponsum inter & sponsam videri potest; & eo fine conceditur annulus, quem Tertullianus etiam *pronubum* appellat, utpote pignus amoris, & indiuiduæ societatis: debent enim Episcopi curam Ecclesiæ, seu sponsæ habere, eiusque bonum, ac fœlicitatem in corde ferre, ut illam quasi virginem castam exhibeant, seruentque Christo saluatori.

Fuit olim inter veteres recepta consuetudo, ut L. 9. maritus suæ uxori custodem apponeret, quem Apuleius, *Sequitorem* appellat, quod ut umbra corpus, sic matronam ille sequeretur. Non sic boni, & fideles Episcopi: quibus Ecclesia sponsa, eius ipsi custodes esse volunt, nec alienæ fidei committunt tam sacrum Christo depositum. Et iure sanè æquissimo, vnus enim Pastor, alij mercenarij; vnus sponsus, alij sterili famulatio addicti, qui sua quærunt, non quæ sponsæ: at bonus Præsul qui sponsi nomine gaudet, eiusque vim amicam, & suauia amoris incendia patitur, adhæret sponsæ suæ lateri, residet in Ecclesia sibi commissa, ex puræ caritatis legibus omnia in eius bonum, ac fœlicitatem disponit,

T 3

vtque

150 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
vtque disponat, ei creditur annulus, infigne nobilis
animi, decus imperij, authoritatis nota, symbolum
effusæ caritatis.

§. 9.

De Virga Aaronis, & baculo pastorali.

Vulgò iactari solet illud: *Honos alit artes*, quod
quam verissimum est, si moderata sit illius
cupiditas, si sese rationis gyro coerceri patiatur: at si
se effrenæ gloriæ, inanisque iactantiæ libidini
committat, si ea se sinat abripi, tum verò non artes
alit, sed lites mouet, alit dissidia, & ingentes animo-
rum excitat dissensiones.

Ne discedam ab argumento mihi proposito,
grauis olim in tribubus Israël orta est contentio,
de supremi Sacerdotis officio, ac dignitate, dum
Num. 16. eam sibi quisque arrogare studet. Core, Dathan,
Abiron, & Hon superba in Moysen, & Aaronem
extulere capita, & vt est insolens sui que impotens
regnandi libido, per fas, nefasque, in sacra iura inuo-
lare, in aras euadere, & concessam à superis vni Aa-
roni dignitatem eripere conantur. At vindex è cœ-
lo Deus, cuius oculus, manusque mortalibus sem-
per imminet, vt elatos deprimat, abiectos eleuet:
Core, Dathan, Abiron subito, ac repentino terræ
hiatu absorpsit: viuis eripuit, inferis dedit, eorum-
que assecclas vltrice flammâ deuorauit.

Hoc

Hoc vbi diuinæ iustitiæ datum est, tum ne qua in posterum moueretur quæstio; sacram illam Sacerdotij maiestatem forti committendam esse censuit legillator Moses, iussitque singulas tribus, vel potius singulos tribuum Principes, virgas suas proferre, eisque nomen ascribere, ac deponere in tabernaculo fœderis, vt cuius virga arida, & exsucca germinasset, is vnus Sacrorum Princeps, Sacerdos, Pontifex haberetur. Annuere omnes diuinæ forti, ac consilio, virgas extulere, statuere coram Domino; à quo contra naturæ vim, temporis leges, & pacta, germinauit, ac floruit vnus Aaronis virga, eoque prodigio Sacerdotem vel ipso cœlo iudice, creauit.

Fuit ea virga Aaroni, quod nostris Præsulibus est Pedum, & baculus pastoralis, videlicet index acceptæ à Deo authoritatis, potestatis, doctrinæ: fuit deinde alia à virga Moïsis, qua Ægypto plagas intulit, qua mare diuisit, qua tot annuente cœlo, & stupente terra, prodigia patrauit. Fuit denique amygdalina, vti & cæterarum tribuum virgæ, imo ex eadem amygdalo decisa, ne quod in ea ab alijs discrimen esset, cui id miraculum ascribi posset. De L. 6. c. ea paulò aliter sentit Rabbi Salomon apud Galati- ult. num, illum audi. *Virga illa, qua Moïses, & Aaron miracula faciebant in terra Ægypti, & postea in deserto floruit, ab ea arbore excisa est quam Deus ostendit*

152 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
ostendit Moyfi in deserto, vt aquæ amaræ dulces
fierent.

Et hæc arbor excisa fuit ab arbore vitæ, quæ in
Paradiso sita erat, Angelorum manibus, quam
miserunt Adæ, cum ille misisset filium suum Seth
ad Paradisum, misericordiam Dei imploraturum
de suo peccato. Dixerunt Angeli ad Seth, vt planta-
ret hanc arborem, quæ quamprimùm fructum fa-
ceret, misericordiæ Dei in eum descenderent, aperi-
renturque portæ cœli, quæ obseratæ erant. Hanc
autem arborem, seu potius ramum accepit Seth,
plantauitque in deserto, quam postea Moses in
deserto inuenit, & ex ea virgam suam excidit, ideo-
que virga Dei dicta est; cum autem venisset Israël
ad Mara, neque illius aquas (erant enim amaræ)
bibere posset, Deus ostendit illi hanc arborem, vt
aquas illas redderet dulces. Et hæc est arbor illa, in
qua Moyfes serpentem æneum posuit, per quam
Deus vniuersum orbem saluum facere instituit, &
mittere misericordiam suam super Adam, cum ve-
nerit Rex Messias: tunc enim hæc arbor fructus ge-
stabit; quibus secundò aquæ amaræ efficientur
dulces, purgabuntque primum peccatum, omnia-
que delicta quæ fecerunt, *facturiq; sunt homines*. In-
nuit nimirum hic author eam esse arborem, è qua
desumpta crux seruatoris, è qua generi nostro salus,
ac vita. Verum cum ea redoleant Rabbiorum fa-
bulas,

bulas, ac commenta, ijs fidem nec habeo, nec haberi volo. Magis probo fuisse de vulgari, & obuia arbore decerptam virgam, seu scipionem, qua aut viatores, aut Pastores ouium vti solent.

Ea porrò triplici miraculo claruit, ne quis fortunatæ illi, diuinæque forti fidem negare auderet.

Primum enim virga arida, & sicca, sese exoneravit in turgentes gemmas, baccasque; tum etiam eodem tempore, nullo naturæ otio eæ ipsæ baccæ sese explicarunt in flores, tum denique illi ipsi flores, in fructus vberes, maturos, & quasi multo sole benè coctos conuersi sunt; quæ omnia negasset natura, nisi vis altior accessisset.

Et hæc patrata miracula, vt Aaroni cederet ea summi Sacerdotij dignitas, ac veneratio, quæ vt in posteros quoque transfiret, censet Abulensis eam virgam ad annos, & sæcula durasse, meliore succo plenam, ornatam floribus, fructibus fœcundam, tum vt esset æuo longè consequenti rei iam gestæ monumentum, tum vt illius familiæ decus, atq; ornamentum, & veluti tessera quædam diuinæ electionis.

Sed erit aliquis naturæ curiosus indagator, & diuinorum mysteriorum sedulus interpres, qui ex me quæret. Cur è tota arborum propagine, electa sit vna amygdalus, è qua decerperetur virga tot prodigijs illustris. Ne crede id casu factum, ne cæca, & præcipiti manu, decisum ramusculum, erat

254 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
alia manus, eaq; superior, quæ manus regeret, vti &
abiectas sortes. Ea Dei fuit, quæ amygdalum præ cæ-
teris arboribus elegit. Sed cur inquires amygdalum?

Est in natura, est in diuina mente ratio: ex illa
hæc. Amygdalus prima inter arbores floret, prima
baccas, & flores ostentat, vnde hebraicè dicitur
Scaked, hoc est euigilans, quod omnium prima
post longam hyemem, euigilet, & floreat. Nimi-
rum hyems est plantis, quod homini nox silens, &
quasi mortua. Diceres adulta hyeme exsuccas, exa-
nimes, emortuas arbores, & plantarum genus om-
ne, vel saltem crederes longo, & letali somno se-
pultas, ad eò nullum vitæ latentis indicium edunt:
At vbi primùm lenis aura, zephyri molles, verni-
que solis fauor, & radij aspirare, & appellere cepe-
runt, tum vero sopitas vires excitant, reconditas hy-
berni succi diuitias educunt, effundunt sese in ger-
mina, in flosculos aperiunt, & in fructus spargunt
vberrimos.

Ita prima omnium erumpit, seseque excitat a-
mygdalus, inter arbores veluti primogenita: imo,
quod in ea mireris, etiam emarcescit vltima, nec
folia deponit, nec florum honestatem, atque orna-
tum, nec fructuum natiuas opes amittit, nisi postre-
ma. Et hoc indicat in Aarone ius quodammodo
primogenituræ, & Sacerdotij longeuam perennita-
tem, de qua ore florido D. Ambrosius. *Virga Aa-
ronis,*

ait

V

ronis,

ronis, inquit, quid aliud ostendit, nisi quod nunquam L. 10. Ep. 82.
 Sacerdotibus marcescat gratia, & in summa humili-
 tate habeat in suo munere commissæ sibi potestatis flo-
 rem. Et hæc Aaronem spectauere prodigia; quæ
 subdam etiam posteros.

Monuit enim virga amygdalina, quæ debeat
 esse Pastorum vigilia, est enim illa vigiliæ symbo-
 lum, vt apertè liquet ex imagine olim Ieremiæ ex-
 hibita. Ait ille non sine stupore, ac miraculo. *Vir-* C. 1. v.
gam vigilantem ego video, vel vt alij vertunt, *vir-*
gam amygdalinam ego video, quod & hæc, & illa
 oculata sit, & vigil, doceatque cum vigilem esse
 oportere, cui Deus eam concesserit.

Est præterea amygdalus index patientiæ singu-
 laris, cum enim prima frondeat, floreatque, etiam
 prima rigidus adhuc aquilones, nimbos graues,
 grandines asperas patitur. Et Præsul, in cuius manu
 Aaronis virga, pastoralis baculus, patiens sit oportet,
 & obduratum aduersis pectus ferat ille pro fide, pro
 religione, pro cælo, Deoque acerrimas persecutio-
 num hyemes, graues tyrannorum æstus, atque tem-
 pestates, neque tamen ex ijs decuti patiatur, aut a-
 mœnam spei viriditatem & frondes; aut virtutum
 magnarum flores, aut bonorum operum fructus
 amittat, sed cælo, atque æternitati referuet.

Deinde amygdalus suadet in Præsule studium
 pœnitentiæ, vtque cum venia vtar ea voce, mortifi-
 cationis:

156 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
cationis: est enim amara amygdalus, & amara
pœnitentia, suavis fructus.

Denique virga, nota est authoritatis, & index al-
tioris imperij; quod venerantur, & adorant illu-
stres animæ.

Testis erit luculentus Patriarcha Iacob, qui in
extrema vitæ periodo, cum discessum è senili cor-
pore iam ambiret anima, hæreretque propè in ex-
Gen. 47. tremis labris, *adorauit Deum conuersus ad lectuli
caput*: vel vt septuaginta vertunt, *adorauit fasti-
gium virgæ eius*, scilicet Iosephi filij sibi longè ca-
rissimi.

Quæ autem fuerit ea virga, alta nox, & docta
tenebræ: sunt qui velint fuisse virgam iudiciariam,
qualis esse solebat Ægyptijs. Referebat ea sceptri spe-
ciem, in cuius vertice visebatur ciconia in proge-
nitores annosos semper pia; & misericors, ideo-
que symbolum miserationis, in basi autem hippo-
potamus, siue equus marinus, in parentes quos
enecat, crudelis, & impius: quæ symbola Iudicem
monebant, vt à se procul amoueret immites ani-
mos, & misericordes accerferet. Crediderunt alij
virgam illam Iosephi, quam adorauit Iacob, sce-
ptrum fuisse regium, cui imminebat vigil, patens
& explicatus oculus; index & symbolum vigiliæ,
quæ Reges, ac moderatores decet.

Contenderunt alij eam virgam fuisse è nuda
queru,

quercu, qualis Plutarcho teste, Regibus olim, ac Principibus fuit: in cuius vertice explicabantur tot folia quercus, quot ipsi regnassent annos, quot sibi suisque imperijs prouincias adiecissent.

Verum ut sit de ea Iosephi virga, qualis qualis demum ea fuerit, eam certè cultu, & adoratione quadam dignam putauit emoriens Iacob.

Sciebat nimirum, & senili, prouidaque mente hauserat, quod in ea decus, quæ amplissimæ dominationis autoritas, quam etiam in filio colere, venerari, imo & adorare debuit ipse parens.

Et hic Aaroni virgæ, Pado, baculoque pastorali debetur cultus: est enim ille index, & nota acceptæ à Deo potestatis, est virga Iudicis, virga regni, sceptrum eius dominationis, quæ non in fortunis hæret, aut corporibus, sed ad ipsos quoque immortales animos ascendit, ut supra ostendere me memini. Ideoque cum Iacobo sene quisquis benè sapit, adoret fastigium virgæ pastoralis, & in ea diuinam quandam potestatem agnoscat.

PARS SECVNDA.

*De vestibus Clericorum ac Sacerdotum
nouæ legis.*

Diuina prouidentia, quæ amat decorem domus suæ, eum in ministris suis, ipsoque cultu corporis seruari voluit: Moysemque per quadra-
V 3 ginta

138 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
ginta integros dies discipulum habuit, docuitq; fa-
cere pontificalia, & sacerdotalia indumenta, eo-
rum normam, ac rationem accuratè describens: ea
deinde sua manu texuit ipsa soror Moysis Maria, vt
non animum tantum, sed & digitorum opera Do-
mino, altariq; consecraret. Ex pia horum æmula-
tione, atq; instituto, iam inde ab Apostolis ema-
nauit in noua lege, ille sacrarum vestium ritus, cul-
tusq; quem ista hic persequemur, vt ex eo oppor-
tuna morum, viteq; rectius formandę documen-
ta trahamus.

§. PRIMVS.

De Veste Clericali.

ALia Clerico vestis est in vsu, vitaq; com-
muni, alia in sacrificij ministerio, de hac di-
census infra fusius, de illa modò paucis.

In habitu corporis, vt etiam in alijs, medium te-
neas est necesse: sita enim in medio virtus, vitium
ad extrema reijcitur vt ea deuites, ac fugias; pone ni-
mium in veste luxum, & sordes horre, habeq; in
oculis, ac animo, quod de D. Bernardo iactari solet.

In vit. l.
3. c. 2.

*In vestibus semper ei paupertas placuit, sordes nun-
quam.* Et si Monachus esset, mundi, turbarumq;e
fugiens, & amans solitudinis, ac cellæ religiosæ: ta-
men & sordes auersari, & lasciuiem vestium
pompan æquè damnare: & meritò, nec enim
nauo

nauo caret, ac macula, comptulorum illa quæ sita nobilium indumentorum venustas, nec à censura immunis, ac libera est inamœna quædam vestitus species, pædor, ac horror insignis.

Eo certè quo viuimus æuo pauci ab hoc peccant, ab illa notantur quam plurimi, in quos vertitur antiqua illa mellei Doctoris querela. *Cernitur in nonnullis Sacerdotibus vestium cultus plurimus, virtutum, aut nullus, aut exiguus,* quam labem suæ etiam ætati inuistam gemit, & aculeata oratione pungit D. Hieronymus, ait enim. *Omnis his cura de vestibus, si benè oleant, si pes laxa pelle non folleat:* animus autem qui in primis curis esse debuit, ponitur in postremis: hoc nimirum mortalibus vitium est, & peruersa naturæ inclinatio, à qua si possumus reuocare, nostræ curæ est, ac laboris.

Igitur ad institutum vt redeamus, quid antiqua tulerit atas, quid nostra tueri debeat, videamus.

Vna, alterave exurgit quæstio: quis amandus in veste clericali color? quæ deinde materia? quæ forma?

Esseni, qui formam quandam religionis habuerunt à cæteris discreti proprio genere indumenti, solitiq; vt ait Iosephus, *albatu incedere.* Existimabant nimirum eum colorem facere ad simplicitatem, & animi candorem demonstrandum: verum vt lapsu temporis in alia quoque iudicia labuntur

homines,

160 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
homines, visus ille color parum consentaneus factō
ordini Clericali, color enim candidus aut affectaba-
tur à philosophis ad vanam sapientiæ ostentatio-
nem, aut Dynastarum erat proprius, & eorum, qui
omnium rerum abundantia florerent, quod lætitię,
glorię, triumphī color haberetur, & eximię fœlici-
tatis. Vnde apud Hebræos nobilis dicebatur *ben
chorim filius candidorum.*

Neque etiam primis Ecclesię temporibus pla-
cuit niger, & atratus color, hic enim tum pertine-
bat, vel ad faciem populi, quem Fabius Quintilia-
nus *Pullatum circulum* appellat: vel ad monachos,
qui se ab omni humano consortio seiugantes toti
erant in cœlestium rerum commentatione; à qua
etsi non alieni forent Clerici, à veste, tamen distin-
gui, discernique voluerunt; quod vt assequerentur,
arripit medius quidam color: Is fuit violaceus (qua-
lis etiamnum in vsu est in Curia Romana) & hic
in exordio nouę legis passim vsurpari solitus. Postea
tamen cum Monachi ad Hierarchię Ecclesiasticę
communione admitti fuerunt, atque in Clerum
ritè, & piè cooptati, mystæ plurimi pietatis, ac de-
missionis amantiore, non eorum modo virtutes
admirandas; sed vestis quoque genus, coloremque
amare ceperunt. Nec immeritò, est enim niger co-
lor modestiæ significandę opportunus, index lu-
ctus, ac pœnitentię. Quam etiam præ se ferre de-
bet ordo Clericalis.

Et ista haectenus de vestium colore. De materia subijciamus pauca. Nihil in ea lautum, ac molle sit, nihil structum exquisito artificio, nihil vmbilicis tumidum, aut follicante copia superfluum, nihil ad saeculi elegantiam compositum: lanca plerumque sit vestis, non bombycina, aut serica delicata: nisi forte hanc exigeret singularis quaedam personae, aut dignitatis ratio, cui modum statuet deuota modestia, decus ingenuae mentis; quae supra sortem assumi nihil omnino patietur. Et quia materiae, pretijque, quod in veste quaeri potest, meminimus, non possum quin adijciam illud; splendida, & insigni quodam instructu visenda indumenta potius facere ad probum, & dedecus, quam ad splendorem, ac dignitatem: omnibus enim hoc à natura infitum est, vt ea oderint, ac damnent, quae seu à persona, seu à statu aliena videntur: quo in genere lepidum illud, & aculeatum, quod memorat Ionuillus in vita S. Ludouici: & ex illo Cresollus noster. Robertus Sorbona, (qui Parisijs templum sapientiae, collegiumque instituit, cui, & nomen fecit) cum olim ageret cum Ludouico nono Christianissimo Galliae Rege, videreturque exquisitius ornatus quam modestiae, ordinisque ratio pateretur: Ionuillus Dynasta clarissimus, idemque faceto, & liberiori ingenio vir, cum hominis vestem lautiozem intueretur, accessit propius, & fimbriam regij paludamenti

162 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
damenticum illius Doctoris veste composuit, con-
iunxitque: & ad hominis contumeliam publicè
pronunciauit: Sorboneum pallium pretio, & pul-
chritudine regiam chlamydem exæquare. Hic
primùm, vt in re noua accidere solet, subortus risus,
plaususq; Aulicorum, dein grauior Sorbonę censu-
ra: denique pudor, qui in ora, vultumque Doctoris
illius ascendit, modestiamque etiam in veste præ-
ferre docuit: bonus sanè magister pudor, & oppor-
tuna scholæ verecundia, quam etiam ab aula in
lycæum referas. Sed ne fusius de materia vestis; de
forma etiam nonnulla subdamus: nam & in hac
peccare quis potest, imò & re ipsa peccant longè
plurimi; qui non natiuo, sed peregrino, non cleri-
cali, sed sæculari habitu vtuntur, non sine naxuo, &
probrio sui ordinis: quis enim Clericum, quis sacris
initiatum agnoscat in veste breuiori, & concisa?
quæ vix genua tegit, quis in thorace, caligisque nu-
dis, quales etiam viro coniugato vsui esse possunt?
Nemo certè, nemo vnus omnium, Clericum esse
pronunciabit, qui solis oculis credet: qui enim pro-
nunciaret? certè vt ex vellere ouis, ita ex veste Cle-
ricus agnosci debet. Ea ex primæua Ecclesiæ institu-
tione, ex SS. Patrum oraculis, ex Sacrosanctis Con-
ciliorum (Lateranensis, & Tridentini) decretis, ta-
laris esse debet.

Later. sub
Innoc. 11.

Trid. ses.
21. c. 1. de
Refor.

Vide an sacratoribus illis summorum Pontifi-
cum

cum constitutionibus, ac statutis acquiescendum potius non sit, quam aut imperito vulgi iudicio, aut vanitati & mollitiei quorundam Ecclesiasticorum, iuniorum maximè, quos non tam pietas, & virtutis studium in ordines immisit, quam pingues beneficij prouentus, & amor non dico ecclesiasticæ, sed otiosæ & vacuæ à curis vitæ. Vide, inquam, & quibus parendum magis attende: vnaq; excipe fulmen illud Sophoniæ Prophetæ, in eos, qui cum Deo facti sint, profano vtuntur amictu, *Visitabo*, inquit, Sophon. c. 1. v. 8. *super omnes, qui induti sunt veste peregrina.* Eos arguit, quibus cum Numen honestissimam, dignitatiquè concolorem vestem cōcessisset, finitimarum gentium imitatione, induebant purpureum ornatum, aut simile quippiam peregrina, profanaque manu elaboratum: quos ait Deus se *visitaturum*, id est grauius, ac seuerè puniturum, quantò magis, in ea qua viuimus lege: lege inquam gratiæ, ac charitatis, in qua vel ex veste peti debet, quæ viuendi ratio, quæ norma sanctitatis eos damnabit, ac puniet, qui non proprijs, & professioni accommodatis, sed peregrinis, & alienis velamentis vtuntur. Sed ista parcius: Virum bonum eæ minæ non tangunt, sed nuda, & aperta veritas, instituti que ratio allicit, ac demulcet.

De Calceis quos induunt sacris operaturi.

PEs in homine infima pars est corporis, ei pro indumento calceus, à quo incipiam, & gradum faciam ad aliam sacrarum vestium seriem: & quidem primo excutiam cuius rei symbolum sit calceus; tum altius ascendam, & quæram, quem Sacerdos sacris operaturus induere debeat calceum, vt illæso pede transeat in montem Dei, & colles æternitatis.

Primis illis sæculis, & auitæ memoriæ symbola in pretio, in amoribus fuere: his enim latentes animi sensus, & præclara magnarum virtutum documenta tegebant: & quidem vt hæream in argumento.

Calceus symbolum erat libertatis: si quis vel à natura, vel à fortuna, vel aduerso Marte seruus factus esset, incedebat ille pedibus nudis, vt ijs proderet captiuitatē, miseramque, sub qua iacebat, seruitutem.

Imminebat Israëli grauis, & timenda seruitus, immaneque iugum Ægyptiacæ captiuitatis; vt eam ostenderet diuina miseratio, quæ humanis malis præcludere amat; illud Isaïæ dedit in mandatis. *Vade, & solue saccum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis, & fecit sic, vadens nudus, & discalceatus.* Tenuit ea viuendi ratio (vt multis

*Isa. c. 20.
v. 3.*

multis placet) tres omnino annos , & Israëli miserandam seruitutem portendit. A qua ubi diu gemuerunt, tandem libertate donandi, audierunt illud. *Calceamenta habebitis in pedibus vestris.* Quasi tacite id innueret Deus, haectenus oppressi iacuitis sub infanda, & miserabili seruitute, nudo pede incessistis, modo calceos, vnaque libertatem induite: & hoc ab illis bonum.

Est deinde & aliud. Calceus symbolum dicitur vsucapionis, possessionis, imperij.

Habuit nimirum omnis ætas, omnis propè natio sua signa humanis in contractibus. Apud Hispanos olim chirothecarum proiectio, nota erat iam aditæ possessionis vt testatur Pineda.

Ex quo ritu in castra, in acies abiit ille mos, vt si dux aliquis urbem obsedisset, eaque suis munita vallis, confisa propugnaculis, freta militum vi, ac robore, deditioem negaret, aduersus belli dux, intra urbis illius septa chirothecam projiceret, illoque ritu se eam urbem suam facere testaretur.

Ex illo Antiquitatis sensu, & dominij symbolo Rabbi Emmanuel explicat illum psalmistę locum.

Ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum, in manicis ferreis. Erant illæ manicæ, chirothecæ militares, quas qui in hostes eijcit, ijs iam se dominari palam ostendit.

Quod Hispanis chirotheca, hoc Iudæis olim

X 3 fuit

166 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
fuit calceus. Si quandoque adeunda erat possessio,
si ius firmandum, si acquirenda regna, qui in ea cal-
ceum immisisset, eorum ius, ac possessionem adire
censebatur. Ita quondam propheta regius, regni sui

ps. 59. v. 6. limites, finesque dum extendit. *In Idumæam, inquit,*
extendam calceamentum meum, id est potestatem,
dominium, ius regni. Contra verò si quis calceum
deposuisset, hoc ipso ius adeptæ possessionis depo-
Dent. c. 25. v. 8. sisse videbatur. Ita diuina lege cautum est, vt si fra-
ter defuncti fratris semen excitare nollet, duceret
eum mulier ad portas ciuitatis, ad quas olim ius di-
ci solitum, ibique eum calceis exueret; in faciem
spueret, sicque omni iure priuaret.

Accedit & aliud à calceo symbolum, & argu-
mentum effusæ lætitiæ, vt è contra discalceatio
mœroris index & nota lugentis animi. Ita suadent
sacræ paginæ, ipsaque primæ veritatis oracula. Erat
Ezechieli defuncta vxor, eam lugere vetatur Pro-
c. 44. v. 17. pheta, ideòque audit, *Corona tua circumligata sit vi-*
bi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis.

Et hæc in foro calceorum symbola, at in sago,
& militia, alia ab illis petita documenta, videlicet
constantia, fortitudinis, & inuicti animi: Qui nu-
dis est pedibus, ille subtimidè, & pedetentim ince-
dit, ne offendat, ne cespitet, maximè si per aspera, &
ardua petrarum loca fuerit procedendum: at qui
benè calceatus est, expedito, & illæso pede etiam
per abrupta, & inuia fertur.

Sed hæctenus Antiquitati concessum est satis, ab hoc luteo, & mortali corpore, transeamus ad animû, vt enim illi, ita & huic pes suus, suus est calceus.

Pes animi est eius affectio: vt enim hanc corporis molem portant, & circumferunt pedes; ita & animum suæ affectiones efferunt, & quidem omni pedite, omni equite imò & aquilone velocius, vt qui etiam in vno momento rapiant ab ortu in occasum, ab vna solis domo in aliam, ab orbe in novos orbes, à terra in cœlum. Ne porrò malè rapiant, suus illis debet esse calceus, quo coerceantur. Eo te induit atque ornat prouida mater Ecclesia, cum ad aras ascendis.

Cum esses in sæculo, sæcularibus implexus curis, nudo eras pede, quia seruus tuarum passionum: vbi te in sua ministeria vocauit Deus, calceo donauit, & libertate filiorum Dei, voluitque vt subter te esset appetitus tuus, & tu dominareris illius. Cum esses in sæculo in Idumæam extenderas calceamentum tuum, tibi terra fors erat, atque possessio: at vbi venisti in sortem Cleri, calceo te Deus extulit, vt ipse esset hæreditas tua, tua possessio, vt exultabundus cum Propheta dicere posses. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es, ô Deus meus, qui restitues hæreditatem meam; cœlum inquam, à quo per peccatum excideram: erat illud hæreditas mea ad quam animo, & votis redire contendam,*

168 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
tendam, vbi calceos, pios inquam affectus excitabo,
terra, lutoque superiores: ab ijs capta veluti iam
cœlestis patriæ possessione; immisitque in cœ-
lum calceis, imò si voles, & manibus, exclamabo
moræ impatiens: *quid mihi est in cœlo, & à te quid
volui super terram.*

Cum esses in sæculo, dies propè omnis erat ina-
nis & vacua, dies nubila ab affusa tristitiæ mole,
que toties animo incumbibat, quoties aliquo te sce-
lere pollueras: at vbi dignus effectus es, qui aris
seruires, & Deo; tum liberâ mente, securaque con-
scientia vultum explicasti, & cœpisti primùm gau-
dere in Domino. *Non in sæculo*, inquit Anselmus,
sed in Domino, id est non in iniquitate, sed in verita-
te, non in flore vanitatis, sed in spe eternitatis.

Eam certè concipis vbi ex Ecclesiæ instituto cal-
ceum accipis. Ecce quæ ab illo tibi sunt, & quam
præclara morum documenta, quæ dum spectat,
amatque in sponsa, animarum sponsus; exclamat,
quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia
Principis.

Hic mihi iniicitur diues argumentum, quæ sit il-
la filia Principis? & quæ illius calceamenta? de his
sua inter Sanctos Patres lis est, eaque adhuc sub Iudice.

Hom. 24.
in Ep. ad
Ephes. D. Chrystomo eiusmodi calceamenta sunt
vita optima, morum integritas, & illibatus huius
mortalis æui tenor,

D. Hie

D. Hieronymo, calceamenta sponsæ, est ipsa ^{L. contra Iouin.} castitas, & intactus puræ mentis decor, cuius gressus omnes, affectus omnes defæcati, mundi, pulchri in calceamentis filix Principis, vel vt habet alia lectio, *filix Aminadab*, id est populi sponte offerentis. Virginitas enim non necessitatis est, sed libertatis, non præcepti, sed consilij.

Diuo Anselmo calceamenta sponsæ, est austera pœnitentia, quæ corpus edomat, & affectiones omnes prauas debilitat, penitusque frangit. Alijs calceamenta sunt ipsa Dei præcepta, & si voles etiam consilia; per quæ mens libera, & amore sponsi excitata currit: ita ab ijs currere doctus, qui cecinit. *Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum.* Rectè ait cucurri; nec enim in via virtutis lento, plumbeo, interruptoque pede eundum est; sed veloce, sed alato, sed continuo, nisi in ea elanguescere, imò & penitus deficere velis.

Aristoteles, cuius pectus naturæ veluti armarium nominare iure possum, in problematis suis quærit. Cur deambulationes breues, & interruptæ magis ^{sect. 5. q. 12.} defatigare soleant? Respondet hanc è natura, hominisque constitutione rationem erui posse; quia dum subsistitur, refrigerant in corpore spiritus animales, quibus omnis motus peragi debet; at si longior cursus, augetur magis, atque excitantur. Est vita ad virtutem, ad immortalitatem cursus, in eo si

Y hæres,

170 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
hæres, ipsa mora lentescit, torpescit, imò euanescit
spiritus charitatis, à quo omnis melioris vitæ mo-
tus; at si in cœpto tramite semper progredieris, ipso
temporis, cursufque lapsu animatur magis, atque
efferuescit.

Cassiodorus ea sponsæ calceamenta credit esse
mortis memoriam, quam ex eo trahit, quod cal-
cei è pellibus mortuorum animalium consuuntur.

Et hæc Interpretes fundunt in illa sponsæ cal-
ceamenta, de quibus ad extremum adijciam D.
Gregorij sententiam, cui calceamenta est ipsa Euan-
gelij prædicatio, de qua illud Isaia, *Quam pulchri*
super montes pedes annunciantis, & prædicantis pa-
cem, annunciantis bonum, & prædicantis salutem.
Sunt ij pedes Apostolici, qui non humili adrepunt
solo, non valles amant, non abiecta sectantur, sed
figuntur in montibus, in desiderijs collium æter-
norum, ad quos aspirare docuit Ezechiel dum ex
sponsi voto, oreque ad sponsam ait: *Calceavi te hia-*
cyntho, violaceo, cœlestique colore calceos, id est
affectus imbui, tum vt vita tua, & spes omnis terris
superior, in cælis esset: vbi & ipse sponsus; tuus a-
mor, ac delitiæ: tum vt præcellas, ac regios ani-
mos indueres, concolores hiacyntho, qui regius est
color. Vt hæc sunt virtutum magnarum decora;
quibus tegi, ornarique mens debet, dum corpori
calceus Sacerdotalis inferitur.

§. 3.

De Amictu Sacerdotali, ceu galea salutis.

Sacerdos vbi amictum capiti suo iniicit, ita superos omnes, Deumque orat. *Impone Domine capiti meo galeam salutis ad expugnandos diabolicos incurfus.* Hic mihi erit agitanda vna quaestio, nodus vnus dissoluendus, quæ sit ea galea salutis? existimo cum ea conuenire, de qua Paulus ad Ephesios ait. *Galeam salutis assumite*: sed etiam de hac sua est inter Authores controuersia. Sunt enim qui vertunt *σωτήριον, salutarem*. Vox Hebræa est *iesca*, quæ salutem significat: quasi verò galea non modo salutaris, sed & ipsa quoque salus esse videatur.

D. Hieronymus, qui profundius in scriptura pedem figit, textusque varios explorat, ex Græco textu explicat. *περικεφαλαίαν σωτήριον* galeam saluatoris, vt insinuet Apostolus Saluatorem nobis esse debere pro galea, quæ caput nostrum ambiat, seruet, tueatur.

Et ista de nomine quaestio, de re certè ipsa fatis inter se consentiunt Interpretes: galeam illam esse spem salutis; seu eam esse voles decus illud animi, virtutem theologiam, seu etiam ipsum Saluatorem, quem vt spem habes, vt galeam assumis.

Contra hanc insolenti ausu, impio risu, scelerata voce incurrit, & arietat Lutherus, & Calvinus; qui cum seipsi exuissent galea Saluatoris; galea bonæ

172 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
spei, & desperationem induissent, atq; admisissent
in animum, eam quoq; in saluatorem ipsum
transferre voluerunt.

Lutherus certè, homo ad omnem impietatem
natus, ad omne scelus prostitutus, hanc labem, &
maculam inurit Seruatori nostro, vt eum asserat
omninò desperasse, & à se procul abiecisse galeam
salutis, nedum ea cæteros ornasse. Hæc sunt ipsius
verba, quæ stylo notare placuit, & huic membranæ
ferè renitenti imprimere, ad æternam ipsius igno-
In Ps. 22. miniam. *Nisi dixerimus, inquit, Christum simul sum-*
mè iustum, & summè peccatorem, simul summè men-
dacem, & summè veracem, simul summè gloriantem
& summè desperantem, simul summè beatum & sum-
mè damnatum, non videre possumus, quomodo à Deo
sit derelictus. Hoc impudens, & audax Lutheri faci-
nus, hæc impia vox, atrox blasphemia in Christum,
Dei filium, Seruatorem longè sanctissimum: in
qua certè peccat contra naturæ leges, & pacta, con-
tra prima Philosophiæ principia; contra placita
Theologiæ, contra torrentem SS. Patrum, contra
conscientiam & veritatem. Astruit enim in vno
Christo re etiam ipsa conuenisse, & conspirasse
summè contraria.

Est illud Aristotelis pronunciatum, est illa sa-
nioris Philosophiæ vox: *contraria ab eodem subie-*
cto sese mutuò expellunt; ita frigus expellit calorem
à sua sede, & calor frigus euincit.

Contra hanc naturæ legem, Authorum fidem, rationis lumen, componit Lutherus in vno Christo summam iustitiam cum summo peccato, summam veracitatem cum summo mendacio, summam gloriam cum summa desperatione, summam beatitatem, cum summa damnatione.

Videte quod sceleris portentum, quod monstrum hominis: qui non tantum omnes naturæ leges infringere audeat: sed & ipsi Seruatori, ipsi Deo insultare, & immanissimi sceleris colluione fœdare. Vt mirum sanè videri debeat: orbe toto inueniri potuisse vel vnum aliquem adeò abiectæ sortis, desperatæque salutis hominem, qui eius doctrinæ auditor, & assecla esse voluerit. Voluerunt tamen (quæ summa est miseria) voluntque etiamnum plerique: imò voluit & ipse Calvinus mali corui malum ouum, qui cum & Christum, & galeam salutis abiectisset: audeat & eadem exuere Seruatorem suum, & summa desperatione obruere. Profert enim in suis institutionibus, & in pugillares, ac ceras effundit hanc de Christo blasphemiam.

Christus diros etiam in anima cruciatus damnati, ac 1. 2. Instit. c. 16. §. 10.
perditi hominis sustinuit. Et quia ad has voces, & aures lacerantur, & animi perhorrescunt, vt stuporem illum, sacrumque horrorem sistat, tam impie propositionis rationem adiicit. *Desperatione obrutus ab inuocando Deo destitit.* In c. 27. Math.

Tractat eo loci Calvinus illa Christi expirantis verba. *Eli, Eli, lama sabaethani, Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me?* ab illis verbis iterum clamans voce magna, expiravit, vitamque posuit, veluti piacularem hostiam pro salute generis nostri. Calvinus, qui prodigium illud amoris suspicere, ac venerari debuit, impiè ad flagitium detorquet, dum vult ita clamantem desperasse, & desperatione obrutam animam exhalasse. Sed discedamus ab ijs scelerum monstris: adhæreamus magnis illis Diuis, Paulo, & Hieronymo, ipsumque Christum fateamur nobis esse galeam salutis, qua in hac vitæ militia, inter aduersos hostium cuneos, æstusque armorum, tuti, & securi simus. Quod solatio, quod honori debet esse sacrationibus Ecclesiæ ministris, qui vna cum amictu, Christi præsidium, quasi salutis galeam altis capitibus imponunt: & simul cum eo spem aternæ vitæ, ac beatitatis. Et hinc transeo ad alteram sententiam, quæ galeam salutis contendit esse spem firmam aternorum. Varia apud Antiquos fuere spei symbola.

Romanis Flosculus spei bonæ symbolum fuit, maximè verò lilij gratia, candorque; quem in varijs nummis expresserunt.

In nummo Imperatoris Claudij, Publij, Titij, eminebat Dea, quæ pallam læua sustinebat, dextra iactabat lilium cum hac epigraphe: *Spes publica.*

In

In Titi Claudij nummis spectabatur eadem Dea,
hoc ascripto lemmate. *Spes augusta.*

Denique in Hadriani nummo Dea liliū iac-
tabat hac adiecta inscriptione. *Spes populi Romani.*
Ita lilia amavit Romana pubes, & ijs sese in spem
meliozem erexit.

Huius rationem offert natura, altiorque culmus
quo assurgit, se humili solo erigit, & floris sui ho-
norem liliū explicat, odoremque diffundit.

Alterum bonæ spei signum tulit eadem Anti-
quitas, & luci dedit, fuit illud *Anchora* de qua vas
electionis Paulus. *Fortissimum solatium habemus, Ad He-
braeos 6.*
*qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam
sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam,
& incedentem usque ad interiora velaminis, ubi
præcursor introiuit pro nobis Iesus.*

Hoc mundo, velut irato mari iactamur, alter-
nos æstus patimur, & impiorum malevolentia, ve-
lut aduerso vento, procellisque agitamur. Hos inter
fluctus, timendosque turbines, *spem habemus sicut
anchoram animæ tutam, ac firmam.*

Eam iacimus, non in arena, non in profundo:
sed in summo: est enim illud discrimen inter spem
bonorum, & malorum: quod hi spei suæ ancho-
ram abijciant in terras fluctuantes, leues, areno-
sas, demergant in profundum fluentis aquæ, id
est vitæ, fortisque mortalis: at illi spes omnes
suas

176 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
suas iaciunt in summo, in cœlo, Deoque figunt.

Aliud diuinæ spei hieroglyphicum est galea,
illud à militia, armisque petitum.

Est caput sedes omnium sensuum, est domici-
lium magnæ mentis, est officina altissimarum co-
gitationum, quod ideo tegi debet, & armari *galea*
salutis, id est sanctę spei; quæ cum galea rectè com-
ponitur: quod enim hæc capiti, hoc illa est animo.

Caput cætera corporis membra seruat, mouet,
regit, tuetur, ideoque plurimum interest ad homi-
nem totum vt illi benè sit: si enim ei ab inflicto
vulnere sit malè, si ferro cadat, eodem casu conci-
dunt omnia membra.

Caput hominis est ipsa mens, cogitatio, inten-
tio, amor: ab illis ducuntur, & pendent actiones
cæteræ: debet proinde illa mens, & amor obtegi
galea salutis, spe diuiniore, qua cogitationes, om-
nesque animi, & affectionum impetus in Deum
flectat, versetque velut in finem, scopumque beati-
tatis. Et hoc orat, atque vtinam exoret Sacerdos cum
ait. *Impone Domine capiti meo galeam salutis, ad*
expugnandos diabolicos incurfus.

§. 4.

Manipulus fletus, & doloris.

Vbi manipulum brachio inserit Sacerdos, sibi
vbere, ac propitio cœlo elabi postulat copio-
sos lacrymarum imbres; vt impetret, hac supplex
vtitur

vtitur oratione. *Merear Domine portare manipulum fletus, & doloris, ut cum exultatione recipiam mercedem laboris.*

Lacrymas amat, ambitque sacratus Mystes, conficius tum vitæ malè quondam actæ, tum iniquitatum populi, cuius vices hac in parte agit. Et verò quid aliud eo loci, ac temporis efflagitet, cum sese apparat sacrificio, quod pro eluendis vniuersi maculis offerri solet. Certè quotquot terra pœnitentes tulit, quotquot pro se, pro alijs Oratores cœlum aspexit, ij omnes in lacrymas fuere effusissimi.

Iudæa Dauidem sceleri indulgentem primum est passa; deinde lacrymantem vidit, & indoluit: audijt enim non sine mœroris sensu regias illas pœnitentis animi voces. *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.* In ^{7.} Hebræo est. *Natare faciam lectum meum, stratum meum liquefaciam.* Diceres ei oculos abijsse in fontes, torrentes, imò & ipsa lacrymarum flumina, ac propè maria, quibus non eluitur modò, sed innatat, sed immergitur.

Iisdem deinde mersus & Petrus de quo vnum illud, *fleuit amarè.* Non meminit Scriptura humilis ^{Math.} confessionis, quæ tamen non abfuit, non gemituum, & singultuum animæ dolore fatiscentis; non austeræ pœnitentiæ, à qua in cinere, & cilicio dormijt. Sed tantum fletus, nimirum vt benè Chrysostomus.

Z

sostomus.

Hom. 24.
in Ep. ad
Ephes.

Chrysoſtomus. *Linguam præcurrebant lacrymæ*, eæque pro voce, pro ſuſpirijs, pro ſalutari erant pœnitentia. Vidifti qui pro ſe, pro ſuis olim delictis in vberes lacrymas exceſſerint; vide modò qui etiam pro alijs facti cœlo ſupplices, & oratores.

Act. 20.
v. 31.

Habuit enaſcens Eccleſia Paulum, inter Apoſtolos vltimò genitum, eumque amauit vt Beniaminum, vt pupillam oculi. Et hic in lacrymas profuſus: crederes illi vni incubuiſſe aliorum omnium ſcelera, vt ea ſuo fletu, ſacroque imbre detergeret. Ita enim de ſe ipſe loquitur. *Per triennium nocte, & die non ceſſaui, cum lacrymis monens vnumquemque veſtrum.* Quem locum æquis oculis dum legit Chryſoſtomus, & æqua iudicij lance penſat; attonito ſimilis exclamat. *Ex quonam fonte tanta emanarunt fluentia, vt ex illius oculis lacrymæ?*

Vbi fontes omnes in ius quodammodo, certamenque cum lacrymis Pauli vocauit, putauitque ijs iam ceſſiſſe, & palmam dediſſe, tum ait. *Quenam fontem vis comparare cum his lacrymis? eumne qui eſt in Paradiso, qui irrigat vniuerſam terram? ſed nihil dices æquale.* Audet Chryſoſtomus torrente aureæ eloquentiæ, Pauli lacrymas fontibus omnibus anteponere, etiam vbertate fluendi, & palanti agrorum irrigatione. Nimirum in Paradiso ſurgentiſ Eccleſiæ, erant Pauli lacrymæ, quod fons ille è Paradiso in reliquam terræ ſuperficiem emanans.

Hic

Hic perenni rore, aquarumque exundantium fluxu, arentes terras irrigabat, & maligna sterilitate damandas donabat vberem fructuum copia: at Paulus hiantia peccatorum corda, & steriles animas opportuno lacrymarum imbri ita perpluebat, ut & herbescentem boni exempli viriditatem, & amœnos virtutum flosculos, & redundantes gratiæ, gloriæque fructus, in cœlum, in horreum æternitatis efferrent. Tanta in illis lacrymis, in illo fonte, imbrique vis fuit. *Portabat nimirum Paulus, manipulum fletus, & doloris: ut cum exultatione reciperet mercedem laboris; salutem animarum, quibus eæ currebant lacrymæ, fletusque effundebatur.* Sed hic, inquires, amarus est; qui si minus sapit, excipe quas olim fudit, bibitque lacrymas Sanctus Ignatius. Hic inter sacrosancta Missarum solemnia totus à tenero sensu pietatis colliquescere, totus in fletum resolui, & eo quidem ut non semel oculorum, & cœcitatæ periculum adierit, necessumque ei fuerit ut à Domino peteret lacrymarum frœnum, vimque laxandi cum vellet, aut coercendi, cum ita ad tuendas vitæ reliquias videretur. Poterat ille cum Dauide dicere: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei.* Vel ut habent septuaginta. *Exitus aquarum descenderunt oculi mei.* Habet nimirum inquit Ambrosius: *Habet hoc vis summi doloris, imò & amoris, ut cum lacrymis oculi quodammodo*

180 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
dammodo ipsi videantur descendere, eo quod tanta
vis lacrymarum sit, ut putentur oculi in fletu re-
solui, & in lacrymas effundi.

Ad eam profusionem nos tacite inuitat mani-
pulus, quem brachio circumferimus. Et prisca Sa-
cerdotes hac de causa sudario utebantur, nos mani-
pulo de quo Amalaricus. *Propter effusionem lacry-
marum tergendam fertur sudarium, quod Beda
mappulam, nos manipulum dicimus.* Eo usus Anti-
quis, & nobis erit duas ob causas, vna, ut excipiat la-
crymas, quas inter sacra mysteria, deuotio, piusque
animi sensus elicit.

Altera, ut Ecclesiae ministros euocet ad socios ge-
mitus, ad singultus poenitentiae, ad lacrymas pro
peccatis populi vbertim effundendas. Est enim
iam inde a primis saeculis, & Prophetarum calamo
1oel. 2. haec scripta Sacerdoti lex. *Inter vestibulum & al-
tare plorabunt Sacerdotes ministri Domini, & di-
cent: parce Domine, parce populo tuo.*

Parcet enim uero, parcat lacrymis: sunt enim il-
lae veluti spongia ad eluendas vitae perperam actae
In Ps. 50. maculas. *In codice, inquit Chrysostomus, scripta
sunt peccata tua. Spongia peccatorum tuorum lacry-
mae tuae sunt. Effunde lacrymas, & poteris ea delere.*

Malach. 3. v. 2. *S. II. ad* *Fratres* *in Ere-*
Sunt lacrymae herba caelestis illius fullonis, quae ve-
stes Seruorum suorum deturpatas a sordibus quotidie pur-
gant. Ita Augustinus sua bene doctus experientia.

Sunt

Sunt lacrymæ, vt eleganter Petrus Cellensis, nau-
 fragium vitiorum, portusque naufragatorum. A ^{L. de pu-}
 tuis peccatis, ceu elatis, ac tumultuantibus vndis ^{nibus c.}
 tibi videbaris naufragium facturum, & vero fecisses, ^{12.}
 nisi lacrymarum eluuiæ, ceu meliore naufragio, il-
 lud ipsum scelus obruisses.

Sunt denique lacrymæ pro baptismo altero, quo
 maculæ iam inde à primo vitæ liminæ contractæ
 detergantur: ita immanem illam Petri labem, in-
 fanda periuria, & abnegati per summum nefas Do-
 mini, illatamque cælo iniuriam eluerunt illæ ipsæ
 lacrymæ. *Fœlices, inquit Leo, fœlices, Sancte Apo-* ^{ser. 9. de}
stole, lacrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam abne- ^{Pass.}
gationis, virtutem sacri habuere baptismatis.

Non illius tantum, quod in aqua peragitur, sed
 etiam, quod stupeas, eius, quod fuso sanguine perfici-
 tur. Non paterer è calamo meo in chartam efflue-
 re propositionem illam, nisi pro ea vadem, ac spon-
 sorem haberem D. Chrysostomum, qui quot ore
 syllabas, tot orbi voluit sacratoris eloquætiæ fontes.

Hic pro aurea facundiæ suæ licentia, lacrymas
 pœnitentis animæ cum baptismo sanguinis cõpo-
 nit. Da mihi hominem aliquem in quem confluxerit
 omnis ea peccatorum eluuiæ, quæ vniuerso spar-
 sa est, is eam effuso, Christi causa, cruore, vitaq; per
 supplicia extorta, detergere potest: tanta vis in san-
 guine, sanguinisque baptismo vel ipso cælo Iudice.

In Ps. 50. Dicamne peccatori lacrymas id esse, quod Martiri suus est sanguis, dicam enim uero. *Dicam*, inquit Chrysofomus, *tibi quid ualeant lacrymæ; attende diligentius. Quid Martyribus maius, qui animam suam ponunt pro amico suo? grandis gloria martyrum. Martyres effundunt sanguinem, peccatores effundunt lacrymas. Meretrix illa non fudit sanguinem, sed fontes lacrymarum profudit, & deleuit peccata sua.* Et hæc de piarum mentium lacrymis, quibus calamus meum imbuit *manipulus Sacerdotalis, pietatis, ac commiserationis insigne.*

§. 5.

Stola Immortalitatis.

VBi stolam sibi circumponit sacris ordinibus initiatus, ita superos, Deumque compellat. *Redde mihi, Domine, stolam immortalitatis, quam perdidisti in præuaricatione primi parentis.* Natura, Deusque in prima uniuersi molitione hominem ediderat à corpore omninò nudum, probè tamen ab innocentia, ceu veste, stolaque tectum.

Ab hac erat illi amœna sedes, ea propè beata Paradisi regio, in qua molles auræ, zephyri lenes, purus, & defecatus aër; blanda omnia, & amabilia. Nihil erat quod corpori graue, & noxium, quod valetudini, vitæque immortali iniurium appellere posset. Hæc bona Adamo dederat orbis infantia,

tota

tota lactea, doli, malive nescia, in qua quamdiu hæserit incertum.

Beatus Ephræm eo labitur, vt velit fœlicem illum innocentia statum, vnum tantum diem durasse; creatus enim homo die veneris hora nona matutina, Paradiso pulsus hora tertia pomeridiana, qua & peccauit: breuis sanè, modicaque voluptas: vna dies, quæ & hominem fœlicem vidit, & miserum luxit; Paradisi colonum, & hospitem habuit, & exulem, extorremque emisit.

To status credidit Adamum altero à creatione die, id est sabbatho peccasse, & amœna regione depulsum. Pererius Paradisi Dominum & cultorem facit ad octo dies, quibus tenuit innocentia, tum octauo peccati reum, & suæ sedis exulem.

Alij quadraginta dies numerant: vt quia lapsis deinde sæculis secundus Adam in deserto fuit quadraginta diebus, dicatur & primus tanto temporis interuallo in Paradisi delitijs fuisse. Alij moram faciunt longiorem, & ducunt in annos: volunt enim tot annis Adamum in Paradiso fuisse, quot in terris Christus, adeoque annis triginta tribus, eoque amplius.

Hæc sententiarum Authorumque inter se pugna facit vt res adhuc sub lite sit, & in alta nocte: Interea dum aspiret dies, certiorque lux veritatis affulgeat, media gradiamur via, dicamusque quod
vero

184 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
vero propius est, Adamum octo diebus in Paradiso
fuisse.

Addamus deinde, quod extra controuersiam est:
peccato illi adhæsisse infana pœnarum monstra,
statim enim eum inuasit labor, sudor, soli maligni-
tas, morborum infanda cohors, mors denique ipsa,
ultima miserabilis vitæ meta, & centrum malo-
rum omnium.

Cum ab innocentia suus esset Adam, & Dei, nec
morbum de nomine nouerat, nec mortis telum:
illum è corpore velut mali officina peccatum euo-
cauit, & hanc Deus in orbem inuexit: sensit enim
illud Dei vindicis fulmen, *Puluis es, & in puluerem
reuerteris.* Ab eo cessit concessa vitæ immortalitas,
& constans beatioris æui tenor, & successit amara
mors, & inconstans, ac varia morborum eluuiæ;
quæ vitam vel miseram facit, vel omninò perdit.

Et quia tanti mali, & auitæ cladis meminit Sa-
cerdos, optatque qua potest, in pristinum gradum
restitui, supplices cœlo manus extendit, oratque.
*Redde mihi Domine stolam immortalitatis, quam
perdidi in prauaricatione primi parentis, & quæ illi
prima fuit, posterisque omnibus prima esse debuit.*

Vbi adolescens ille Prodigus abiit in regio-
nem longinquam, & ab ea qua luxuria, qua fame,
qua miseris exesus, ad se, ad parentem redijt, ab illo
L. 15. audijt: *citò proferte stolam primam.* Eam nimirum
abiecerat

abiecerat infœlix adolescens, paternæ substantiæ, bonorumque mirum quantum prodigus: immemor iniuriæ, memor clementiæ, paternæque commiserationis iterum, iterumque ingeminat illud bonus parens. *Citò proferte stolam primam. Quæ sit illa? ne crede eam esse vnâ, qua corpus mortale tegitur; sed & aliam maximè qua immortalis ornatur animus; qua summam apud superos inuenit gratiam.*

Eam è terris in cœlos ipsos dum efferret Christus, à superis omnibus, à beatarum sedium accolis excepit illud. *Quis est iste qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra? iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine virtutis suæ.* Quis ille si quæris, disces ex Augustino. *Hic est, inquit, ille candidus, & roseus, hic est ille, qui non habuit speciem, neque decorem. Infirmus in laqueo, fortis in spolio; vilis in corpufculo, armatus in prælio; fœdus in morte, pulcher in resurrectione: candidus ex virgine, rubicundus in cruce; fuscus in opprobrio, clarus in cœlo.*

Si rursus quæris vnde ea species, ea lux, quæ sidera vincat, quæ superos omnes atronitos habeat? intelliges esse à stola immortalitatis, quam deuicta morte, calcatis inferis induerat. Si denique cur victi inferi? cur ad pedes abiecta mors? audies, quia *lauit in sanguine vne pallium suum, & stolam suam fuso cruore diluit.*

A a

Erat

Erat ea stola mortale corpus, quod ab immenso illo sanguinis profluio immortalitate donatum est, erat *pallium Ecclesia, quam corpori suo iunxit*, inquit Isidorus vt esset sine labe, sine macula, sine ruga, & quam aliquando immortalitati reddet. Eam dum expectat, & piè ambit Sacerdos, lauet & ipse in sanguine vultus, in sanguine Christi pallium suum, & ab illo vitam hauriet, & stolam quam petit, immortalitatis.

§. 6.

*Cingulum Castitatis.*Ad
Ephes. 6.

HÆc olim forti mente, martioque calamo ad Ephesios Paulus. *State accincti lumbos vestros.* Nimirum iam inde ab ipsis Ecclesiæ cunis, primaque infantia, bella moueri sensit, aduersaque vidit agmina; in quæ ne inermis, & imbellis incurreret Christianus miles, arma cudi, atque expediri iussit, & sua quemque statione consistere. *State*, inquit, *accincti lumbos.* Hæc prima sacræ militiæ lex, in eam quisquis venit, ne sese terris abijciat, ne segnis, lentusque sedeat. Sed stet in pedes.

Imperatorem stantem mori oportere censuit ex Antiquis non nemo; ego vero christianum militem & stantem viuere, & stantem mori oportere verius dixero; & certè etiam dixit Apostolus.

Ne quis porrò animo proiectior, eam stationem detrectet, ex eoque damnare audeat, quod hosti
obuia

obuia sit, quod periculis, aduersoque ferro pateat: arma, cingulumque producit magnus in Christi militia heros, & generosus Athleta Paulus: illudque ab eo accipit Sacerdos sacris operaturus, vel ut in hac via mortali peregrinus, vel ut cœlestis sponsus, vel denique si mauis ut miles, ut Christi pugil futurus.

Hinc illæ voces plenæ animi, ac pietatis: *Præcinge me, Domine, cingulo puritatis, & extingue in lumbis meis humorem libidinis: ut maneat in me virtus continentia, & castitatis.*

Quamdiu in hoc orbe pedem figis, terra tibi exilium, patria cœlum est, in hoc tendis per auia, & inuia, per ardua locorum, ac difficultatum, quas ut superes cingulo opus est.

Certè ex diuino nutu, ac præcepto Hebræus eo usus fuit, cum ex arido Ægypti solo, durâque seruitute excederet in terram Chanaan, terram lacte, & melle manantem: Tum enim audiit diuinum illud oraculum. *Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus.* Exod. 12. v. 11.

Quisquis hinc agis, & hunc aërem spiras, si nescis, terra tibi Ægyptus est, sitiens & arenosum solum, extorris, & exul regio, in qua longa seruitute, durisque laboribus exerceris. Egredere ex Ægypto, elabere ex his vinculis, teque patriæ meliori, id est libertati, & cœlo redde, utque reddas, accinge lum-

188 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
bos tuos, & baltheum vt peregrinus indue, imò si
voles, etiam vt sponsus.

Inter varios ritus, quos olim in sponsis spectauit
Antiquitas, morum, fideique magistra, hic etiam
fuit, vt noua nupta cingulum gestaret, eoque probè
cingeretur: nec vlli illud soluere datum est, nisi
marito, ipsâ nuptiarum die, toro coniugali: quo
primum solui virgineus pudor, & marcescere in-
noxia ætatis flosculus; quem hætenus intactum,
illibatumque strinxerat, seruaratque cingulum,
insignis castimonie certissimum argumentum.

Habet in eo ritu, quod legat, atque imitetur
Clericus accinctus cingulo castitatis. Legit in eo
diuinæ bonitatis inclinationem, portentumque
caritatis, à qua eo sese abiecit altissimum Numen, vt
pusillæ homuncionis vnus animulæ sponsus esse,
& dici vellet, & quidem sponsus sanguinum: nec
enim illud nomen sibi fecit, nisi effuso per atrociam
supplicia, sanguine: & illud est quod in ijs spon-
si typis legere, quod amare debet anima, Christi
sponsa.

Habet & illud quod imitetur, arctissima cingu-
li, id est castæ mentis, vincula, arrham amoris, si-
gnum datæ, & acceptæ fidei, quam nulla manus
tangere, nedum soluere audeat. Hoc cingulo teneri
voluit Deus tribum Leui, quam sibi præ cæteris sa-
cram, & sponsam elegerat, vel ipso nominis indicio.

Leui

Leui Hebraicè idem est, quod *electus* vel *assistens* Deo, vel denique, quod *mauelim*, *Leui*, est *meus*. Hæc enim omnia iactat vnum idemque nomen, quod non aliquo linguæ lapsu, hominumque instituto inditum crede, sed singulari Numinis prouidentia, quæ in nominibus ludere amat, & futuris bonis præludere.

Audijt illa tribus electa, assistens, Deique tota, à singulari studio castitatis, quæ in illa eminere debuit: imò & legi.

Erat Rationale Sacerdotis duodecim gemmis illustre, & in singulis singula tribuum nomina, affabre incisa, atque vt cætera taceam; *Leui* nomen capiebat eximia Smaragdi vnus area. Quæ enim potius?

*D. Hier.
Tom. 3. l.
de vest.
Sacerd.*

Valeriano teste, Smaragdus symbolum est castitatis, vt qui nec venerem, nec libidinem patiatur. Ferunt enim eius esse naturæ, vt si quis eum gestet, & veneri vacet, illicò disrumpatur, & pereat totus: tantum illius odium etiam in lapide, gemmâque sensus expertè, imprimere natura potuit. Atque vtinam in ijs impressisset, quos venire voluit in sortem *Leui*, nobilem Clerum, Deique hæreditatem: tum enim conueniret quam optimè idem nomen *Leui*, electus, assistens, Dei totus. Erit autem is à castitate, à qua illi inscribet Deus, *meus es*, & meum tibi appingetur nomen.

*L. de
Smaragdo.*

Aa 3 Fuit

Fuit ille cœli ludus: viros ab insigni virtute illustres, in diuini nominis communionem asciuit. Dauidi quondam in vxorem cesserat Michol ex Saulis placito, verum vt varia regum studia, dubiusque fauor, contra pacta, legesque coniugij, filiam suam alteri viro tradidit, cui nomen *Phalti* filio *Lais*; postea verò inclinata in Dauidem meliore fortuna, *Isboseth* in eo parente æquior, sororem suam Michol Dauidi reddi voluit. *Tulit eam à viro suo Phaltiel filio Lais, sequebaturque eam vir suus plorans usque Baburim.* Hęc est summa, & breuis historiæ series, in qua Sancti Patres, qui omnes Scripturæ apices explorant, studiosè quærunt, cur primum ille cum vxorẽ acciperet dictus *Phalti*; cum vero eandem Dauidi redderet, *Phaltiel* appellatur? *Caietanus* ait: *Phalti* quidem, vt Sauli cederet, accepisse Michol in coniugem, ab ea tamen omninò abstinuisse, & intactas, illibatasque seruasse tori leges.

Quæ continentia castę mentis, ad eò superis omnibus, Deoquẽ placuit, vt ab illa venerit in consortium, partemque diuini nominis, & qui prius apud mortales *Phalti* vocabatur, apud immortales *Phaltiel* audiret: quod ad summam continentię laudem facere videtur. Ita nimirum cœlo amabilis, imo adorabilis castitas, quam etiam agnouisse visus est Dauid, qui vt Posteros ad illius amorem accenderet; ita ore regio monebat.

1. Reg. c.
25. v. 44.

2. Reg. c.
3. v. 15.

Apprehendite disciplinam, vel vt alij : *osculamini filium*, vel quod omnium optimè ad meum institutum nonnulli vertunt. *Adorate virginitatem*. Quidni enim ei debeat adoratio, cui & ipsum Dei nomen conceditur? Sed cur, inquires, hoc vnum *el*, cur non alia nomina, quæ supremo rerum Moderatoriascripsit Antiquitas? res nō vacat mysterio.

Hebræis augustum illud, diuinumque nomen *el* idem est ac *fortitudo*, & *victoria*. Hæc castitati manus, & palmas concedit: est enim ea fortis, & victrix, eoque fortior, qui aperto Marte, explicatisque copijs ferro, & igne vrbes edomat. Sponsorem habeo sapientem, cuius eæ voces. *Melior est pater* Prou. 16. *viro forti*, & *qui dominatur animo suo expugnatore urbium*. *Et omnis ponderatio non est digna* Eccl. 26. *continentis animæ*. Ab illo robore puræ mentis inualuit ille mos apud Romanos, vt si Imperator curru triumphali vectus, inter festiuos plausus, & acclamationes, inter spolia, hostiumque exuuias, occurreret vel vni virgini è Vestalibus, ei de via cederet. D. Hier. l. cont. Iouiniã.

Quod virginitatis robori, laureæque debebatur; maior enim illius triumphus, quam armorum, & seipse, carnemque indomitam vincere augustius est, quam hastatas acies, & inimica agmina subiugasse. Vt proinde mirum videri non debeat, si magnus ille Christianæ militiæ dux, & antesignanus, vbi suo militi arma parat, det cingulum, quo lumbos,

192 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
bos, ac renes, luxuriæ, venerisq̄ue sedem cingat,
obsideat, frænet, penitusq̄ue edomet.

§. 7.

Alba Sacerdotalis; ceu lorica Iustitiæ.

DVrandus, alijq̄ue Patres, qui Romanæ Eccle-
siæ mystas vestibus sacris, ceu armis regi,
muniriq̄ue volunt aduersus hostium incursus, al-
bam ijs concedunt pro lorica, seu camisia militari,
quæ corpus operit, ac velat. Neque verò improbari
potest ea vestium, & armorum allegoria, prius ta-
men quam probetur, præmittamus pauca de ma-
teria, de colore, quo nitet alba, oculosq̄ue spectan-
tium allicit.

Infælix Adam à peccato non tam corpore, quam
animo nudus, vt illius artus à mala conscientia tre-
mulos firmaret, pudoremq̄ue qui ijs spargi cæperat
Gen. 3. v. 7. obtegeret, consuit folia ficus, & sibi, Euæque coniu-
gi fecit perizomata, malo fortasse consilio, vt vi-
ridibus indutus folijs, vernantem ætatem testare-
tur: sed perperam: verno colore nitere non potest
ætas, quæ vel ab vno scelere marcescit. Et certè Ada-
mo, Euæque statim emarcuit: venit enim Deus
Gen. 3. v. 8. *ad auram post meridiem*, qua parte sol in occasum
tendit, vt vel ex eo occasum illis portenderet; &
v. 21. pro vernantibus folijs, *faceret eis tunicas pelliceas*,
has enim præ cæteris aptauit, vel vt extrinsecus
belluina

belluina veste vterentur, qui intrinsecus belluinos animos admiserant, vel vt in veste mollitiem, luxumque fugere docerentur, vel quod malim, vt è pellibus mortuorum animalium, & ipsi mortis admonerentur.

Sacerdoti qui nouum hominem induit qui secundum Deum creatus est, alia Diuorum nutu parata vestis, eaque non è pellibus, sed è lino. *Quod*, vt ait venerabilis Beda. *De terra procreatum, longo iam exercitio, suum peruenit ad decorem, idèoque candidissimam castæ mentis mortificationem designat.*

Lanea vestis è carne gignitur, linea de terra virgine, hæc aris nascitur, illa haris innutritur, & ex animali mortuo detrahitur; ideoque minus est apta sacris vsibus, ac Sacerdotibus, quorum vita nullum habere debet cum carne commercium, nihil *mortuum sapere*, vt piè, doctèque aduertit Beda. Et hæc ^{L. 3. de taber. c. 8.} de materia per transfennam attigisse suffecerit, vti & pauca de colore subiecisse.

Est ille candidus, & niueus, index candidæ & sinceræ mentis, testis lætitiæ, exultationis, imò & beatitatis. Ita quondam eo colore sua vestimenta tingi voluit Seruator optimus, cum in monte Thabor, *resplenduit facies eius sicut sol: & vestimenta eius facta sunt alba sicut nix.* ^{Math. 17.}

Ita deinde cælestes genij ad sepulchrum Magdalænæ pro Domino sollicitæ sese obiecerunt, vt eo

B b

candore

candore luctum, atramque vestem monerent esse deponendam. Ita denique ab eadem cœli niue

Apo. 7. candescere voluit Agnus puras illas, virgineasque mentes, quas D. Ioannes in excessu vidit stantes ante thronum, & in conspectu Agni amictas stolis albis: quas enim aptius induerent beatitatem iam consecutæ? certè si in hac mortali vita, dies cæteris foeliciores calculo albo signari placuit, non displicebit eodem colore tingi æuum omne beatitatis.

Et ista de colore Albæ Sacerdotalis dicta velim, vt mysta cum eo simul assumat candidos mores, exultantes animos, & gestientes spe præconceptæ iam beatitatis. Quod si ab illa niuæ mentis lætitia, etiam ad luctum aliquem rapi te velis, & in Alba Saluatoris tui opprobrium videre, ac lugere; non ero ab eo alienus, facileque patiar te Alba indui, vt recurat animo vestis alba, qua per summum nefas, ac ludibrium infanus Herodes Christum, vt amentem militari turbæ obiecit irridendum: sic enim etiam venies in partem illius ignominia, in quam eò loci ac temporis Dei filius, cœli honos, ac delicia visus est incurrisse. Sed quia hæc Alba, apud Antiquos etiam audit, militaris camisia, ab ea calamum alio duci permittes, & ad castra, sacramque aciem detorqueri.

Vbi sacre militie tyronem cingulo Paulus astringit, tum lorica expedit, eamque Iustitiæ, ac æqui-

tatis

tatis, qua pectus, cordis, & vitæ sedem inuniat, hostique reddat imperium: *state, inquit, indui lo-* Ad E-
phes. 6.
v. 14.
ricam Iustitiæ. Vlpiano *Iustitia, est constans, & per-* L. Iusti-
tia D. de
Iust. &
Iure.
petua voluntas ius suum cuique tribuendi. Est illa virtus decus, & ornamentum humanæ mentis, domiciliumque in voluntate fixit, illamque suo quasi pondere eo inclinât, ac trahit, vt quod ratio, quod æquitas, & iura postularint, id cuique ex recti, bonique lege concedatur.

Eam Iuris periti partiuntur in commutatiuam, distributiua, legalem, & si pateris, etiam vindicatiua.

Commutatiua est, quæ priuatum cum priuato ita necit, vt suum huic, & illius cedat.

Distributiua Rempublicam spectat, & capita, fontesque publicæ beneficentiæ ita dirigit, vt non fluant in immeritos. Et hæc maximè cadit in viros Principes, Iudices, ac Magistratus.

Legalis ciuem cum Republica ita iungit, vt illius bonum velit, ac procuret, tanquam illius pars, membrumque magni corporis.

Vindicatiua animaduertit in delinquentes, & æquam sceleri pœnam constituit.

Hæ partes Iustitiæ, hæc Virtutum seu præsidia, seu ornamenta, quibus sacratoris disciplinæ milites, duces, Pontifices decorari vult Apostolus. Et certè meritò: sunt enim ijdem & Ecclesiæ Princi-

176 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
pes, & totius populi Iudices, quibus eo nomine vel
maximè conuenit Iustitiæ ratio, atque æquitatis,
cuius leges hîc describemus.

PRIMA IUSTITIÆ LEX.

Commune bonum spectet Iustitia, neque sese
angustis quibusdam limitibus contineri pa-
tatur; sed effundat quaquauersum, & omnes om-
nino complectatur.

Huius legis, & æquitatis symbolum aliquod
agnoscit, & amat D. Ambrosius in Euphrate. Ex
amœna Paradisi sede in arentem reliquæ terræ su-
perficiem effluxere quatuor omninò flumina, Gan-
ges, Nilus, Tigris, Euphrates; quibus quatuor præ-
cipuarum virtutum hieroglyphica volui credit:
flumina, inquit, ista, quatuor quedam sunt fluentia
virtutum. In Gange Prudentiam, in Nilo Tempe-
rantiam, in Tigri Fortitudinem, in Euphrate Iu-
stitiam laudat, & commendat.

L. de Pa-
radiso c.
9.

Tum deinde hanc inijcit quæstionem, cur tri-
bus illis fluuijs certæ describantur regiones, quas
alluant, & fœcundent; Euphrati verò nulla præ-
scribatur terræ plaga, solum omninò nullum, quod
præterfluat, & suis aquis imbuat? Scriptura teste
Ganges Indiam, Nilus Æthiopiam, Tigris Syriam
lambit: at de Euphrate altum in sacris paginis silen-
tium. Quæ causa?

Ne crede id casu factum, ne suspicare è Moyfis
calamo

calamo excidisse: & certè si excidit, amabili Dei prouidentia dicitur excidisse, vt in eo pulcherrimæ virtutis imaginem expressam agnosceres, & antiquum aliquod Iustitiæ monumentum.

Iustitiam inter, aliasque virtutes hoc interest, quod hæc vni quodammodo supposito suo studeant, vni seruiant, & consulant: at Iustitia alijs vacat quam maximè.

Prudentia dicat, quid tibi, in quaque occasione faciendum, quid sequendum, quid fugiendum.

Temperantia, iram, & libidinem, aliosque insolentes animi motus, æstusque regit, ac coercet.

Fortitudo timorem expellit, & nimiam abiectæ mentis demissionem erigit, ac sustinet. Itaque à Prudentia, Temperantia, Fortitudine vni tibi est benè: sed à Iustitia, alijs quam optimè; neque enim teipsum, tuumque bonum hæc attendit, sed aliorum iura, commoda, facultates aspicit, & tuetur; atque à se quodammodo abit, vt in alios transeat, eorum saluti, incolumitati, bonoque prospiciat.

Ne verò vni mihi sit fides, iuuat audire quid de ea sentiat, quid loquatur Ambrosius. *Euphrates*, inquit, *Latinè fœcunditas, atque abundantia fructuum nuncupatur; præferens quoddam insigne Iustitiæ, quæ omnem pascit animam. Nulla enim virtus abundantiores videtur habere fructus, quam equitas, atque Iustitia, quæ magis alijs, quam sibi prodest, utili-*

198 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
tates suas negligit, communia emolumenta præponens.
Quod ne cuique dissonum, & abhorrens videatur, rationem aliam subnectit, discrimenque nobile.
Quia, inquit, ubi prudentia, ibi & malitia; ubi fortitudo, ibi iracundia; ubi temperantia, ibi intemperantia plerumque est, aut alia vitia sunt. Vbi autem Iustitia, ibi concordia virtutum est cæterarum.

Hæc suavi quodam eloquentiæ fluxu in Iustitiæ laudes deriuauit Ambrosius, è quo illud ad mores, vitamque benè componendam accipis, quod prima Iustitiæ ratio, æquitatisque officium sit, publica iura, commodaque priuatis anteferre; nec vnum spectare sed multa. Ad hanc æquitatis normam alulit nomen *Rabbini*, quod populi Doctores, controuersiarum arbitros significat. *Rabbi* enim Hebraicè, id est *multus*, à radice *raman*, hoc est multiplicari, quod Doctor, & Iudex quodammodo multiplicari, multus esse debeat, vt ab illo multis benè sit. Et hoc quidem ex Iustitiæ lege.

Sed est magna huius sæculi labes, ac macula, suis ferè quisque commodis studet, nec publicis indulget, nisi aliquid in rem domesticam, fortunamque augendam deducere posse videatur: quisquis is est, nouerit se à prima recti, iustique regula discessisse.

SECUNDA LEX IUSTITIÆ.

Est & altera Iustitiæ lex, quæ ferè è prima nascitur. Ea est eiusmodi; ne in foro, in iudicijs, in

in onerum, ac beneficiorum distributione vlla personarum ratio habeatur.

Hanc æquitatis regulam inclamat omnis ætas, humana, diuinaque iura loquuntur. Hoc Israël quondam positum in mandatis. *Nulla erit distantia personarum: ita paruum audietis ut magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est.* Deuter. 1. v. 17.

Antiquis oculus Iustitiæ symbolum fuit, quod huius, & illius magna foret consensio. Est oculus speculum naturæ, res sibi obiectas exhibet, & animo reddit earum species, ac simulacra; quæ vt fideliter referat, amat certam in obiecto distantiam, si enim hoc nimium remoueri contigerit, non videtur; & contra, si nimis propinquum, si oculo imminens fuerit, non percipitur. Vult nimirum oculus sibi conuenientem, & æquam in rebus obiectis distantiam; quam nisi dederis, nec tibi eas videre, atque intueri dabit.

Quod oculo, hoc & Iustitiæ. Noscere voles cur quandoque & sæpius caliget Iudicis oculus? cur ex vero, bonoque oblatas sibi causas, & diuitum, pauperumque iura non referat? cur in vno beneficus, liberalis, prodigus; in alio parcus, auarus, sordidus? hæc in luce est ratio.

Pauperes à Iudicis oculo longius absunt, quam vt videri possint; diuites autem propius adsunt, & incumbunt, quam vt & ipsi percipi queant, hinc cæcutit,

200 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
cæcutit, atque aberrat oculus, ipsaque ratio, amor-
que ab æquo deflectit. Nec mirum: *ubi enim er-
rat oculus, ibi errat affectus*, inquit Ambrosius. Ne
porro hic, aut ille erret, Deum audi hæc præscriben-
tem. *Nulla erit distantia personarum, ita paruum
audietis ut magnum, neque accipietis personam, quia
Dei iudicium est*, non hominum, Dei enim vices
gerit, qui in throno iudicaturus sedet: & quia ut re-
cte sapiens. *Cognoscere personam in iudicio non est
bonum*. Rationem hanc adijcit D. Bernardus, *qui
cognoscit in iudicio faciem, à facie Dei stare non po-
terit*. Ideoque benè monuit Ægidius Diaconus in
libro de regimine Principis. Ne hic specularis esset,
sed opacus.

*Prov. 24.
v. 23.*

*L. 1. de
confider.*

Specularis est, qui speculi in morem facies in-
tuentium excipit: opacus est, qui nullius ora, vul-
tumque in se imprimit, exprimitque; Et is debet
esse Princeps, Iudex, & fidelis dispensator benefi-
ciorum Dei: apprimè opacus, qui nec diuitis, nec
pauperis imaginem sibi apprimi patiat, nec ab
hac, aut illa à sua statione dimoueri. Ut eam æque
mentis constantiam assequatur, meminerit se sem-
per esse sub oculo supremi Iudicis, & illo spectante,
consultandum, deliberandum, statuendum esse;
quia Dei iudicium est; in quo nihil esse potest alic-
num, nihil abhorrens ab æquitate.

Audio Constantinopoli, eo loci ubi Principes
Prouin-

Prouinciarum ius dicunt, superne videri Imperatoris suggestum, è quo veluti per cancellos spectare, & audire possit, quid rerum in Camera agatur. Ex qua persuasione fit, vt qui iuri dicundo præfunt, semper anxij, trepidique consistant, quasi in oculis, & auribus Imperatoris constituti. Si ad continendos animos, & æquam Iustitiæ lancem tantum afferre potest imminens vnus Principis etiam mortalis, oculus, quantum æquitatis accedere poterit, si Iudicis oculo, auribus, animo, semper incubuerit, vigil, apertus, explicatus diuinæ mentis oculus, in cuius luce, soleque patescit forum omne, explicantur lites quantumuis obscuræ, & intricatæ, aperiuntur consilia, ac iudicia, & quisquis est occultus sensus animorum? Et hæc de oculo Iustitiæ; erit enim fortasse non nemo, qui eam cœcam esse malit, quam malè oculatam. Et vero maiores nostri Iustitiam pinxere virginem velatis oculis iusta lance omnia ponderantem: cuius moris æmuli Thebani Iudicum suorum imagines in foro absque manibus & oculis conniuentibus effinxere. Conniuent oculi, ne in eos admittantur æternæ illæ phalæ, hominum ora, vultusque à quorum intuitu conniuere, & annuere solet animus, & à recta semita discedere.

Sunt deinde sine manibus, ne vel munera capiant, vel ijs subdolè capiantur. Is enim solus, au-

Cc

thore

202 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
thore Themystio : *Verus est Iudex, verus Princeps,*
qui auro est inexpugnabilis : & qui, vt ait Bion Phi-
losophus, studet è magistratu discedere non ditior,
sed clarior.

Quo in genere nostro seculo illustre fuit exem-
plum Thomæ Mori Iudicis æquissimi, Inuictique
Martyris. Huic olim vidua, cui litem adiudica-
rat, obtulit poculum aureum, accepit ille quidem,
sed vt erat ingenio facili, ac faceto, illud vino re-
plens ei præbabit, ac reddidit.

C. 3. vi.
12. eius.

Ita nec aurum tenere, nec auro teneri potuit in-
corruptus Iudex, cui ius ipsum & vna æquitatis ra-
tio pro auro, & pretio fuit. Et talis esse debet, inquit
Petrus Rauennas, Iuris minister, vt in eius manu
nullius authoritate personæ titubet, aut vacillet libra
Iustitiæ, nullo pondere sese deprimi, vltra quam
oporteat, patiat. *In Epistola quadam.*

In Epi-
stola qua-
dam.

TERTIA LEX IUSTITIÆ.

EA est, vt non personæ, non dignitatis, non
potentiæ, non fortunarum ratio habeatur :
sed ne sanguinis quidem, & amicitiae eorum, quos
nobis natura coniunxit, & caros fecit. Plus enim
tribuendum est iuri, quam sanguini ; huius æquita-
tis legem tum in Deo rerum omnium moderato-
re, tum in Christo supremo mortalium Iudice, ac
Sacerdote videamus. De illo cecinit olim Propheta
regius, *misericordiam & veritatem diligit Deus.*

Pf. 83. v.
12.

In

In Hebræo legimus *femes Vmaghen Iehoua. Sol, & scutum Deus.*

Componitur Deus cum sole, ac scuto, & certè quam aptissimè. Sol ille aspectabilis orbis oculus, ex æquo surgit, lucet, calet, ardet omnibus, etiam impijs, nefandis, sacrilegis, quos cœlum odit, ac detestatur; scutum vero non modò caput tegit vt galea, non pectus tuetur vt thorax, non crura velat vt ocreæ, sed quaquauersum flectitur, ad omnium membrotum tutelam, & incolumitatem. Eum se mortalibus ostentat Deus factus omnibus quod orbi sol, quod militi scutum, nam & malos à seque auersos perfundit tamen beneficentiæ suæ radijs, & suo præsidio tuetur, si fortè resipiscant; & suaues, atque amicas diuinæ Iustitiæ leges amare, ac timere discant.

Eandem æquitatem & prouum in omnes affectum Christus ostendit: visus enim D. Ioanni in *Apoc. 2. v. 13.* medio candelabrorum aureorum, id est Ecclesiarum, quæ sunt veluti candelabra aurea in domo Dei. In horum medio consistit ac hæret, vt omnibus communis sit, & ad nullum accedat propius, à nullo longius recedat.

Eandem æquitatem aperit illud eloquium, quod Seruatori iam inde ab auitis sæculis inscripsit Dauid, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Cur, inquires, secundum Melchisedech, non *ps. 109. v. 4.*

204 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
autem secundum Aaron? ista ad rem meam ratio
facit. Quia vt Melchisedech nullo cognationis tan-
gebatur affectu, vtpotè dictus *sine patre, sine ma-
tre, sine genealogia*: ita & Christus nullo sangui-
nis sensu poterat commoueri. Et hînc quoque fa-
ctum, vt sicuti qui nullo trahuntur affectu, dicun-
tur illi è lapidibus, è rupibus, è saxis verius excisi,
quam cæterorum hominum more, viaq; progeniti.

Virg. *Genuit te cautibus horrens
Caucasus.*

Ouid. Et. *Natus es è scopulis*, canebant olim Vates: ita
Christus ab Isaia dicitur è petra nasci. *Emitte*, in-
quiebat olim cum alto gemitu, *Agnum Domine
dominatorem terræ, de petra deserti*: de petra
emittitur, quia expers amici sensus, expers affe-
ctus, quem vitiosa natura cuique nostrum ingene-
rat: solo rationis ductu, sola patris æterni volunta-
te, trahi se finit, vt in hunc potius quam in illum
diuinæ gratiæ fontes, cœlique beneficia diducat.
Quod satis, superque patuit, vbi de Ecclesiæ capite,
de summo Præsule, ac Pastore quæstio incidit, eam
dignitatem superis æmulam, imò & inuidendam,
naturæ non dedit, & consanguinitati, sed Petro,
quo cum nulla illi erat sanguinis communio.
Ita fecerat olim Moses Israël's Legislator, & Prin-
ceps, cum enim sibi vita, officioque cedendum vi-
deret, Principatum commisit Iosue, qui erat ex alie-

na

na tribu, scilicet Ephraim, Pontificatum vero non in duos filios, quos ei natura dederat, sed in Aarone[m] transtulit, *Vt sciremus*, inquit D. Hieronymus, *In c. 1. Ep. ad Titum.* *Principatum in populos, non sanguini deferendum esse, sed vitæ.* Secus omninò fit hoc quo spiramus æuo, plerumque enim officia, beneficia, dignitates, sanguini conceduntur, non vitæ; & qui plus æris habet, quod in patronos effundat, & malè prodigat, ille opima beneficia inuenit, & in Crucifixi patrimonium inuolat; contra quod ratio pugnat, & Sanctorum Patrum veneranda authoritas, è quibus (ne omnes sequar) exstat illud Diui Gregorij Nazianzeni oraculum, dignum cedro. *Sacrum imperium, non fortune præda, sed virtutis præmium est.* *Orat. 3.* Et hoc Ambrosij: *Non generis nobilitas, sed morum eligatur gratia, & virtutum prærogatiua*, quia, vt diuinè ille ipse Præsul. *Præferenda est religio necessitudini, pietas propinquitati.* *Ea enim est vera pietas quæ preponit diuina humanis, perpetua temporalibus.* *L. 3. Ep. 25. In c. 32. Exod.*

Qui eam non præfert, sibi primum scelus accersit, suis cladem, Ecclesiæ ruinam, quod & summum est malum, & genus amentia[e] intolerabile: Quia, vt verissimè S. Valerianus, *stultitiæ genus est alijs fecisse lucrum, & sibi parasse supplicium.* *Hom. 10.*

AB hac fuis ubique erit animus, semper liber, recti, iusti que tenax, & si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae. Nescit enim timere, aut labi, quisquis iustus esse didicerit. Ut proinde iure meritissimo dixerit Simonides Philosophus. Virum iustum esse quasi cubum, qui ad omnem volubilis fortunæ motum, firmus, fixusque obsistit; non vertitur, aut voluitur, ut solet rota, ad omnem auræ sibilum, casumque inclinantis fortunæ. Sortitur eam constantiam, inuictumque arduæ mentis robur à momento, ac pondere legum suarum, quibus seipse confirmavit, & aduersus inconstantia tela, veluti lorica Iustitiæ induit; ut nulli cedat, nullius vim, incursumque extimescat.

De legibus æui sui, vel potius de hominum iudicijs, ac mollitie questus est olim Solon, rogatus enim *quid esset lex?* subiunxit. *Aranea tela*, si quid in eam leuiusculum inciderit, arctè retinetur, si quid autem grauius immissum sit, rescissa, penitus, fractaque telâ elabatur: nimirum aranæ tela implicatur, muscæ gracilis, non carnea elephanti moles.

Ita tum temporis, inquiebat sapientissimus Solon, Reipublicæ accidisse videbatur, debilitatâ iam, abiecta, ac prostituta Iustitiâ, legum vis omnis, & neruus fractus esse credebatur, si quis enim in leges peccasset, earum vinculis tenebatur, si modo leuis,
&

& nullius momenti homuncio foret, si Irus aliquis, & opibus, amicisque vacuus; at si potentior vnus aliquis, si amicorum gratia, ac fauore septus, si multo auri pondere grauior, excidebat ille è legum vinculis, nec ijs, quamuis esset reus, & noxius, teneri poterat, quia lex ijs erat, *aranae tela*. Verum hoc conuitium, hæc labes legibus inuri non debet; sed hominum vitio, ac maleuolentiæ ascribi: certè à natura, à ratione, à Deo alia planè legibus vis indita, alia viris iustis, & inuictis Ecclesiæ Præsulibus est firmitas.

Eorum exempla qui volēt, cōsulat antiqua sæcula, & primas nascentis Ecclesiæ cunas.

In illis legetur Nathan vnus aliquis, qui liberâ mente, voceque explicata Dauidi suum scelus in os obiecit, & leges æquitatis ac pudicitie fuso per nefas sanguini, violatoque toro opposuit: Legetur Azarias Sacerdos, qui Regem Oziam; Helias Thebites, qui Regem Achab; Ioannes Baptista, qui Herodem increpuit, iussitque immaculatas fraterni tori seruare leges. In his autem Chrysostomus, & Ambrosius duo Iustitiæ fulmina, ille Eudoxiam Augustam, hic Imperatorem Theodosium percussit, docuitque quantum interresset Cæsarem inter, & Episcopum, & quam iusta, infraetaque in magno Præsule in delinquentes seueritas. Et hæc olim Ecclesiæ decora, hi sacræ militiæ principes, quibus
similes

208 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
similes multos, imò & omnes esse vult D. Bernardus. Ita enim scribit ad Eugenium Pont. max. Eos amo, voloq̄ Præsides, qui Regibus Ioannem exhibeant, Ægyptijs Moysen, fornicantibus Phineen, Heliam idololatriis, Heliseum auaris; Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negotiatoribus Christum: Ecce, quam optat in ijs seueritatem, & in reos animaduersionem, quam neque purpura velet, ac tegat, neque sceptrum elidat, neque vis illa, & authoritas retardet, aut infringat.

Hos iustæ seueritatis aculeos in Petro, & successoribus agnoscit D. Ambrosius; quarit enim cur alijs Apostolis rete solum iacere, eoq̄ piscari datum est. D. Petro, eiq̄ vni præterea hamus in mari, in horto gladius concessus?

Pro Apostolis, quibus vltro iubente Domino explicantur retia, respondet. *Benè Apostolica instrumenta, piscandi retia sunt, quæ non captos perimunt, sed reseruant.*

Pro Petro autem, quia Præfulum est non solum reti peccatores illæfos, & incruentos capere, sed etiam pungere, & hami lingua, denteq̄ cruentare, cum ita fert necessitas, & ideo soli Petro permissum in horto gladium educere, ferire auriculam impij satellitis, eamq̄ rescindere; quia Prælatorum est, non tantum verbo, sed & ferro peccandi licentiam coërcere. Eo etiam vtantur in Petri sede successo-

successores, alijque Præsules cum opus erit, ne in eos iactetur illud, quod in insignem Hebræorum desidiam versum est. *Non est inuentus ensis, & lancea in manu totius populi, excepto Saül, & Ionatha filio eius.* Non est inuentus gladius Iustitiæ in manu Prælatorum, qui putrida, & noxia corpori membra reseccaret; & hinc serpit, serpetque malum, & Ecclesiæ vniuersæ perniciem creabit.

Sed erit fortasse vnus aliquis, qui me ex eo arguet, quod nimia Præsules, ac Sacerdotes altissimos armem seueritate, mallent ipsi lenitatem, & illam ipse malim si ea se duci quis patiat; at si hanc excutiat & violet, seueros animos, & iustè vindices appello, ac volo; Eos certè etiam voluit Heliæ Prophetæ magni discipulus parentis optimi & spirituum hæres Elisæus, qui id vnum ab illo petijt, *fiat in me duplex spiritus tuus.* Quis ille quæris? seueritas est, & lenitas: hæc poenitentes, & supplices excipit, ac sinu fouet vt pusionem suam blanda mater; illa rebelles, & insolentes arguit, ac ferit vt grauis censor, & iudex.

Hæc magnarum virtutum decora, Præsulumque ornamenta digito notauit Deus, vbi è mactata pecude iussit duas partes Sacerdoti reseruari, armum dextrum, & pectusculum. *Quid in armo nisi fortitudo signatur actionis?* inquit D. Gregorius: *Quid in pectusculo (quod amoris est sedes) nisi*

D d

paterna

210 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
paterna caritas figuratur? Et hæc & illa Sacerdotalis
est muneris, necessumque est, vt tam hanc, quam
illam in omni vita exhibeat: hanc quidem in fi-
lios, quos nutrit, & lactat vt indulgens piaque ma-
ter, illam in seruos contumaces, quos pro meritis
punit, vt seuerus pater, iustus iudex, & regali Sacer-
dotio, ac potestate donatus.

Erat enim & armus, cibus regius. Ita quondam
Samuele teste, & arbitro, Sauli datus armus in epu-
lum. *Leuauit enim cocus armum, & posuit ante*
1. Reg. c. 9. v. 24. Saul. Erat tamen magnum omnino discrimen in-
ter armum qui Sauli, & regibus appositus, & qui
Sacerdoti, huic enim cedebat armus dexter, quo pro-
debat fortitudo, non ea tantum, qua alios vince-
ret, sed ea quoque qua seipsum, quæ longè maxi-
ma est: at Sauli datus est armus sinister, quia etsi
ipse regia potestate hostes superauit, subiugauitque,
ipse tamen à seipso victus fuit, nec sui victor, quod
genus fortitudinis sacrum est, non profanum: ideo-
que Sacerdoti maximè conueniens. Sed hæctenus sa-
tis de animi constantia, ac fortitudine, quæ Iustitiæ
cognata est, sociaque paternæ lenitatis; à quibus
ornatus Præsul audiet, quod olim Basilius magnus
apud Nazianzenum. *Duorum lapidum naturas imi-
tabatur: factus erat percutientibus adamas, dissi-
dentibus magnes.*

Hæc Gregorius de Basilio in oratione funebri:
Erit

Erit enim uero Basilius, erit, & quisquis est Præsul *Percutientibus Adamas*, ab animi robore, à constantia, inuictaque fortitudine indomitus, ferroque cedere nescius: at *disidentibus*, atque errantibus à via veritatis, eamque aspectantibus *magnes* erit, cuius influentijs & amica vi ita trahetur, ut in ouile Christi redeat ouicula palabunda, & perdita. Et hæc sint exuuiæ, hæc corona gloriæ, quam tibi portendit Alba Sacerdotalis, quam superinduis? ab illâ ad casulam venio.

§. 8.

Casula erit pro scuto fidei.

DVrandus, qui sacras mystarum vestes ad ^{L. 3. Ra^o} ^{tion.} *litiam*, & arma detorquet, pro scuto fidei casulam, seu planetam obijcit.

Ego in præsentia in eius sententiam ibo, ut ex ea describam quod sit illud fidei scutum, quo Sacerdos armatus hostium tela, vel eludit, vel retundit, sibi que viam sternit ad victoriam, ad trophæa, ad lauros æternas.

Fuere Antiquis alia, atque alia fidei symbola. Theophylacto *fides est oculus*. Est oculus speculum naturæ, & fides oculus, est ac speculum quoddam diuinitatis: eam enim quamdiu in via sumus, tendimusque ad terminum beatitatis, fide, ceu oculo superiore, ac diuino percipimus, eiusque arcana, mysteria, & secretiora consilia penetramus, *Lucerna ps. 118.*

D d 2

pedibus

212 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
*pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis,
inquebat olim David.*

Aliud fidei symbolum est manus, quæ apprehenditur vt tessera, & arrha fidelitatis: ita qui alteri manum dedit, fidem quoque dedisse censendus est. Ex eo fluxit solemnissimus ille ritus, vt qui Deo fidem addidisset, eius quoque nomen in manu, tanquam obuia, patenti, & explicata fidei tabula inscriberet. Ita, Isaia teste, fecit olim Hebræus cum in captiuitatem babyloniam foret abducendus: ne simul cum solo animum, religionemque mutasse videretur, Deuter opt. ter max. nomen manibus incidit. *Hic scribet in manu sua, Domini sum ego.*

Ea scribendi ratio, fideique nota ab Hebræis ad Christianos longius emanauit. In primis Ecclesiæ initijs, cum efferueret studium religionis; æstuaresque recens effusus Christi sanguis; fideles, quibus altior erat animus, certamenque pro fide iam præconceptum, candente ferro vel fronti, vel manui suauissimum, & amabile Christi nomen inscribebant: vt mihi author est Procopius, & ipse oculatus testis: Quæ fidei tessera, notaque religionis etiam peruasit ad Iapones extremi orbis incolas, quibus vsitatum, & solemne est, vel crucis notam, vel augustum Iesu nomen fronti imprimere, sic enatio æmula est auitæ pietatis.

D. Paulus in panoplia militis Christiani pro fidei

dei

dei symbolo scutum offert. *In omnibus, inquit, sumentes scutum fidei.* Et meritò pro scuto fides educitur, ducamus illud è veterum monumentis. Dum castra metaretur Israël, starentque tribus in quatuor acies diuisæ, singulis suum erat scutum, insigne fidei, symbolumque religionis, etiam nostræ, si Lyrano credimus.

Tribui Ruben pro scuto erat hominis figura in area, ceu campo rubro picta, & eminens. Ea iam inde exhibebat vestigium aliquod Incarnationis diuini Verbi, in qua duæ naturæ, diuina, & humana tot interuallis distitæ, nouo, & propè insolenti amoris prodigio in vnâ aeterni Verbi personam conuenere.

Tribus Ephraim in scuto taurum extulit in campo rubro, & cruento: & ille Christi patientis figura fuit: ductus enim vt noua caritatis victima, & in ara crucis, ceu area cruenta foedè pictus, crudeliter deformatus, & concisus.

Tribus Iuda leonem in scuto habuit sparsis iubarum comis in area, ceu campo viridi exultandum: & ille imago fuit Christi resurgentis: *vicit enim Leo de tribu Iuda*, & victor à morte, ab inferis redijt. Denique tribui Dan cessit Aquila, regia volucris, in area, seu campo candido expressa, & corona illustris: & illa symbolum fuit Christi ascendentis, cuius viam nescire se fatetur sapiens.

Pro. 20. Ignoro, inquit, *viam Aquilæ in cælo*, hoc est, vt vna voce Interpretes, *viam Christi in sublimem ascendentis*. Et hæc fuere scuta, quæ iactarunt olim quatuor illæ tribus inter cæteras facile Principes, & in ijs augusta fidei nostræ symbola: sed cur, inquit, in scuto expressa? hic est cardo propositæ mihi quæstionis; in qua id statuo, fidem nobis esse quod militi scutum: hoc corpus omne tegit, & immissa hostium tela excipit, retundit, ac frangit. Et hoc ipsum animo præstat fides, ideòque, inquit olim Paulus: *in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela, nequissimi ignea extinguere.*

*Ad E-
phes. 6.
v. 16.*

Quod ipsum præfago spiritu longè ante cecinit regius vates, ait enim: *scuto circumdabit te veritas eius*, & fides veritatis germana soror, imò si voles & ipsa veritas, à qua probè tectus, non timebis à timore nocturno: hoc est à spectris, & horrificis imaginibus, quæ plerumque somniantibus oberare solent; vel, vt vult Hieronymus, ab errore in fide, & hæresi, quæ timor nocturnus dicitur, quia lucem fugit, & noctem amat sibi concolorem; vel ab occultis insidijs, vt credit Euthymius: vel denique, vt alij, ab extremo iudicio; cui scenam aperiet nox concubia, adultæ tenebræ. *Dies enim Domini, quasi fur in nocte, ita veniet.* Et ab hoc tamen non timebis, quia fidei, vitæque tuæ comes timor, timorem illum, horroremque supremæ istius noctis expellet.

expellet. *Primus in orbe timor Deos fecit*, inquit, ex Antiquis non nemo; qui vocem θεου αφο τῆ δεισι; id est à timore dictum voluit. Qui hunc Dei timorem à fide haurit, non timebit ille à timore nocturno.

Neque à sagitta volante in die. Seu illam esse voles vanam gloriolam cum Bernardo, seu diuinam, & aperta pericula cum Chrystostomo, seu amœnam ridentis fortunæ lucem cum Bellarmino, ab ea certè non timebis, quia scuto circumdabit te veritas eius.

Neque etiam timebis à negotio perambulante in tenebris: seu illud cum Hieronymo credas esse pestem, luemque malignam in tenebris ambulantem, mœstoque funere singulas domos notantem: seu cum Chaldæo interprete, velis esse mortem, & mortalitatem, ab ea certè non timebis.

Imo neque ab incurfu, & demonio meridiano. Ex quo nonnullos inuasit ea opinio dæmonas esse qui manè, sub oriente luce; alios qui meridie, adultaque die; alios denique, qui vesperi, inclinata iam luce, nocteque homines impetant: vel alios esse qui perflent ab oriente, alios qui à meridie, & hi valentiores; ij fuerunt qui quondam euerterunt domum filiorum Iobi, & vna ruina eos oppresserunt: *In c. 1. Iob. v. 19.* flarunt illi à meridie, ita censuit Origenes, à quo ut discedam, dicam potius cum Euthymio dæmonem

216 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
nem meridianum eum esse qui acediæ, & luxuriæ
præest: perculit ille Dauidem, & euertit magnum
illum heroem ipsa iam meridie, quo non solis
huius amicam, & innoxiam lucem immisit, sed
inimicas, noxiasque veneris, ac libidinis faces incen-
dit: si ijs diuinorum iudiciorum fidem, scutumque
timoris obiecisset Dauid, non eam ab illis cladem
perpeffus fuisset; tu ne eodem demonio meridiano
incalescas, & pereas, sume in omnibus scutum fidei,
in quo poteris omnia nequissimi tela extinguere.

Illud certè sumere te docuit prima lux, quam
aliquando aspexisti. Apud Lacedæmonas erat vsu,
moreque gentis illius receptum, vt pueri recens na-
ti scuto deponerentur: forte vt iam inde ab illa æta-
tula, dieque prima martios, & ferreos haurirent a-
nimos, durisque laboribus assuescerent, dum eos
nascentes, non mollis anser, leuesque plumæ, non
cunæ graciles exciperent, sed rude ferrum, scutum-
que militare, quod deinde adulta iam, ac pubescen-
te ætate Lacænæ mulieres, quarum decus, & elo-
gium hoc fuit, *Sole Lacænæ viros pariunt*, illæ,
inquam matres, illæ viragines cum filios suos in
arma, in aduersas hostium acies, emitterent, illud
ipsum scutum, quod nascenti sedes, ac torus fuerat,
efferre, offerreque filijs, & addere illud dignum La-
cænæ matris. *Aut cum hoc, aut in hoc*. Pauculæ vo-
ces, sed animi, sed roboris, sed gloriæ plenissimæ.

Te,

Te, inquit Lacæna mater, te fili in hostem emitto, pro patria, pro focis, & aris pugnaturum: vnum è duobus à te peto, & hoc quidem vel iure meo, vel patriæ lege, ac caritate: aut cum hoc scuto victor redi; aut in hoc scuto pro tuorum salute fortiter occumbe. Vt enim te abiecto scuto, imbellem, inglorium, profugum recipiam adducar nunquam, si modo ea sim, quæ esse velim Lacæna mater. Hæc illa paucis ad filium.

Eadem tibi in aurem & animum effudit pia Mater Ecclesia. Labet illius dici, lucisq̄ue meminisse, quæ tibi prima fuit, & qua ad sacram ædem, sacrosq̄ue fontes delatus es.

In ipso templi limine hanc tibi primam questionem Sacerdos mouit. *Quid petis ab Ecclesia Dei?* cum ab ætatula infans esses, pro te dari potuit, debuitq̄ue Patrinus, & hæc reddere: *fidem*. Eam nimirum petebas non voce, sed animo, sed futuris adulta ætate votis, vt ea tibi esset in hac vitæ militia pro scuto, quod vt te nascentem excepit, ita & viuentem tuebitur, morientemq̄ue coronabit, si modo illud audis, & seruas. *Aut cum hoc, aut in hoc.* Aut cum hoc in alta pace viue, si ita viuere conceditur: aut in hoc fortiter occumbe, si tyrannus pro religione, pro fide, pro Deo iugulum petit, in hoc inquam & Ecclesiæ Matri, & cælo reddere; futurus in morte, quam in vita gloriosior.

Ec

Sed

Sed quæ, inquis, est illa fides quam vt scutum tibi tradit Ecclesia, pro filijs suis piè sollicita mater. Luthero fides est exanimis, mortua, & sine operibus: ita enim hanc suam mentem varijs in locis expressit infidelis, & impius doctor. In caput secundum ad Galatas ita loquitur. *Sola fides necessaria est, vt iusti simus, cætera omnia liberrima, neque præcepta, neque prohibita.*

Quod ipsum confirmat, vbi agit de libertate Christiana: *Bona opera, inquit, non faciunt virum bonum, neque mala malum: sed sola incredulitas.* Ex illis duobus pronuntiatis, has ducit, trahitque conclusionem malus omninò logicus.

Prima, nullam habendam esse rationem meriti, nullam bonorum operum curam, studium virtutis omninò nullum.

Altera, peccatis omnibus quantumvis atrocibus aperiendam esse viam, laxandaque fræna, si enim sola fides necessaria vt iusti simus; certè neque spes, neque caritas, neque religio, neque castitas, neque temperantia, neque fortitudo, neque prudentia, neque virtus alia in necessarijs ad iustitiam, ad beatitudinem est reponenda. *Cætera enim, ait, omnia liberrima, neque præcepta, neque prohibita.* Itaque Luthero iudice, & doctore, furta, rapinæ, cædes, homicidia, fratricidia, parricidia, fornicationes, incestus, sacrilegia, blasphemix, & si quod aliud aut in terris,
aut

aut in inferis esse post peccati genus, si quæ scelerum monstra, ea liberrima sunt, neque prohibita: hæc enim conclusio ex illa Lutheri propositione deduci potest, ac debet, vt facilè aduertet à logica etiam vel leuiter tinctus: quod quam à natura, à ratione, à communi hominum sensu, ab humanis, diuinisque legibus dissentaneum sit, nemo non videt.

Sed quia erit fortassis vnus aliquis, qui has conclusiones, à vero, bonoque alienas, meas esse volet, non Lutheri; ideo ijs omiſſis produco alia illius principia. Quamquam, vt dicam ingenuè quod sentio, sentitque probus omnis, eæ non meæ sunt, sed ipsiusmet Lutheri: qui enim vt cum Philosopho loquar, statuit eiusmodi antecedens ex quo necessitate quadam, conformique argumentationis regula, ea trahatur consequentia, næ ille non antecedentis tantum, sed & consequentiæ author est habendus: Verum ne istis implicemur, cum in aperto, in luce omnium sit impia mens Lutheri: eam certè alijs locis sole clarius exponit, ita enim habet.

Quod si cœlum apertum viderem, idque culmo solummodo de terra sublato mereri possẽm; culmum nequaquam vellem tollere. Nollet ignauus, iners, impius, culmum, paleamve leuiorem è terra tollere, vt cœlum mereri, cœlum sibi omnino clausum recludere possẽt, adeo horret, fugitque vel ipsum

De mundo fol.
70.

Ec 2

meriti

220 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
meriti nomen bonaque opera odit, ac detestatur.
Infelix Lutherus, verè culmus, paleaque ex area
Domini excussa, & igni æterno reseruata.

Fol. 367. Ab ea hæresi longius excedit. In colloquio Ille-
biano, vt omnia benè de superis merendi princi-
pia, ansamque omnem tollat, decem Dei præce-
pta è medio tollit, eradit ex diuinis tabulis, ex orbe
eliminat: imò, quod stupeas, ac detesteris, ea facit
malorum omnium scaturiginem. *Tollantur, in-*
quit, de medio decem præcepta, & cessabunt om-
nes hæreses. Nam decem præcepta sunt fons, ex
quo velut scaturigine omnes hæreses emanarunt.
Hæc sacrilego Lutherus ore, hæc mente nimium
quantum libera, & præceptis vllis teneri nescia euo-
muit: vt euerteret sacras leges, superum præcepta,
quæ animorum nostrorum vincula sunt, & Rei-
publicæ benè constitutæ neruus: quem si dissoluis,
vna omnem generis nostri societatem, quæ sine le-
ge stare non potest, dissoluas, dissipes, perdas est ne-
cessè. Sed Luthero parum est Reipublicæ iura om-
nia pessundare, dum sibi expeditam, & facilem ad
peccandum viam faciat. Et certè facit qua verbis,
qua re etiam ipsa: illa audiamus. Vbi Dei ter opt.
ter. max. legem, vbi tantum naturæ sensum, dicta-
menque recte rationis ita sustulit, tum habenas scē-
leri laxat, & in vitia totus effunditur, imò qua voce,
qua scriptis alios omnes ad eadem audenda scelera
inuitat,

inuitat, ac propellit. Et primum Melanchtonem
discipulum suum ita hortatur malus omnino ma-
gister. *Esto peccator, & pecca fortiter.* Hic pedem, Ep. 238.
oculumque figat pius lector, & æquus arbiter,
sanæque doctrinæ æstimator perpendat illa verba.
Esto peccator, non qualis qualis; non leui culpæ ob-
noxius, auttimidæ noxæ, sed forti, sed audaci, sed
immani, & portentosæ: eam amat, vrgetque in suis
asseclis in Melanchtone Lutherus: ita enim instat
missa ad eum epistola. *Pecca fortiter.* Hæc vbi in-
uitis typis mandauit Lutherus, vbi ex hæresis scho-
la, è cathedra impietatis declamauit: tum abit lon-
gius, nec tantum in discipulorum suorum aures,
animosque effundit illa insanæ doctrinæ placita,
sed & in omnes alios spargi vult, orbemque vniuer-
sum: sic enim scribit tomo secundo. *Blasphemias, Fol. 130.*
parricidia, contemptum Dei, adulteria confidenter
committant.

Et quia homini etiam in pura, putaque natura
constituto, & rationis compote, hæ voces duriuscu-
læ videri poterant, ne minus verbo suaderet quam
vrgeret exemplo, pudenda scelera, quæ olim se-
cretis confessarij auribus deposuit, in lucem effert:
non ex æstu doloris, ac pœnitentis animæ, non ex
studio Christianæ demissionis, vt olim Augustinus:
sed insana quadam, atque intolerabili iactantia,
effronte vultu, inuerecundo calamo, quo alijs fa-

cem præferat ad scelera quantumuis atrociam : sic ergo de seipſe loquitur, & ſcribit. *Doctore ſtaupitio ſepe confeſſus ſum ; non de mulieribus, ſed verò atrociam, & ſolida facinora.* Fornicationes, adulteria, inceſtus ſacrilegos, præpoſteram libidinem non reponit in peccatis, non dignatur humili, & vercunda confeſſione, ſed ijs ſilentio, menteque ſcelerata ſuppreſſis, tantum exponit atrociam, & ſolida facinora ; & in ijs reponit omnem ſanctimoniam.

Fol. 305. Euangelij ſui : ita enim ſubiicit tomo quarto. *Notè aliter, ſunt veri, & germani ſancti, quam ut fortibus, & atrocibus peccatis obnoxij.* Ecce veram, & germanam ſanctitatem Lutheri, & Lutheranorum, fortia, & atrociam peccata. An ſic Sancti Apoſtoli ? Sancti Auguſtinus, Ambroſius, Hieronymus, alijque quos Romana Eccleſia colit ? iudicet æquus lector, videatque quantum interſit, inter Doctores ſectariorum huius æui, & Eccleſiæ Romanæ, atque orthodoxæ.

Quod ſi inſanis illis Lutheranæ dementiæ, & impietatis opinionibus, obijcias irrefragabilem ſcripturæ fidem & authoritatem, ſi illud D. Iacobi oraculum. *Vis autem ſcire, ô homo, inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt.* Si deinde & illud ad pondus adijcias, quòd ſubiungit. *Tu credis, quoniam unus eſt Deus ? benè facis, & Dæmones credunt, & contremiſcunt :* neque tamen vel ipſo Lutheri calculo,

c. 2.

calculo, ac sententia dæmones sancti sunt, nisi cœ-
 los cum inferis mutare, & omnia susque deque ver-
 tere velis. Si inquam hæc, aliaque loca his affinia
 opponas, exijsque euincas ad sanctitatem non suf-
 ficere nudam, putamque fidem, nisi eam bona o-
 pera consequantur: Lutherus vna manu nodos
 illos omnes soluere se credit, vna regula metiri, ac
 detorquere: hanc enim pro sana, & infana scriptu-
 rarum intelligentia regulam statuit. *Hæc tibi nor-
 ma, & regula esto, quam in Scripturis sacris intelli-
 gendis sequaris. Vbicumque iubet scriptura bona ope-
 ra facere; tu id sic intelligas, quod scriptura prohibet* Tom. 3.
 bona opera facere. O contortam, ô insulsam, ô im-
 piam Lutheri regulam: ô stolidum hominis inge-
 nium, ô mentem insanam, ô deliria aberrantis ce-
 rebelli. Quis enim adeo bardus fit, & inops animi,
 atque intelligentiæ, qui non videat hæc inter se pu-
 gnare: vnâ, eandemque paginam, eadem omni-
 nò verba, & scripturæ oracula idem prohibere,
 idem iubere: imò dum iubet, prohibere. Nemo cer-
 tè est, ne grammaticus quidem, qui vel ipsam no-
 minum notionem aduerterit, qui non illicò iudica-
 bit, hic pugnam esse verborum, imò & rerum dissi-
 dium: sed est ille hæreticorum genius, secum ipsi
 pugnant, & cum natura, cum veritate pugnare vi-
 dentur, & lucem tenebras, bonum malum, ama-
 rum dulce pronuntiant, & omnia susque deque
 sine lege miscent, & peruertunt.

Nobis autem, quibus aperitur purioris fidei oculus, patescunt ipsa scripturarum oracula, alius est sensus, alia mens, & intelligentia. Certumque il-

c. 2. v. 26. lud D. Iacobi pronunciatum: *sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.* Ut illa viuat, adde spiritum, & bona opera adijce: *fides enim vidua est, quæ operibus non nubet, & malè credit, qui credit tantum; & sicut, ut piè meditatur*

Ser. 51. in cant. Bernardus *inutiliter flos apparet, ubi non sequitur fructus:* sic gratiæ recuperandæ, & acquirendæ gloriæ, quæ illius est fructus, inutilis est fides, quam non ornant, & frugiferam ipsa reddunt opera. Eam frugem, cum fidei, operumq; nexum insinuunt vestes illæ duplices, quibus omnes domestici mulieris illius fortis induti sunt. *Omnes domestici eius vestiti sunt duplicibus,* inquit de ea sapiens. *Veste duplici, una operis, altera mentis,* ut explicat Rabanus.

Pro. 31. v. 21.
L. 3. in Proth.

Quod si ea tu quoque induaris, erit tibi fides pro scuto, à quo præsidium in hac vitæ mortalis militia, & decus ac ornamentum in immortalis, beatæque sede nanciscaris.

Fuit olim scutum insigne quoddam gloriæ, ac honoris, ex quo factum, ut Imperatores suos milites pro re benè gesta donarent scuto, ipsique milites cum necdum esset vsus coronæ, parta demum victoria scuto coronabantur.

Ab illo ritu, legeque militari hausit Ecclesia diademata

dema capitis, illustreque scutum, quod quasi vertici beatorum imminens appingi solet. Probat illud magnos illos heroes, & grandes animas in hac breuioris æui militia pugnasse fortiter, vicisse fælicissimè, palmamque tulisse in longa illa, & beata æternitate. Vt & tu aliquando inter laureata illa sanctorum agmina censearis, scutumque cæleste, augusto vertice gestes: vide ut tibi fides, eaque à caritate, à gratia, à bonis operibus viua, sit pro scuto, tibi que dictum crede. *Aut cum hoc viue, aut in hoc morere.*

§. 9.

*Liber Euangeliorum in manu erit
pro gladio.*

CVM reliquum fere corpus omne ab armis probè tectum sit, ne inermis, & iners sit manus, ei pro gladio, quem verset, dari solet liber Euangeliorum, *gladius spiritus, qui*, interprete Apostolo, *est verbum Dei.* *Ad E-
phes. 6.*

Vt arma Christiano militi commendent sacræ paginæ, maximè tamen gladios extollunt, & laudant, eosque ferè tres.

Primus est gladius Goliath, cui hoc lemma ascribi placuit. *Non est huic alter similis.* *1. Reg. 6.*

Fuit Goliath carnea moles, & immanis veluti colossus, qui per summam impudentiam insultabat castris Israël: è quibus non est inuentus vnus

Ff

aliquis,

226 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
aliquis, qui manum manui, pedem pedi conferret;
tantum sui vel stuporem, vel metum excitarat.
In communi illa trepidatione, casuque, non ar-
morum, sed animorum, affuit ouium pastor vnus,
isque pusillus David, qui in campum descendit,
venitque in singulare certamen; armis quidem im-
par, viribus & lacertorum toris multum inferior:
at animo, & in Deum fiducia longè superior. Illi
pro armis fuere quinque lapides, quos è limpido
torrente sibi delegit, in fundam primum, ac deinde
in hostem misit. Lapidibus illis, si Philoni credi-
mus, inscripsit nomina quinque Patriarcharum,
scilicet Abrahami, Isaaci, Iacobi, Moyfis, & Iosue.

Vbi in arenam ventum est, è pera, quæ de collo
pendebat, eduxit lapidem vnum, cui commissum
erat Iosue nomen, bono sanè, ac foelici omine. Iosue
enim Iesuni & Saluatorem significat, vt iam inde
nosset David, nosset Israël omnis, à verò Iosue, ab
vno Iesu & arma, & victoriam esse repetendam.

Vbi à lapide solo instratus Goliath, caput ei
ademptum gladio proprio, isque in monumen-
tum victoriæ appensus in tabernaculo, & in tro-
phæum nobile erectus.

Alter gladius, cuius etiam meminit scriptura, est
gladius Saulis, de quo hoc est elogium. *Sagitta
Jonathæ nunquam redijt retrorsum, & gladius Saul
non est reuersus inanis.*

Iaculator

Iaculator omninò peritus fuit Ionathas, qui sua tela ita torfit, ita vibrauit foeliciter, vt nullum excideret, nullum excuteretur, sed infigebat ille vel hosti, vel scopo ad quem collimabat.

Peritus etiam, & foelix Saulis gladius, qui è prælio non est reuersus inanis; sed plenus sanguine, & madens cruenta hostium cæde.

Tertius gladius, quem ab acie, ab insitâ vi, ab hostium strage, & victoria prædicat Antiquitas, est gladius Gedeonis. De eo hæc in somnis è Madianitis vnus aliquis accepit; quod statim proximo exposuit, vt Oedipum inueniret. Hæc fuit amœna imago somnianti obiecta.

Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descendere: cumque peruenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subuertit, & terra funditus coæquauit. Iudic. c. 7.

Non fuit illud somnium naturale, quod insitâ vi, aut speciebus rerû à sensibus acceptis euenire solet.

Non fuit etiam dæmoniacum, à malo dæmone immissum & impressum phantasiæ dormientis. Sed diuinum; nec enim oberrauit ea species hominis sopito, nisi diuina vi, quæ typos illos phantasiæ impressit, è quibus futura nuntiarentur. Ea porrò fuere huiusmodi, & huiusmodi interpretatio. *Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis: tradidit enim Do-*

228 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
minus in manus eius Madian, & omnia castra eius.

Hic incurrit vna quæstio, quæ similitudo, quæ cognatio panis subcinericij, & gladij Gedeonis? Ne multis in ea morer, peti potuit, ex quadam Hebræarum vocum similitudine: panis enim Hebraicè dicitur. *Lechem*, & *Lacham*, id est pugnare. Ea vocum affinitas fortè fecit, vt panis pro pugna, pugnaque instrumento, hoc est gladio, sumeretur. Verum sit ille labor, ea cura penes interpretes; ego ad rem meam venio.

Euangelij liber, Dei que verbum, quod docta, sacraque manu gestat Diaconus, erit illi pro gladio, quo aduersas Ecclesiæ orthodoxæ acies petat, dissipet, perdat: est enim *gladius spiritus, verbum Dei*. Eo armatus Isaias bellicum canit, & de Messia vaticinatur, effertque vim illius verbi. *Posuit, inquit, os meum quasi gladium acutum.*

Sunt qui cognationem linguæ & gladij ducant ex quadam similitudine huius cum illa, exhibet enim lingua speciem gladij vtraque parte acuti, & è palato, tanquam è vagina sese exerit, atque in vocem explicat.

Malim tamen eam ab insita vi, atque efficacia deriuare: in martio puluere nihil adeò stragem edit, atque gladius. Quamdiu eminus agitur: siue tormentis maioribus è nitrata nube Mars tonet, siue minoribus densa globorum grando depluat, siue
tenso

tenso arcu deuolent sagittæ, non tanta ab ijs hominum clades: at vbi certatur cominus, vbi pes pedem premit, & manus manum, vbi stricti ensis fulgor, aciesque non oculos modo, sed & corpora percellit, ferroque dirimenda pugnae alea: tum verò nutant acies, disturbantur agmina, & plurima vbiq̃ue cædes, ac mortis imago. Ea nimirum in ferro vis est. Nec minor in Dei verbo.

Dicitur olim magnus ille Legislator Moses Ægyptium interfecisse gladio oris sui, vnicoque verbulo. Memorant Rabbinii (vt ante dixisse memini) Moysen valido spiritu, contenta voce protulisse ineffabile nomen Iehoua; à quo velut fulmine percussus Ægyptius illicò concidit: sed quia de hoc dubia fides. Censet D. Hieronymus Ananian, & Sapphiran, expirasse percussos ore gladij, vnaque Petri voce. Credit etiam Elymam ad Pauli voces excæcatum. Erat ille insignis Magus, qui suis præstigijs, & malis artibus multos fascinabat, Pauloque ac Barnabæ fortiter resistebat; in quem intuens Paulus, minace vultu, ardentibus à zelo diuinæ gloriæ oculis, hoc ore, ceu sacratiore vagina emisit. *O plene* Act. 13.
omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas. Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem usque ad tempus.

Hæ Pauli voces, hic concitatae orationis stylus

230 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
 in oculos Elymæ Magiemissus, ei & lucem, & so-
 lem hunc aspectabilem ademit. Melius aliquantu-
 lum actum cum foelice Præsidente, qui Paulo dispu-
 tante de *iustitia, de castitate, & de iudicio futuro,*
tremefactus totus vltra audire noluit: adeo acies il-
 lius gladij, & oculos, & animos feriebat. Vt por-
 ro vox tua ita seu ad terrorem, seu ad salutem feriat,
 consonet voci Pauli, de qua ita magnificè Chryso-
 stomus. *Coelum etsi tam diu sit ad visum expositum,*
non eam habet persuadendi vim, quam Paulus est
tam breui Christi fidem vulgando affecutus; ut ad
se terrarum orbem traheret vniuersum. Trahes &
 ipse, si tibi cum Paulo, cum Christo lingua sit gla-
 dius, & vtraque parte acutus.

Act. 24.
 v. 25.

Visus hic Ioanni exultans in medio septem can-
 delabrorum aureorum. Vox illius tanquam vox
 aquarum multarum; ecce vt profundum insonat
 Dei verbum.

Erant ei in dextera stellæ septem; ecce lucem, ac
 splendorem diuinæ vocis.

De ore eius exhibat gladius vtraque parte acutus;
 ecce, vim, & energiam Euangelicæ prædicationis.

Coll. 6.
 c. 10.

Quis ille gladius quæris? Theodoro Abbati apud
 Cassianum, ancipite gladio pugnat Christianus mi-
 les, qui æquo est animo ad læta, & tristia, ad pro-
 speram, aduersamq; fortunã, ad laudes, & vituperia.

Is fuit olim patiens Iobus dextera, sinistraque pu-
 gnare

gnare doctus, & vincere; dextra quidem, cum esset in amplissima fortuna, septem filiorum parens, pes claudus, oculus cæcus. Sinistra vero cum filiis orbis, bonis omnibus exutus, afflicto, exeso, lacero- que corpusculo saniam raderet, & aduersæ fortunæ piè insultans, diceret. Si bona suscepimus de manu Domini, quare mala non sustineamus?

Is deinde fuit & Ioseph in prosperis patri gratior; fratrum amantior, Deo superisq̄ue acceptior. In aduersis castimoniam, fideique retinens, & illatæ quondam iniuriæ immemor. Pugnarunt Heroes illi, principes animæ *per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris*, & ita pugnet est necesse, qui cælo, & beatæ æternitati pugnare gestit, ac vincere.

Sed & alius est gladius anceps, & vtraque parte acutus: gladius, inquam oris, & operis: eo certat, qui non voce tantum Deo militat, sed & opere, exemploque vitæ sanctioris.

Ita præliari docuit Seruator optimus, qui cæpit facere, & docere, potens in opere primum, deinde & in sermone. Ita nos & verbo, & exemplo docuerunt Sancti Patres. D. Hieronymus Epistola ad Nepotianum, sacrum Oratorem his instruit. *Non confundant opera tua sermonem tuum. Delicatus magister est, qui pleno ventre de ieiunijs disputat. Sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent.* Huius concordiam; consensusque oris cum manu, verbi cum

cum opere causam affert, tum è propriæ conscientie sinu, tum ex partibus boni Oratoris petitam: ex

Ep. 16. ad
Principiam.

illa quidem, quia, *Erubescit quamuis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia, frustra que eius lingua prædicat paupertatem, qui Croesi diuitijs tumet.* Ex hoc autem, quia rhetores, inquit, definiunt Oratorem qui sit vir bonus, docendi peritus.

Ep. 83.
ad Occasum.

Perdit enim authoritatem docendi, cuius sermo opere destruitur.

Quod si in profano Oratore, qui auribus tantum blanditur, & plerumque auram captat popularem, cum eximia docendi peritia, parem vitæ integritatem exigunt Rhetores, negantque eum esse, qui hac aut illa caruerit: quanto magis tam hanc, quam illam in sacro Oratore desiderabunt? de quo aureum illud effatum eloquentis Chrysostomi. *Magnus præco veritatis in cœlis homo, in terris Angelus, homo quidem in cœlis à natura, quia à virtute, à morum castimonia, ab elatione piæ mentis, in terris Angelus fuit. Et is esse debet, qui manu Evangelium præfert, qui ore facundo explicat, tonatque è pulpito. Et hoc quidem, quia in sublimi quodam, arduoque vitæ gradu constitutus est, in quo si mores dignitati suppare non exhibet, eadem*

Pf. 49. v.
16.

illi Deus, quæ olim peccatori. Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras Iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

Epipha-

Epiphanio teste, cum Origenes Ierosolymis di-
ceret ad confertam populi turbam, suauique ac
forti, vt alias solebat, tonaret eloquentia, fortè in-
cidit in hunc Dauidis locum, & subito obmutuit,
nimirum vocem interclusit dolor, creber anhelitus,
alta suspiria fatifcentis animi, & ingens vis lacry-
marum, quæ in genas, in ora pluere, & verba vix
concepta mergere, atque obruere.

Ingens erat auditorum turma, docta magnum
illum oratorem sequi, & amare, erant enim in eo
magnæ, ac potentes verborum illecebræ, & ingens
neruus eloquentiæ, quem vbi subito illo luctu, la-
crymisque accidi viderunt, nec ipsi gemitus, ac la-
crymas, tenere potuerunt; sed & suo infuderunt
oratori. Meminerat ille se non ita pridem, cum Ale-
xandriæ esset, non tam sponte, quam tyrannorum
minis, paucula thuris grana Deorum simulacris in-
cendisse: hinc illi gemitus, illæ lacrymæ, illi sin-
gultus pœnitentis animæ: quæ sibi per summum
probrum obijci audiebat illud. *Quare tu enarras
iustitias meas, & assumis testamentum meum per os
tuum?* Quod illi quondam, hoc & tibi modo si in
eadem es nauis, scyllaque peccatorum, & tamen
profano, impioque ore & Dei tui iustitias enarras,
& testamentum assumis. Et hoc est secundum ca-
put, ex quo conficio præcones diuini verbi pugna-
re debere ancipiti gladio, oris scilicet, & operis. Hos

D. Gregorius Nazianzenus oratione funebri in S. Basilium vocat ἀμπίδεξις, ambidextros, qui & vita certant, & eruditione, ab hac aures pulsant, ab illa commouent animos auditorum; magnamque reportant victoriam, quam præfago spiritu longè ante cecinit propheta, dum ait. *Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.* Latus sinistrum est recondita quædam rerum peritia, cum nitore orationis, dicendique copia: ab illa cadunt mille, hoc est multi dant manus, & animos concedunt facundæ linguæ: at verò à dextris tuis, id est à morum innocentia, ab integritate vitæ, à luce, soleque altioris animi, ab exemplo bono cadunt decem millia, hoc est longè plurimi, neque enim ea vox quæ lingua fingitur, & auras inanes verberat, vim habet ad concutiendos hominum animos, sed ea quæ virtutis est, & rei benè gestæ; hæc & auditores etiam longè positos euocat, & amabili trahit virtutum illecebra, facitque vt quem exemplo suo præeuntem viderint, sequantur quam auidissimè.

Ser. 59. in Cant. Vt enim disertè Bernardus: *Hoc est dare voci suæ vocem virtutis, cum quod suades, prius tibi cognoscere persuasisse.* Quod quam verum esset, sibi, sociisque suis altè impressum voluit, imo & verbo, & factò docuit Ioannes Fernandus, Comes sociusque S. Xauerij. Hic in Iaponia, inculta regione, & tenebris obsita diu hæserat, exiguo, imò nullo propè fructu,

fructu, seipse verterat partes in omnes, & omnem differendi facultatem, qua tamen pollebat quam maximè, explicarat, sed surdis auribus, & obduratis animis: ad verba, quæ incassum sæpius effuderat, addidit exempla vitæ sanctioris, insignisque patientiæ. Die enim quodam cum in triuio ad confer-tam turbam, concionem haberet Sacer orator: Iaponum vnus aliquis cæteris petulantior in faciem eius expuit: videri poterat, & verò etiam erat insolens facinus, & immanis quædam iniuria, à qua expectari poterat, & fulmen concitatae iam orationis, & tonitru vocis, & iræ vindices. Eas tamen non dedit animus seipso & omnibus iniurijs superior. Modestè enim, & sputum deterfit, & solitum orationis cursum tenuit, neque verbulo sibi illatam iniuriam eluit, neque asperiore vultu latentem in mente sensum ostendit. Ea viri modestia, & patientia ad eam horam Iaponicis oris non visa, ita commouit, & rapuit spectantium animos, vt & sibi quisque diceret, & alijs prædicaret. Non posse à verò, bonoque aberrare doctrinam, quam ea patientiæ firmassent exempla. Exinde Fernandium suspicere, amare, audire Iapones, & bonis eius præceptionibus acquiescere; adeo verum illud Senecæ: *Longum iter per præcepta; breue, & efficax per exempla: quia homines amplius oculis quam auribus credunt.* Ita (vt alios præteream) credidit ex Auditoribus

Historiæ
Societ.
Lib. 11.
Num.
104.

Ep. 16.

236 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
toribus vnus aliquis, qui dimissa concione, domum
ad Fernandium venit, cognitisque probè legibus,
institutisque Christianis, Amangucianorum om-
nium primus Christianus efficitur. Ab hoc fonte,
atque initio ducta est postea tot Iaponum ad Chri-
stiana sacra conuersio, vt appareret quanto sint po-
tentiora ad persuadendum virtutem facta quam
dicta. Sed institutum rursum teneamus, videamus-
que sitne alius SS. Patribus gladius anceps.

Hugoni de S. Victore, gladius Christiani militis,
Pastoris boni, anceps esse debet, vt bonos à malis,
oues ab hædis diuidat, atque discernat: refecetque
membra putrida, ne sua tabe, quod reliquum est
corporis, inficiant; ideoque bonus Pastor Bernardo
medicus audit; qui vt corpus seruet, membrum no-
xium acie nouaculae fecat, & opportunam medici-
nam adhibet. *Sciunt, inquit, boni, fidelisque Præpo-
positi languentium sibi creditam animarum curam,
non pompam: medicos se, & non Dominos agnoscen-
tes, parant confestim aduersus phrenesim animæ, non
vindictam, sed medicinam.* Hanc quidem si patia-
tur æger sibi corruptum sanguinem elici; illam si
remedia respuit nescius salutis, tum enim pius vin-
dex alteram ancipitis gladij aciem expedit, & à cor-
pore Ecclesiæ rescindit ac separat. Hoc gladio opus
ea qua viuimus tempestate, cum bonis mali, Ca-
tholicis hæretici permixti visuntur.

Eucherio

Eucherio gladius anceps diuinæ iustitiæ conceditur, ille corpus ab anima diuidit, & suas infert pœnas: illi quidem breues, ac fluxas; huic æternas decernit. Hunc gladium maximè timere docuit Christus. *Nolite, inquit, timere eos, qui occidunt corpus, & post hæc non habent quid faciant, ostendam vobis quem timere debeat. Eum timete, qui potest & corpus, & animam mittere in gehennam, ita dico vobis hunc timete.* Alijs pro gladio ancipiti placet actio, placet & cōtemplatio, vtrâq; valere debet miles Christianus, qui armata manu cælū petit.

Quest. ultima in Psal.

Iulio Cæsari quondam exhibita statua lauro virenti redimita, quæ dextra rotabat gladium, sinistra calamum regebat: subiecta erat hæc epigraphæ.

Ex utroque Cæsar.

O Stendebat illa Cæsarem & manu, & mente, & calamo, & ferro, & arte militari, & liberalibus disciplinis plurimum valere. Ita necessum est, vt sacrorum minister & actione polleat, & altissimarum rerum contemplatione, sibiq; cum Iacobo & Liam & Rachelem fœlici connubio iungat. Lia Hebraicè laborem significat, Rachel quietem, sit tibi labor in actione, quies in contemplatione; est mutua quædam huius ac illius necessitudo; non enim potest *oculus dicere manui opera tua non indigeo.* In oculo vis perspiciendi, in manu *agendi facultas est,* quæ, vt inquit D. Gregorius

1. Cor. 12. v. 12.

Nazianzenus, inter se quasi temperata esse debent, quia nec contemplatio per se animam perficit, neque philosophia occupata in agendo satis est utilis, sed hæc illi iuncta sit oportet.

§. 10.

Quomodo gladium illum spiritus, Dei verbum, vel retundere, vel infringere conati hæretici.

CVM satis intellexissent omni ævo hæretici, gladio spiritus, verboque Dei iugulum suum peti, errores accidi, malosque dolos, ac fraudes eludi; eo vires omnes intenderunt suas, ut illud vel rerunderent, vel infringerent; vel si id assequi non possent; certè adulterarent quam maximè: quod ut facerent, primum aut omnes, aut plerosque scripturæ libros è sacris paginis expunxerunt, aut foedè mutilarunt, ac detruncarunt, aut denique ex suo genio, priuatoque, ut aiunt, spiritu sunt interpretati, itaque falsa veris, profana sacris, humana diuinis commiscuere, & susque deque vertere omnia: de singulis pauca attingamus. Simoniani, Manichæi, Albigenes vetus Testamentum, quantum est, è librorum sacrorum serie, ac catalogo sustulerunt; & pro fabulis anilibus habuerunt. Theodorus quidam Mopsuestiæ Episcopus, Prophetas omnes reiecit, & procul amandauit.

Nicolaitæ psalmos Dauidicos habuere ut profana

na

na cantica, poëticos æstus, ac deliria. Hebræi in suo Talmud librum Iob in sterquilinum cum authore suo abijci voluerunt, & prostitui.

Lutherus Vir gulæ, & abdomini natus in con-
 uiuiabilibus sermonibus madida iam lingua, ebria
 mente, nutante calamo Ecclesiastem abiecit, quod
 cum Salomon in extrema senectute mulierum a-
 moribus iam deprauatus conscripisset, nec aduertit
 cum Hebræis, & Hieronymo eum exarasse, vt &
 vanitatis, quam hauserat, & pœnitentiæ, quam spe-
 ctabat, in eo posteris daret argumenta. Castalio
 repudiauit cantica canticorum, eaque voluit scripta,
 non Dei spiritu, sed æstu quodam impotentis libi-
 dinis, quæ in molliculas amoris voces, & illecebras
 effluit. Vt huic suæ hæresi patrocinium, nomenque
 faceret, argute notauit in canticis, ne semel quidem
 exprimi augustum Dei nomen, quo tamen alij li-
 bri sacri resperfi sunt. Verum aduertisse debuerat
 datum illud diuino amoris: in alijs enim scripturæ
 voluminibus egit Deus cum synagoga vt ancilla,
 ideoque ea nomina protulit, quæ reuerentiam, quæ
 timorem incutiebant: at verò in canticis cum Ec-
 clesia vt sponsa loquutus est; ideò suppressit ea no-
 mina, quæ maiestati, quæ timori seruire debuerant,
 exposuit autem quæ amoris in nos suo, diuinæque
 indulgentiæ. Porphyrius Danielem impugnavit,
 non ratione, sed maligna, & pertinaci mente, cala-
 moque

Tit. de
 Patriar-
 chis, &
 Prophe-
 tis.

240 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
moque Calvinus ne alijs ea in parte cedere videretur, etiam & ipse malignum vnguem in sacros libros immisit, ex ijsque Ecclesiasticum, & libros Machabæorum erasit. Et hi ferè sunt, qui veteris testamenti tabulas qua voce, qua scriptis elidere, & authoritatem ijs detrahere conati sunt: ita nimirum in ijs ludit sibi semper constans hæreticorum inconstantia, & acrioris, mendacisque censuræ libido, quæ etiam nouum testamentum inuasit, vt nihil esset ab ea liberum, & intactum.

L. 32. c.
16.

Faustus hæreticus, contra quem acriter pugnat Augustinus, omnia Euangelia impugnavit, eaque non à viris Apostolicis, sed ab impostoribus scripta clamitavit. Alogiani tres Euangelistas receperunt, Matheum, Marcum, & Lucam; Ioannem ex eorum numero esse noluerunt, quod eorum hæresi contrarius esse videretur: ita Euangelij illius lucem, solemque horruerunt noctuæ, & abiecti tenebriones.

Ebion, & ipse impius hæreticus, solum Matheum ex Euangelistis probavit. Cherinthus solum Marcum, Marcion Lucam, cumque vnum; denique Valentinus Ioannem tantum admisit; cæteros à fide, à veritate alienos esse pronunciauit. In huius partes inclinavit etiam Lutherus; Gerdon, & Tatianus Apostolorum acta pro apocriphis habuere.

Ebionitæ D. Pauli Epistolas damnarunt, & ipsum Paulum, qui primæ veritatis oraculo audiit vas electio-

electionis, per ludibrium græculum hominem, at-
que apostatam vocitarunt.

Lutherus Epistolas Diuorum Iacobi, & Iudæ in
sacris admittere renuit; quia ijs videt se, suamque
fidem exanimari.

Et hæc quidem sunt, quæ hæreticorum insana
carpendi libido varijs in locis sparsit, ego hîc colle-
gi, vt in ijs hæreseos inconstantiam legas, ac dam-
nes; simulque agnoscas eos à malo spiritu regi, qui
vt primus diuinarum vocum oracula mendace lin-
gua, aufuque temerario violauit, ita & hæreticos,
afleclas suos violare docuit.

A prima orbis molitione cum esset homo in Pa-
radiso voluptatis, affuit ei serpens inuidus, & Euæ
parenti nostræ hæc pauca locutus. *Cur præcepit
vobis Deus?* Hebraicè *aphki* etiamne præcepit?
dubiè loquitur, & quasi interrogando: Deus au-
tem non sic: ex vero enim affirmarat, & præceperat.
Eua iam infecta hoc serpentis sibilo, eius quodam-
modo spiritum hausit, & omnium prima sacra
Scripturæ verba adulterauit. Subiecit enim. *Præce-
pit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus il-
lud.* Hæc postrema verba addit de suo, vt augeat, &
exaggeret diuini præcepti inclementiam, quo ve-
tabantur non tantum comedere, sed & tangere.
Hoc autem indulgens Dominus non inhibuerat.

Addit deinde & alterum mendacium: *ne fortè*

H b

moria-

moriatur : dubiæ fidei vocula *fortè* hanc è suo ce-
 rebello adijcit foemina, à qua primò Scriptura vi-
 tium passa: eius æmuli sunt hæretici, vti & mali
 dæmonis, qui & ipse Scripturis malè ludere doctus
 etiam cum Seruatore, cui olim in deserto hæc in-
 aures ingessit. *Mitte te deorsum, scriptum est enim:*
Angelis suis Deus mandauit de te. Hoc telum iacit,
 in quo, præterquam quod perperam cum locum
 interpretatur, sequentia verba subdolè reticet; *ut*
custodiant te in omnibus vijs tuis. Hanc mali dæ-
 monis artem & dolum expendit D. Bernardus.
Animaduertite, inquit, & videte, quoniam subticuit
malignus, & fraudulentus, quod malignitatis sue
commenta dissolueret. Nempe ut custodiant te in
omnibus vijs tuis. Nunquid & in præcipitijs? qua-
lis via hæc de pinnaculo templi mittere se deorsum?
non est via hæc, sed ruina; & si via est, tua est, non
illius. Est nimirum, eritque in sæcula is genius Ca-
 codæmonis, eritque & hæreticorum Scripturæ verba
 ad infanos sensus vel detorquere, vel mutilare; vel
 etiam peruertere, quod & à Iudæis ante factitatum.

Sentiebant illi è veteri Testamento, maximè ve-
 rò Prophetarum oraculis, multa, eaque illustria
 peti argumenta, quæ in posteras ætates efferrent
 Messiaæ aduentum, vitam, mortem, aliaque fidei
 nostræ capita, quæ vt pessundarent, in hoc vno de-
 sudarunt, vt opus illud sacrum, quantum erat adul-
 terarent,

terarent, eaque loca expungerent, quæ fidei Christianæ mysterijs authoritatem aliquam conciliare videbantur. Laborarunt in illo opere, totis ferè quadringentis annis, & eo quidem, vt toto orbe, vix inueniri possent exemplaria duo, quæ inter se conuenirent, adeo pertinax in malo labor, leuis & inconstans falsitas; à qua cum Iudæi audirent quam pessimè: omnibusque in scholis, ac pulpitis vapularent, tandem anno Christi octauo supra quingentesimum in Palæstina, vrbe Tiberiadis concilium è peritissimis Rabbinis coegerunt; in quo primum inuenta puncta, quorum author, & princeps fuisse dicitur Rabbi Aaron, & Rabbi Aser: sed neque ijs punctis notari potuit, & affigi veritas, quæ etiam ab illis vitium passa: adeo nihil tutum ab iniuria, quod humanum sit, nihil ab inuidiæ, & æmulationis maleuolentia immune esse potest, nihil ab hæresi, & insigni Iudæorum perfidia intactum, sacrum sit licet, & inuiolabile. Prouiderat tamen longè ante diuina miseratio; ducentis quippè & triginta annis antequam in orbe hoc viseretur Deus homo, Philadelphus hebræa Biblia græcè reddita, opera, ac labore septuaginta duorum Interpretum.

Erant Israëlī Tribus omnino duodecim, è singulis electi viri sex à prudentia, à doctrina, ab hebrææ, græcæque linguæ peritia inter suos facile principes, conuenere illi in Insula Pharos, quæ

244 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
imminet Alexandriae Ægypti, & modo celebris
est nomine, ac fama septuaginta duorum Interpre-
tum, in quorum memoriam quot annis in Insu-
la Pharos indicuntur festi dies, ad quos non Iudæi
modò, sed & Christiani per longa maria, & peri-
culosos oceani tractus enauigant, vt videant, ac ve-
nerentur ea locorum vestigia, in quibus primum
eluxit germana, & vera Scripturæ sacræ interpre-
tatio; tantum potest in bonis mentibus amor veri-
tatis, & sacrorum librorum veneratio; quæ vt om-
nium animis altius infideat, vnaque eorundem in-
terpretum fides, & authoritas clarior euadat; non
erit importunum huic membranæ inscribere, quæ
eo loci, ac temporis miracula spectauit, stupuitque
orbis vniuersus.

Philo de
vita Moy-
sis l. 2. c.
9.

Primum fuit eiusmodi, quod duobus diebus non
amplius septuaginta duo illi seniores totum vetus
Testamentum ex Hebræo in Græcum idioma tran-
scripserint; mirabili sanè, stupendaque celeritate,
quam non attingat vlla vis ingenij, vlla manus ex-
primat, vllus calamus effingat, nisi quem regat,
abripiatque Dei digitus.

Huic miraculo accessit & alterum: quod etsi lo-
co essent dissiti, nec inter eos vlla, aut verborum,
aut calami communio fuisset: tamen sacra Biblia
expressere, & posteris edidere; non eadem tantum
fide, eodem sensu: verum etiam, iisdem omnino
verbis,

verbis, in iò & caractere, typisq̄ue adeò similibus, ut iuratus etiam affirmares vna manu, vno calamo exarata omnia. Quod prodigium cum plausu, sacroq̄ue stupore tum patuit, cum expedito opere inter se conuenere omnes, & suas singuli Interpretationes, quasi totidem symbola contulere. Nimirum eorum spiritus, intelligentias, manus, calamosq̄ue moderabatur mens altior, ac diuina, ut & idem conciperent, & in tabulas emitterent.

Secus omninò faciunt hæretici, apud quos, tot sententiæ, & explicationes sunt, quot capita; quibus in pœnam venit, quod olim ædificantibus turrim Babel; confundit Deus linguas eorum, & ut elato cothurno Chrysofomus: *quia abusi sunt vocis, & Scripturæ vnitæ, castigantur diuersitate.*

CAPVT VII.

De diuinis Officijs.

Vbi sacra ornatus veste steterit Sacerdos, è sacrario soleinni pompa ad aras educitur, ut immortalis Deo sacrificium offerat accinentibus hinc inde alterno choro musicis, à quibus, ex pio Ecclesiæ instituto, diurnum, nocturnumq̄ue horarum pensum exoluitur. De hoc, & illo mihi erit breuis disceptatio; in qua ne me damnes amice lector, quasi actum agam, stylumq̄ue ducam in ar-

Hh 3

gumento